Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראשען — היינט 24 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 7 | Łódź, Piątek 8 stycznia 1932 r. | צענטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ"ט טבת תרצ"ב | № 7

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

אין טיפען טרויער שטייען מיר פאר דעם פרישען קבר פון אונזער רעדאקציע-קאלעגע און פריינד

נ. ע. אברהם שרעזינגער

(שר של אש)

וועלכער איז אומגעריכטערהייט אוועק פון אונז, דינעגריג ביז דער לעצטער רגע פון זיין לעבען דעם יודישען ווארט און געזעלשאפטליכקייט.

כבוד דעם אנדענקען פון א זעלטענעם חבר, פריינד און מענש!

רעדאקציע און פערלאג „נייער פאלקסבלאט"

איינלאדונג צו דער גענעראל-פערזאמלונג

פון די גמילת-חסדים-קאסע ביי דעם גרינעם מארק № 7

צו דער יעהרליכער גענעראל-פערזאמלונג

וועלכע קומט פאר זונטאג, דעם 17-יאנואר 1932, 5 נאכמ. אין אונזער אייגענעם לאקאל, ווערען אלע מיטגלידער העפליכסט איינגעלאדען.

אין פאל ביי א נישט גענוגענדע צאהל מיטגלידער קומט די פערזאמלונג פאר צום 2-טען טערמין אויף אין זעלבען טאג, אין זעלבען ארט פינקטליך 7 אווע"ד, און וועט זיך רעכנען געזעצליך ביי יעדער צאהל מיטגלידער.

סדר היום: 1) ערעפנונג; 2) וואהל פון א פארזיצענדען מיט דעם פרעזידיום; 3) בעשטעטיגען דעם פאריאהריגען פראטאקאל; 4) בעריכט פון טעטיגקייט און קאסע פון 1931; 5) בעשטעטיגען דעם בודזשעט אויף 1932; 6) וואהלען פון א פערוואלטונג מיט קאנדידאטען און א קאמיסיע רעוויזיע; 7) צו פאדערען מיר אויף געריכטליך די פערלעגענע חובות; 8) פרייע פארשלאגען.

175 — מיט דרך ארץ

די פערוואלטונג פון די גמילת-חסדים ביי דעם גרינעם מארק 7

בעמ. אום זיך צו בעשאפן יואל-רעכט בעטען מיר געפ. צו רעגולירן די ביטראגן

בעקאנטמאכונג.

צוליב'ן יעצטיגען קריזיס האט דער

באר „קארלטאן"

רעדוצירט די פרייזען פון מיטאגען

ביז 1 זל. און 1.50 זל.

בעדינונג און געבעקס פריי

אווענט-ברויטען פליישיגע פון 4 געננ פון 80 גר. ביז 1.50

די קיך געפינט זיך אונטער דער אויפזיכט פון אן ערשטקלאסיגען פאכמאן.

קאנצערט פון 7 א זייגער אז פון אלע לענדער.

מיט אכטונג „באר קארלטאן" שענקיעוויטשא 22, טעלעפ. 140 10 — 215

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט דעם געעהרטען פובליקום, אז פון 15-טען דעצעמבער ד. י. האב איך ערעפענט אן ערשטקלאסיגען און עלעגאנטען

הערען- און דאמען-

פריזיר-סאלאן

אויף זשעראמסקיעגא 28

וואס ווערט אנגעפיהרט פון ערשטקלאסיגע פאכמענער. עמפעהלע עהריג זיך דער געעהרטער קונדשאפט, פערבלייב איך מיט אכטונג **א. ארבשטייל.**

בעמ.: צוליב'ן קריזיס צוגענגליכע פרייזען. אויסגעצייכענטער מאניקיר.

צענטר. יוד. האנדוועקער-פערבאנד פילודניאווא 4

היינט, פרייטאג, דעם 8 יאנואר 1932, 8.30 אווענד קומט פאר

א ליטעראריש-קינסטלערישער פאמיליען-אווענד

מיט דער בעטייליגונג פון לאדזער יונגען שריפטשטעלער

ש. בערלינסקי

וועלכער וועט רעציטירען פון זיינע נייעסטע שאפונגען. עס נעמען אויך אנטייל מיטגלידער פון „לאדזער יודישען טעאטער-סטודיע", מיט איינאקטערס רעקלאמאציעס, מאנאלאגען או"וו.

208

Dr.

HELLER

ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע קראנקהייטען און מענער שוועכע

נאווראט 2 טעל 79 89

נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אווענד פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נ. כמיט פאר אונבעמיטעלטע

לעמשניצע-פרייזען.

Dr. med

J. PIK

Zeromskiego 36,
tel. 175 50.
Choroby nerwowe
Spec. nerwice i cierpienia seksualne.
Przyjmuje od 5–7 w.

אכטונג, דרוקעריי-בעזיצער אין לאדז

און אין לאדזער יואיעוואודזשטווע.

שבת, דעם 9. יאנואר 1932, פינקטליך 8 א זייגער אווענד אין זאל „ציטי" (זאוואדזקא 4) קומט פאר די

פייערליכע ערעפנונג

פון דער דרוקער-קארפאראציע

אלע דרוקעריי-בעזיצער ווערען אין זייערע אייגענע אינטערעסען געבעטען צו קומען.

טאג-ארדנונג: 1) ערעפנונג, 2) וואהלען פון א סטארשע, פאדסטארשעס און פערוואלטונג.

בעמערקונג: עס וועלען זיין פערטרעטען פארשטעהער פון דער מאכט.

מיט אכטונג

די ארגאניזיר-קאמיסיע. 144

האוניברסיטה העממית

ע"י ההסתדרות הציונית בלודז

מחר בשבת 9/1, בשעה 9 בערב

תתקיים באולם ההסתדרות הציונית, שרודמייסקא 29

הרצאה בשפה העברית של הסופר העברי מר

אלתר דרויאנוב

על הנושא: „היצירה העממית".-כרטיסי כניסה במחיר 20—30 גר. להשיג בלשכה הציונית 161

היינט, פרייטאג, דעם 8-טען יאנואר ד. י. 8 א זייגער אווענט קומט פאר אין לאקאל פון יודישען בעקער-צעך פילסודסקי 57

א רעפעראט פון ח' דאזאר **לעא פינקלשטיין** ווארשא

א. ד. ט.: פאלשע און פערפירטע משיחים

(ראובני, שלמה-מולכו, שבתאי-צבי און יעקב פראנק)

טעזיס: פאליטישע אויפטרייסלונגען און משיחישע טרוימערייען — פערספעקטיוו און שאטן — ליבע און אסקעטיק — איבער יענער זייט פון גוטס און שלעכטס — דער קאנפליקט צווישען ראובני און מולכו — גזירות ת"ח — שפינאזע און שבתאי צבי — יעקב פראנק אין פלאמען פון הייליגע זינד — דער ציוניזם אלס מאדערנער גלגול פון אויפגעבלאזענעם מעסיאניזם - קווא-וואדיס? 188

בילעטן צו 50 גראשן אין לאקאל זשעלאנא 10 א, אין בעקער-צעך פילסודסקי 57

מפלגת הסבודה הציונית „התאחדות"

ציוניסט. ארבייטס-פארטיי

שעקעוויטשא 5|3 — 681

היינט, פרייטאג, 8.30 אין אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א גרויסער

פראטעסט-מיטינג

(אין צוזאמענהאנג מיט דער בעגרעניצטער צאהל סערטיפיקאטען) א.נ. „מיר פאדערן א חלוצישע עליה". ס'וועלען רעפערירען די ח"ח דר. ח. בערלאס, גאלדבערג, דר. נתן עק, און דר. ש. י. שיווינג.

שבת דעם 9 יאנואר 4 נ.מ. א גרויסע חברים-פערזאמלונג. יענען אקטועלע פאליטיש-פראגען. אלע ח"ח ווערן געבעטען צו קומען. קיין ספ. איינלאדונגען ווערן נישט געשיקט

Dr. med.

M. Lerner

ספעציאליסט פאר קינדער-קראנקהייטען

זאכאדניא 64, טעל. 113-09

131 — נעמט אן פון 3 – 5 נאכמ.

קויפט נור ביי דער ערשטער האנד!

יין כשר וטוב!

פון דער אלטער בעוואוסטער פירמע

„בארוין"

אינה.: מענדעל בארנשטיין, לאדז

נאוואמיעסקא 30, טעל. 210-58

גרויסער אויסוואהל פון וויינען, ליקערן און בראנפען'ס.

בילליגע פרייזען. — סאלידע בעהאנדלונג.

Mira Działoszyńska
Samuel Fuks
ZARĘCZENI
Łódź, w styczniu 1932.

Z intencji zaręczyn ukochanej siostry naszej
p. **Mirki Działoszyńskiej**
z p. **Samuelem Fuksem**
składamy najserdeczniejsze życzenia.
B-cia Jakób i Izak
110 Działoszyńscy

Z intencji zaręczyn bratanki naszej
p. **Mirki Działoszyńskiej**
z p. **Samuelem Fuksem**
życzy wiele szczęścia i świetnej przyszłości 184
Morycostwo Działoszyńscy

Z intencji zaręczyn
p. SAMUELA FUKSA
z p. MIRKĄ DZIAŁOSZYŃSKĄ
życzą wiele szczęścia i rózowej przyszłości
Edek Witman
168 Mira Rozenówna

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען ברודער און שוואגער
שמואל פוקס
מיט פרל' מירא דזשאלאשינסקא
ווינשען מיר זיי א הארציגען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט.
195 הערש ראטענבערג און פרוי.

צו דער פערלאבונג פון מיינע ליבע קוזינע פרל'
פאיע בורשטיין
מיט ה'
ישראל יצחק ראזענפעלד
ווינש איך א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט
145 חיים י. זשעפקאוויטש.

Z intencji zaręczyn szefowej
p. Beli Horowiczówny
z p. Salomonem Zylberyngiem
najserdeczn. życzenia składa
Personel Pracowni:
Sala Brandówna, Roma Kurek, Edzia Krójówna,
148 Frania Barenholcówna.

אכטונג,
לאדזער שוסטער!
דער שוסטער-צעך אין לאדז, וואכאדניא 66 רופט א
א פאך - בעראטונג
פון שוסטער אין לאדז אויף זונטאג, דעם 10 יאנואר 1932 פינקטליך 8 אווענד אין אייגענעם לאקאל
מיט אכטונג
די פערוואלטונג

צוליב אברייזע פון טשענסטאכאוו
איז דא צו פערקויפען זעהר ביליג, א פאטאגראפישן אנשטאלט, זעהר שיין איינגעריכטעט אין טשענסטאכאוו, אויף א גוטען פונקט. צו ערפאהרען אין די אדמיניסטראציע אונטער די ליטערע F. L. 178

Dr. Juljan Oknowski
ערצטליכע אנאליזען
פילסודסקיעגא 31
טעל. 131-91

Dr. med. A. MINC
אויגען-קראנקהייטען
זאוואדזקא 9, טעל. 245-98
נעהמט אן פון 1-2 נאכמ. און פון 7-8 אווענד.

צו דער פערלאבונג פון פרל.
פייגע לאנדאו
מיט ה' משה ליבערמאן
גראטולירען הערצליך און ווינשען פיל גליק
לייביש ראזענבערג
205 און פאמיליע.

Z intencji zaręczyn naszego kierownika
Mońka Libermana
z panną
Felą Landauwną
(Radomsko)
życzą różowej przyszłości
Kierownictwo
i drużyna Sekcji Piłki Nożnej
218 przy „Bar-Kochbie"

Z intencji zaślubin kuzyna naszego i przyjaciela
p. **Motki Szancera**
z p. **Idą Szpajzerówną**
życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości
H. Herszlikowicz z żoną i dziećmi,
Leon Baum z narzeczoną.

דאנקזאגונג
דערמיט דריק איך אויס מיין הערצליכן דאנק די ח"ה
ירחמיאל צינאמאן
און ה' יונה קויפמאן
פאר זייער ענערגישע בעמיהונגען ביים אדורכפיהרען די פארשטעלונג אין פאלאס-טעאטער דינסטאג, דעם 5-טען ד. ה.
אין נאמען פון דער נויטבעדערפטיגער פאמיליע
ש. פרעגקעל

וואָרנונג
אין דער נאכט פון מיטוואך אויף דאנערשטאג דעם 5|1 איז גייחארען ארויסגענבעט אמגיגע באלאנגען מיגבירם K. Bernhajm. פון מארע וואסער געוועלב בז עושינער 25 וואָרנען מיר נישט צו קויפען ענלבע באלאנען, נאר מיטמעלדען אין די פאבריק בערנהעם וואלטאריסקא 22 ד ונבה איז אין די פאליצי אנגעמעלדעט.
207

בעקאנטמאכונג
דערמיט מאך איך בעקאנט דער ו. קונדשאפט, אז פון 1-טען יאנואר 1932, בין איך ארויסגעטרעטען פון שותפות פון דער פירמע „וויספעלד און שפייזער"
און האב אליין ערעפנט
א מאנופאקטור - וואַרע - געשעפט
אויף אגראדאווא 3,
א. פ. נ. ד. „וויספעלד"
איך בעזיץ אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון זעמטליכע ווארען פון די פירמעס: שלעסער, זשיראַרדאוו ווי אויך אלערליי שניידער-צודאטען. איך עמפעהל מיך ווייטער די ג. קונדען צייכנע איך
166 מיט אכטונג
נ. ד. וויספעלד, אגראדאווא 3.

מאשיי-מצות
ווערט געבאקען אלע טאג פרישע און דינע, ווי אויך מצה-מעהל, אייער-פערפעל און סובארהעם דיש קארלסבאדער סיסטעם
מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט-בעקאנטע און פרישע געבעקסען פון אונזער איבעראל-בעוואוסטער צוקערביע
נ. ווינבערג
38 פיעטריקאווער 38
:-: טעל. 143-82 :-:

שיטרעז
מיט פאריזער שרינדען
ווי אויך פערטיגע שיטלען ווערען ערשטקלאסיג און רעיעל אויסגעארבייט צו ביליגע פרייזען
ביי קערש, סקווערא ווא 15
לינקע אפיצינע, 1-שטער שטאק.

א צימער
אין בעסטען צענטרום מיט א בעזונדערן איינגאנג פאר 2 יונגעלייט (פריילינגס) אדער א גרופע שילער (שילערנס) צו שלאפען. צו ערפארען רעסטאראציע וואלקאוויטש, ווסכאדניא 49, פר., טעל. 146-14. 212

Dr. med. M. Goldblumowa
פרויען-קראנקהייטען און אקושעריע
האט זיך איבערגעצויגען אויף פילסודסקי 69
(עק נארוטאָוויטשא) טעל. 113-65
נעמט אן פון 3-5 נאכמיטאג.

צו פערדינגען
גלייך פון ווירט א נייע נוט-איינגעפיהרטע
בעקערייי מיט 2 אייוועז
ווי אויך צוויי צימער און קוך
צו ערפאהרען נארוטאָוויטשא 24 (דזשעלנא) ביים אדמיניסטראטאר.
99

אכטונג, מענער-מאגאזין-שניידער-מייסטער (מאַינארקעט און פארלסד)
מארגן, שבת, דעם 9. יאנואר, 6 אווענד
קומט פאר א דרינגענדע
פאך-פערזאמלונג
אויף וועלכער ס'וועט בעהאנדעלט ווערען וויכטיגע פאך-פראגען. ס'ווערען איינגעלאדען מיטגלידער און נישט-מיטגלידער.
בעמ.: גלייכצייטיג מעלדען מיר, אז זונטאג, דעם 10-טען, 8 אווענד וועט פארקומען א פערזאמלונג פון דער קינדער-סעקציע 1-טע טאג. 209

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר ווענערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אוראלאגישע און נערווען-קראנקהייטען. קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט ראסמעטיק.
-- טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד. --
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
- בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען -
וויזיט 3 זל.

Dr. A. SZMIRGELD
ספעציאליסט פון נערווענקראנקהייטען
שפראכשטערונגען, (שטאמלען און אנדערע)
היילונג פון שוואך-ענטוויקעלטע און שווערטרעציהבארע קינדער
ul. SRODMIEJSKA Nr. 27
טעלעפאן 151-89 פון 5 ביז 7

Dr. med.
H. LUBICZ
ספעציאליסט פאר הויט-, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43) טעל. 141-32
מפאנגס-שעה'ן 8-10, 12-2 און 5-8, זונטאג אין יו"ט 9-1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל.

Dr. med. STUPEL
Ordynator-Roentgenolog Szpitala Miejskiego
האט בעניית די אויפנאהמען און רענטגענאלאגיע אין דער לעטשניצע זגערזשער 17 פון 12-6 נאכמ. זונטאג פון 10-12 מיטאג.
אין ווענערישע קראנקהייטען אין דער היים אויף מיעלטשארסקיעגא 12 (צקאדנא) טעל. 118-28
פון 7-9 אווענד, זונטאג פון 4-6 נאכמ.
אונבעמיטעלטע און ארבייטסלאזע בעראטונגען און דערהיים מיטוואך און זונטאג בחנם.

לעהרערס
מיט רעגירונגס-רעכט, 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטא, דייטש, ביכהאלטעריע און מאטעמאטיק.
שוו. יאקובא 12
רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק וו. 30. שיף

Dr. Z. Rakowski
ספעציאליסט פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקהייטען
11-טען ליסטאפאד 9
קאנסטאנטינער טעלעפאן 127-81
שפרעכשטונדען פון 12-2 און פון 5-7. נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10-11 און פון 2-3

דר. מ. וואלפסאן
האט זיך איבערגעצויגען
נארוטאוויטשא (דזשעלנא) 2
טעלעפאן 128-83
נעמט אן פון 5-7 נאכמיטאג

Dr. med. Eychner Jakób
ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדערקראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען
שרודמיעסקא 12, טעל. 111-24
עמפפאנגט טעגליך פון 6-7 אווענד

Dr. Różaner
ספעציאליסט פון הויט און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע און קינדערלאזיגקייט
נארוטאוויטשא 9, טעלעפאן 128-98
נעמט אן פון 8-10; 4-8 אווענד.
זונטאג פון 9 ביז 10 פריה.

Lekarz-Dentysta
JAKÓB KARMAZYN
2 פאלודניאווא 2
נעהמט אן פון 10-1 בייטאג און פון 3-7 אווענד.
ספעציאליטעט ווייסע קינסטליכע ציינער אהן גימען.

Dr. med.
Haltrecht
ספעצ.-ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנקה.
נעהמט אן פון 8-9.30 פריה פון 12.30-1.30 נאכמ. און פון 6 ביז 9 אוונט.
זונטאג - פון 9 ביז 1 בטאג.
פיעטריקאווער 10
טעל. 245-21.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פרייזען.
דאמען בעזונדער ווארטע-זאל

Doktór
Łagunowski
Piotrkowska 70
i róg Traugutta
Tel. 181-83.
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
Leczenie światłem: promieniami Roentgena i lampą kwarcową.
Przyjmuje od 8[30] do 10[0] rano, od 1-ej do 2[30] pp, od 6 do 8[30] w., w niedzielę i święta od 10 pd 1-ej. Dla pań oddzielne poczekalnia

א טיכטיגער
מענש
ווערט געזוכט
בעניירע אפערטען אין אדמינ. פון דער צייטונג
168 סוב „טיכטיג"

לעהרעריי
גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר ערוואקסענע אין פויליש, יודיש און דייטשע שפראכן
צו ביליגע פרייזען
לעסמאן בזשעזינער 15

Panna (izraelitka)
posiadająca 8-io klasowe wykształcenie, oraz znajomośc francuskiego i muzyki, **poszukuje kondycji,** ewent. udziela lekcji w zakresie 6-ciu klas. Wymaganie skromne. Oferty sub „**Pol**" w adm. 157

אמעבלירטע וועבערייי
(אין אייגענעם פאבריק-געביידע) אין צענטרום פון שטאט, וועלכע בעשטעהט פון 60 ענגלישע גלאטע און קאריווע-שטיהל 36-72 בלאט ברייט בעהמט אן אויף לוין-ארבייט. אפערטען אין פאלקסבלאט אונטער „לוין-ארבייט".
79

Hotel-Pension „WANDA"
ZAKOPANE
ul. Krupówki 19
עמפפעהלט קאמפארט-איינגעארדענטע זוניגע צימערן מיט קאלט און ווארעם וואסער, טעראסען, לאזשענקעס א. ז. וו. אויסגעצייכענטע כשר'ע קיך. ·.· קאנקורענץ פרייזען.

לעצטע ווערטער פון די בעשולדיגטע

נעכטען האבען געהאלטען שארפע רעדעס: ליבערמאן, בארליצקי, דיבוא און פראגער

וו א ר ש א, 7. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) די גריכטס-פערהאנדלונגען האבען זיך אנגעהויבען האלב 11 א זייגער.

דער פארזיצער הערמאנאווסקי פרעגט דעם אנגעקלאגטען ליבערמאן, צי ער וויל זיך בענוצען מיט דעם „לעצטען ווארט".

דעפ. ליבערמאן ענטפערט, אז יא און הויבט אן צו רעדען: „הויך געריכט"? דאס געזעץ גיט דאס רעכט דעם אנגעקלאגטען אויפ'ן לעצטען ווארט, דאס האט א טיפען זין. נאכ'ן קאמף פון די צדדים דארפען זיך קוקען אין די אויגען אריין דאס געריכט און בעשולדיגטע, אין לעצטען מאמענט פאר'ן אורטייל.

ווען דאס געריכט אריינקומען אין אונזערע נשמות

מיר נעהמען א ווארט, ווייל מיר ווילען, אז דאס געריכט און דאס גאנצע לאנד זאל דערקענען און געדענקען אונזער'ן גייסטיגען פרצוף. דאס איז נאך מעהר נויטיג דערפאר, ווייל די בעשולדיגונג האט געטון אלץ, כדי פארצושטעלען אונזערע כאראקטערען און אונזער טעטיגקייט און א נישט ריכטיגען געשטאלט. אנשטאט פאקטען האבען מיר געהערט פערזענליכע שטעכווערטלער, בעזונדערס זענען געווען די שטעכווערטלעך בנוגע מיין פערזאן. איך וועל זיך מיט זיי נישט איבערנעמען, איך האב זיי אפגעשאצט אין הסכם מיט זייער מאראלישען ביוואר, ס'איז אמת, אז אין דער רעפליק האט דער פראקוראר ארויסגעוויזען א היבש ביסעל חרטה און איז געקומען צו דער איבערצייגונג, אז ער האט אזוי נישט געדארפט רעדען. א שאד וואס ער איז אזוי שפעט געקומען צו דעם בעשלוס. איך וועל זיך דא בעמיהען צו ענטפערען אויף פראגען, וועלכע האבען אזוי שטארק געקוועלט די פראקוראטורען.

פארוואס האבען מיר זיך נישט מודה געווען

צו די פארווארפען, וואס מ'האט אונז געמאכט. דער פראקוראר ראזע האט מיט ענטציקונג גערעדט וועגען בעשולדיגטע, וועלכע זענען מיט געזאנג געגאנגען אין טורמע, ער האט געוויס געהאפט, אז איך מיט וויטאסן וועלען זיך בעהמען אונטער'ן ארעם און וועלען זינגען א ליד, אפשר די „ערשטע בריגאדע" און וועלען געהען אין טורמע, און דערמאלס וואלט שטיל געווארען אין לאנד פון דער סאנאציע. פונקט אזוי גוט וואלט דער פראקוראר געקענט פערלאנגען פון אונז, אז מיר זאלען זיך למשל מודה זיין זייענדיג צוגעזייטען אנ'איינברוך אין „באנק פאלסקי". צי האבען זיך די „ריטער פון פרייהייט", וועגען וועלכע ס'האט אזויפיל גערעדט דער פראקוראר זיך מודה געווען אין דער שולד? צי איז נישט אמת, אז זיי האבען חדשימווייז זיך געמאכט משוגע? מ'זאגט, אז דאס זענען געווען אקופאציע-צייטען, אבער איך ווייס נישט צי ס'איז אזא גרויס גליק צו זיין בעשולדיגט דורך א פוילישען פראקוראר.

דאס גאנצע לאנד איז איבערצייגט, אז „צענטראלעוו" האט קיין שום רעוואלוציע נישט צוגעגרייט, און איינעם זענען מיר זיך מודה. מ'האט אונזער בעוועגונג אנגערופען קאנפעדעראציע, יא, מיר האבען זיך בריידערליך פעראייניגט, כדי איבער די פארטייען ארויסצוטראגען דעם מאראלישען ווערט פון פאלק, כדי צו דערהאלטען די ריינקייט פון די יסודות פון אונזער פאלק, מיר האבען געזאגט אין קראקא:

געגוג פאליטיק

וועלכע דארף זיין א פאלש שפיל, פון בעלוועדער הערט מען בסדר, אז דאס פאלק איז שלעכט און נאריש, און מיר האבען געזאגט, אז דאס פאלק איז נישט נאריש און נישט שלעכט, אונזער פאלק האט הסרונות, אבער האט אויך הערליכע מאמענטען פון די אלע בלעטלעך שיינען ארויס גרויסע נעמען פון אייזערנע מענשען, דאס גוטסדיגען פוילען האט ארויסגעגעבען דעם הערליכסטען טי פון א פרייהייטס קעמפער אין פערלויף פון גאנצען קנעכטשאפט פעריאד זענען געווען גרויסע כאראקטערען, ס'זענען אויך געווען גרויסע פערזענליכקייטען ווען ס'איז געקומען די מלחמה, ווען דער שונא האט זיך אריינגעריסען קיין פוילען איז בראש פון דער רעגירונג געשטאנען א פארשטעהער פון פויערים און ארבייטער, וויטאס האט אויסגעפיהרט די ראל וואס אין פראנקרייך קלעמאנסא, און דארט איז נישט פאש צו צוגעוואגען דער „פאטער פון פאטערלאנד", נאר קלעמאנסא.

מיר האבען אלזא געזאגט צום פאלק, דו ביזט א גרויס פאלק, ביזט געווען אומגליקליך האסט לאנג געליטען, אבער דיין פויער און דיין ארבייטער האבען פאר דיר ערובער'ט

רעכט אויף פרייהייט

און נישט קיין שנאה, ווי ס'זאגען די פראקוראר'ען, איז געווען דער מאטיוו פון אונזער טעטיגקייט, ווי לעכערליך איז די פעסטשטעלונג, אז איך האב געזאלט דערטרונקען דאס לאנד אין בלוט, ווייל דער מאר"ש. פילסודסקי האט אויסגעלאכט מיין אדוואקאטישען טראק. ווער האט געגעבען די פראקוראר'ען דאס רעכט אזוי צו דעגראדירען מיין אינטעלעקט? נישט קיין שנאה איז געווען דער מאטיוו פון אונזער טעטיגקייט, דאס איז געווען א פרינציפיעלער אנטאגאניזם פון צוויי ריכטונגען, דער מארשאל פילסודסקי איז אן אנהענגער פון אלייןהערשאפט און מיר זענען געגנער, ביי יענע מענשען איז די אידעאלאגיע אהן אידעע, מיר גלויבען אין פאלק, זיי גלויבען נישט, ס'האט געמוזט קומען צו א קאנפליקט, אין דעם מענשליכען כאראקטער איז פערהאן אנ'אינסטינקטיווער קולט פאר העלדענטאטען, מיר סאציאליסטען, הגם מיר האבען אנ'אנשויאונג פון היסטארישען מאטעריאליזם, זענען מיר נישט טויב אויף די דאזיגע ערשיינונגען, אין געוויסע גרויסע היסטארישע מאמענטען ענטשיידענט א העלד איז געווען קאשטשושקא, ווען ס'איז אויסגעבראכען די מלחמה האבען די לעגיאנען געמאכט פאר דעם העלד דעם מארשאל פילסודסקי. דער רוהם פון מאר"ש. פילסודסקי האט אפגעמעקט דעם רוהם פון קאשטשושקא, אבער מיר זענען געקומען צו דער איבערצייגונג, אז דאס פאלק מוז צוריקקומען צו די אידעאלען פון קאשטשושקא, היינט וויל דער סאנאציע-לאגער שטיצען די צוקונפט פון פאלק אויף קנעכטישע געהארכזאמקייט, מ'ווארפט לאזונגען, אז

פוילען געהער נישט צו מערב

זי איז א מזרח און ווערט רעגירט מיט מזרח-מעטאדען, דאס איז געווען דער מאטיוו, פאר וועלכען מיר האבען געוואלט וועקען די מאסען, אז מערב-מענשען זאלען אונז נישט אריינזאגען אין מזרח, מיר זענען געווען אין הסכם מיט'ן גייסט פון פאלק. דאס פאלק האט זיך געוואלט ראטעווען פון דער דאזיגער סיטואציע, דאס לאנד בענקט נאך א רעגירונג פון גוטע מענשען, וועלכע זאלען פיהלען די זארגען און בעדערפנישען פון דער געזעלשאפט, אויב מיר האבען געשטרעבט צו בעזייטיגען די דאזיגע רעגירונג איז נישט דערפאר, אז מיר זאלען נעהמען די מאכט, נאר דערפאר ס'זאל קומען גוטע מענשען, מיט א גוט הארץ, מיר האבען געפאדערט, אז ס'זאל קומען א רעגירונג, וועלכע זאל ענדיגען מיט'ן קאץ- און מויז-שפיל און זאל צוטרעטען צו לעזען גרויסע פראבלעמען. און דערפאר בין איך אלס סאציאליסט, טראץ דעם אלעמען, וואס מיך האט געטראפען בעת דער אויספארשונג און דערנאך, צופרידען, אז איך האב גענומען אנ'אנטייל אין דער אויסלייזונגס-בעוועגונג, וועלכע האט זיך אנגעהויבען פון די בעשלוסען פון קראקאווער „צענטראלעוו"

דעפ. ליבערמאן רעדט דערנאך וועגען דעם פארוואס פ.פ.ס. האט זיך פעראייניגט מיט וויטאסן און קערניקן.

— ס'איז נאך נישט קיין בעוויז, זאגט דער בעשולדיגטער אז פ. פ. ס. צופאלט, ווען מ'שיקט אונז קאנפידענטען, פאליציאנטען און אנדערע האלאטע. די צוויי אמאליגע פריינד דאשינסקי און מארשאל פילסודסקי שטעהען איצט אלס געגנער, דער פראקוראר לאכט איצט אויס דאשינסקין, אבער צי קען דער פראקוראר די געשיכטע? וועה איז צו דעם פאלק, וועלכעס דיסקוסיר'ט נישט, וועה איז צו דעם פאלק, וועלכעס שווייגט דעמאלס ווען עס ווערען בעריהרט זיינע יסודותדיגע רעכט, דעריבער האבען מיר צונויפגערופען קיין קראקא גרויסע מאסען און האבען געזאגט: אייער שטים מוז א דונער געבען, ווען ס'דארף ענטשידען ווערען די פראגע צי פאלאקען זאלען לעבען אין פרייהייט.

די פונאנדערטיילונג פון פאלק האט זיך אנגעהויבען דעם 12. מאי 1926 ווען זעלנער האבען דייערע חברים געהרגעט אין די גאסען, מ'האט אנגערופען „פראסטיטוציע" די קאנסטיטוציע, וועלכע הויבט זיך אן פון די ווערטער „אין נאמען פון גאט דעם אלמעכטיגען", אויף וועלכען ס'שווערט דער פרעזידענט און די רעגירונג, מען זאגט, אז מיר זענען פערמאנענטע פערברעכער, מיר וועלען שוין נישט אנדערש ווערען, צי מיר וועלען זיין פריי אדער אין טורמע. איך ווייס נישט וואס מיך ערווארט, אפשר

וועל איך פאלען פיזיש ערשעפט

אפשר וועל איך פערפאלען ווערען, איך ווייס נישט ווער ס'וועט דאס טון, צי א באיובקע, צי איין מענש אין א מונדיר, דער מארשאל פילסודסקי ארעסטירענדיג אינז האט אונז געוואלט אויסלערנען דיסציפלין, אויב דיסציפלין הייסט זיך בויגען פאר דער דיקטאטור און די אידעאלאגיע פון דער בייטש וועט דאס קיינמאל נישט זיין. דאס איז נישט קיין דיסציפלין. נאר ווארפען זיך אין בלאטע. איך גלויב, אז די הע שענדע זמארע וועט זיך נישט אריינרייסען אין געריכט.

דאן רעדט

דער בעשולדיגטער דעפ. בארליצקי

אויב איך געוואלט כאראקטעריזירען דעם דאזיגען פראצעס, וואלט איך געזאגט, אז ער קומט פאר אינטער'ן בעפעהל. דער פראקוראר האט דא גארנישט צו זאגען. ער טוט ווי מען הייסט איהם.

דער פארזיצער רייסט איהם איבער.

בעשולדיגטער: דאס איז מיין איבערצייגונג. מיר זענען אנהענגער פון רעכט, צי האט דער פראקואר גערעכענט, אז נאך בריסק וועלען מיר גלארפיצירען די רעגירונג און איהרע מעטאדען, דאס גאנצע לאנד ווארט וואס פארא אורטייל ס'וועט זיין, צי ס'וועט זיך איינגעבען דער אטענטאט אויפ'ן געריכט וועט זיך איינגעבען.

דאן האט גערעדט סאוויצקי און נאך איהם דיבוא, וועלכער האט געהאלטען די שטארקסטע רעדע, צווישען אנדערען האט ער געזאגט, די סימבאלען פון דעם היינטיגען ארדנונג אין פוילען זענען 3 מענשען: סארדזשוויטש, ווישליצקי און קריגער, סאדזעוויטש דער אמאליגער ענדעקישער רעדאקטאר, וואס האט בעשמוצט דעם מארשאל פילסודסקי און היינט בעקומט ער מעדאלען, ווישליצקי דער יודישער נאציאנאליסט, וועלכער דינט טריי דער דיקטאטור און דערפאר האט ער בעקומען א מאנאפאל אויף פאמעראנצען און קריגער דער אמאליגער רעדאקטאר פון פארנאגראפישען „וויארום" וועלכער צענזורירט איצט לימאנאווסקי'ן און סטרוג'ן.

ס'האט נאך אנגעהויבען זיין רעדע פראגער.

פרייטאג און שבת וועלען רעדען די איבעריגע בעשולדיגטע, דער אורטייל וועט וואהרשיינליך ארויסגעטראגען ווערען מיטוואך.

רעקאנסטרוקציע פון פראנצויזישען קאבינעט

געשטארבען דער פראנצויזישער קריגס-מיניסטער

פ א ר י ז 7. (פאט) 2 א זייגער ביינאכט איז געשטארבען דער פראנצויזישער קריגס-מיניסטער מאגינא. ער איז 10 יאהר כסדר געווען קריגס-מיניסטער.

* * *

אין צוזאמענהאנג מיט'ן טויט פון מיניסטער מאגינא און דער קראנקהייט פון אויסערן-מיניסטער בריאן שמועסט מען, אז עס וועט פארקומען א רעקאנסטרוקציע פון פראנצויזישען קאבינעט, דעם 12. ד. ח. זאל זיך דער גאנצער קאבינעט פון לאוואלען אפגעבען אין דימיסיע.

שרעקליכער הוראגאן איבער ענגלאנד

האט געמאכט אומגעהויערען שאדען

ל א נ ד א ן, 7 (ספ. טעל.) זייט 12 שעה בושעוועט איבער ענגלאנד א שרעקליכער הוראגאן, וועלכער רייסט דעכער, ברעכט קוימען און לעגט אום טעלעגראפען-סליפעס.

אין דרום וועלס איז די קאמוניקאציע איבערגעריסען געווארען אויף אלע ליניעס, אין שאטלאנד, בעזונדערס אין גלאזגוי האבען די נייעם פערפלייצט די דערפער און שטעט.

איבער לאנדאן איז אריבער אזא שטארקער שטורם וואס מ'געדענקט שוין נישט זייט 60 יאהר די שטעדטעס זענען אונגעהויער.

די ערנסטע לאגע אין אינדיען

שיסערייען מיט דערהרגעטע און פערוואונדעטע

ל א נ ד א ן, 7 (ספ טעל.) אין צוזאמענהאנג מיט די לעצטע געשעהענישען אין אינדיען, לויבט די גאנצע ענגלישע פרעסע די ענערגישע שריט פון דער ענגלישער רעגירונג און פון אינדישען וויצע-קעניג.

ל א נ ד א ן, 7 (ספ. טעל.) אין פערלויף פון היינטיגען טאג זענען פארגעקומען וויטערדיגע ארעסטען פון אינדישע פיהרער. אין אחמעדאבאד האט מען אדורכגעפיהרט אנ'אבלאווע און ארעסטירט פיל מיטגלידער פון קאנגרעס. אין קאראטשי האבען די הינדוסען ווידער געזאמעלט זאלץ אויפ'ן ברעג פון ים און דאס פעריקויפט.

בעת די אונרוהען אין בענארעס האט די פאליציי געשאסען, 2 מענשען זענען דערהרג'עט געווארען, 100 פערוואונדעט, צווישען זיי 40 שווער.

שטרייק אין אולשטיין-פערלאג

ב ע ר ל י ן 7 (פאט) אין דרוקערייען פון אולשטיין-פערלאג איז אויסגעבראכען א שטרייק. די בערלינער צייטונג „אם מיטאג" איז נישט ערשינען.

די יאפאנער געהען אויף פעקין

פערצווייפעלטע טעלעגראמע פון די כינעזער צו דער פעלקער-ליגע

ל א נ ד א ן, 7. (ספ. טעל.) די יאפאנישע אפטיילונגען, נאכ'ן ערגאבערן טשין-טשאו רוקען זיך ווייטער און האבען שוין פערנומען די שטאט הולו-טאו. די דאזיגע אפעראציעס צילען צו פערנעהמען די שטאט טוען-טסין און דאן וואלט געקומען די רייה אויף פעקין.

די כינעזישע רעגירונג האט ארויסגעשיקט א פערצווייפעלטע דעפעשע צו דער פעלקער-ליגע.

אויסנאהם-צושטאנד אין אינדיען

מאפע פון אינדיען. די געשטריכעלטע ערטער בעצייכנען די אינדישע פיקשטענטימער.

אברהם שלעזינגער ז"ל

דעם ליכטיגען אנדענק פון א פריינד

צום טויט פון א. שלעזינגער.

עס איז אוממעגליך שלום צו מאכען מיט דעם געדאנק, אז שלעזינגער איז מעהר נישטא; אז ער וועט מעהר נישט אריינקומען אין רעדאקציע, וועט נישט אויפהעלען און אויפמונטערן מיט זיינעם א גלייכווערטעל, מיט זיינעם א שפאס און וויץ, וועט נישט גריבלען זיך אין די אונצעהליגע בלעטער, וואס בעדעקען די רעדאקציאנס-טישען, וועט נישט פרעגען, וואו מען קאן און מען דארף עפיס געהן היינט: אויף א פארלעזונג, אויף אן אקאדעמיע, אויף א קאנצערט, וועט מעהר נישט ברענגען זיינע מיט אמתע פערל-אותיות געשריבענע „פערל פון תלמוד און מדרש" אדער זיינע קליינע פעליעטאנדליך.

עס איז אוממעגליך שלום צו מאכען מיט דעם געדאנק, אז מעהר וועט נישט אויסקומען צו זעהן, צו רעדען און צו הערען דעם קלוגען, רוהיגען, שאקטישען, עהרליכען און אויפריכטיגען מענשען, דעם איבערגעגעבענעם, דעם אונאייגענניציגען פריינד, דעם חכם און פקח, פון וועמעס ווערטער עס האט זיך תמיד געהערט א גרויסע לעבענס ערפאהרענקייט און מענשען-קענטניש און וועלכער איז טראץ דעם געווען שטענדיג מונטער און פריש און פול מיט די פערשידענארטיגסטע לעבענס אינטערעסען, ווי דער פרישסטער יונגער מענש.

אין טויט פון שלעזינגער'ן ליגט ממש עפיס סימבאלישעס. דער טויט האט איהם אנגעיאגט, ווען ער איז געזעסען מיט דער פעדער אין דער האנד, ביים שרייב-טיש אין רעדאקציע ווען ער האט געשריבען א בעריכט פון דער לעצטער אקאדעמיע אין פילהארמאניע. דאס איז נישט געווען זיין ארבייט. דאס איז נישט געווען זיין פליכט, די רעדאקציע האט נישט פערלאנגט און האט נישט געקאנט פון שלעזינגערן פערלאנגען אזעלכע ארבייטען. אין אויב ער האט עס געטון, איז דאס געווען פרייוויליג פון ליבע. ער האט ליב געהאט די שרייבערישע ארבייט, ווי ווייניג מענשען האבען זי אזוי ליב. דער שרייב טיש, דאס רעדאקציאנס-לעבען און רעדאקציאנס-ווצזען, די אינטערעסען פון דער שרייבערישע און זשורנאליסטישער משפחה זענען געווען זיין סטיכיע, ער האט אהן דער דאזיגער אטמאספער נישט געקאנט אויסקומען. מיט זיין אונפערגלייכליכען וואונדערבארען הומאר פלעגט ער זיך מודה זיין אין דער „שוואכקייט": ער קאן נישט לעבען אהן דער רעדאקציע-ארבייט. ער פלעגט זיך הומארפיל ענטשולדיגען, אויב ער פלעגט אמאל נישט קאנען אריינקומען אין רעדאקציע, אדער ווען ער פלעגט אמאל קימען נישט אין דער געוואוינטער צייט, זאל מען איהם מוחל זיין, ער האט געדארפט עפיס ערלעדיגען. דאס „עפיס" זענען געווען זיינע אייגענטליכע געשעפטען.

שלעזינגער איז פון בעשעפטיגונג געווען א סוחר. ער האט אמאל געפיהרט גרויסע און פערצווייגטע געשעפטען, אונטערגעהאלטען א קארעספאנדענץ מיט האלב רוסלאנד. אבער ווי ווייט איז ער געווען פון דער פערטעמפטענדיגער און פראזאישער אטמאספער פון לאדזער מסחר־דיגען תהו ובוהו. ער איז געווען א למדן, א תלמיד חכם, א גלענצענדער קענער פון העברעאיש און פון דער העברעאיש תלמודיסטישער ליטעראטור, אין אהן גייסטיגע אינטערעסען, אהן א גייסטיגער אטמאספער, אין וועלכער ער זאל זיך קאנען אויסלעבען, אין וועלכער עס זאל קאנען קומען צום אויסדרוק זיין הויכער גייסטיגער ניווא, האט ער זיך דאס לעבען נישט געקאנט פארשטעלען און אנדערש האט זיך נישט געקאנט פארשטעלען שלעזינגער'ן יעדער איינער, וואס האט איהם נאר געקענט.

דאס איז געווען א יוד א פקח, מיט א קלארען און אפענעם בליק אויף די ערשיינונגען פון לעבען, פון דער געזעלשאפט מיט א קריטישער בעציהונג און הויך מאראלישער בענעהמונג צו אלע פראגען פון געזעלשאפטליכען לעבען, פילקאס אין איינקלאנג מיט זיין גאנצ'ן מהות, מיט זיין קלוגשאפט און ברייטער וויזקייט איז געווען די גרויסע ארבייט, וועלכע ער האט אונטערגענומען, צו זאמלען פון די פערשידענסטע אלטע מקורים די קורצע אפאריזמען, אין וועלכע עס ליגט בעהאלטען אן אוצר פון מענשליכער חכמה, וועגען בעציהונג פון מענש צו מענש, פון מענש צום כלל א.א.וו. זיין זאמלונג, די „פערל פון תלמוד און מדרש" זענען א פערל-שאפונג פון א שרייבער מיט אונגעהויער פיל געשמאק, פערשטאנד און פערשטענדניש.

זיין געזונטען און הויך מאראלישען צוגאנג צו מענשען, צום כלל און זייערע נעגאנזייטיגע פערהעלטענישען האט שלעזינגער ארויסגעוויזען אין זיינע קליינע פעליעטאנען, וואו פרעכטיגער הומאר, שארפזיניגער וויץ, א קלוגע און העכסט פרעפליכע מעשה'לע אדער פאלקסווערטעל, וואס שפרודעלט מיט פיינסטען פאלקס-הומאר, געהט צוזאמען מיט א הויכער געזעלשאפטליכער סענטענץ.

שלעזינגערס הומאר! עס ווייגט דאס הארץ, ווען ס'כאפט ארום דער שרעקליכער בעוואוסטזיין, אז עס וועט מעהר נישט אויסקומען צו הערען שלעזינגערס ווערטלעך, וועלכע ער פלעגט שיטען שטילערהייט, גלייך ווי נישט איהם געמיינט, גלייך ווי פון א זייט וואלט זיך עס געטראגען און ער אליין האט גארנישט קיין שייכות צים ענין; די ווערטלעך, וואס זענען שטענדיג געווען וואונדער באר טרעפליך און פלעגען בלייבען אין זכרון און איבערגעהן פון מויל צו מויל אלס די שעהנסטע פעדערשפריצען פון דער רעדאקציע-ארבייט. דער גוטער הומאר האט איהם קיינמאל נישט פערלאזען און אין די שווערסטע מאמענטען, אין מינוטען פון שווערע מחשבות, פון פערהארעוועטקייט און פערהאוועקייט איז שלעזינגערס הימאר געווען פאר אונז אלעמען א דערקוויקענדער און דערפרישענדער קוואל, וואס, געדענק האט זיך, ער וועט קיינמאל נישט נעהמען קיין סוף.

ער איז געווען די פערקערפערונג פון יונגליכער גייסטיגקייט. נישט געווען קיין זאך אויפ'ן געביט פון געזעלשאפטליכען, פון גייסטיגען לעבען, פון גייסטיגע אינטערעסען, וואס זאל איהם נישט פערנעמען, נישט אינטערעסירען. עס איז געווען מערקווירדיג דערפרעהענד און דערפרישענד צו זעהן שלעזינגער'ן, וועלכער איז לויט די יאהרען געווען דער עלטסטער צווישען אונז, האט אבער שטענדיג בעזיצט גאנצע קוואלען פון יוגענדליכער פרישקייט, פון יוגענטליכען אינטערעס און התפעלות צו אלעמדינג. ווערט איינגעארדענט אן אקאדעמיע וועגען ציוניסטישע ענינים שלעזינגער מוז זיין אויף דער אקאדעמיע (אגב איז ער געווען אן אי־בערגעגעבענער ציוניסט) קומט פאר א צוזאמענפאהר פון ארטאדאקסישע שולען — שלעזינגער האט אנ־אינטערעס צו די דאזיגע שולען, האלט ד"ר זשיטלאווסקי א פארלעזונג — עס איז זיך נישט פאר־צושטעלען די פארלעזונג אהן דער אנוועזענהייט פון אונזער פריינד, קומט ביאליק אויף א בעזוך אין רעדאקציע דער ערשטער איהם מקבל פנים צו זיין, אוטייל צו נעהמען אין שמועס מיט דעם דיכטער, וואס זאגט צו א גרויס גייסטיג פערגעניגען, איז נאטירליך שלעזינגער. א שפרודעל־דיגער קוואל פון יוגענטליכער פרישער ענערגיע, פון גייסטיגע אינטערעסען פון גאר א הויכער מדרגה — דאס איז געווען אונזער ליבער שלעזינגער.

שלעזינגער האט נישט שטודירט אין די וועלטליכע הויכע שולען. זיין בילדונג האט ער בעקומען פון אנדערע קוואלען. זיין ערציהונג איז געווען נישט אין די סאלאנען. און צו בעוואונדערען איז שטענדיג געווען די הויכע מאס פון טאקט, די אמת איידעלע ערציהונג, וואס שטאמט פון אינערליכער פיינקייט, וועלכע ער האט פערמאגט. דאס איז געווען א מוסטער פון אינערליכער קולטור, פון דושענטעלמענישקייט אין בעסטען זין פון ווארט. און שטענדיג געטריי און ווראלניג, שטענדיג רוהיג און איבערגעגעבען איז ער געווען אונזער ליבער פריינד, אונזער אויפריכטיגער, אונפערגעסליכער אברהם שלעזינגער.

שווער און אומעטיג וועט זיין אהן איהם.

לאזאר פוקס.

—=)O(=—

א. שלעזינגער

שלעזינגער

געשטארבען ביים רעדאקציע-טיש

מיטוואך אין אווענד איז ביים רעדאקציע־טיש אין מיטען שרייבען דעם בעריכט פון דער נאציאנאל פאנד־אקאדעמיע, אינמיטען איבערגעבען די רעדע פון דראיאנאווען געשטארבען אונזער מיטארבייטער אברהם שלעזינגער.

אונזער מיטארבייטער איז געווען אויף דער אקאדעמיע נישט אין שליחות פון דער רעדאקציע, אבער ער האט בשום אופן נישט געוואלט דערלאזען, אז אימיצער אנדערש זאל דעם דאזיגען בעריכט אויפשרייבען, ער האט זיך געאמפערט מיט אונזערע חברים, אז דעם בעריכט פון דער אויסגעצייכענטער רעדע פון אזא אלטען טוער ווי דראיאנאוו איז מוז ער אנשרייבען.

ער איז געקומען אין רעדאקציע און זיך אוועק געזעצט ביים טיש און אנגעהויבען שרייבען. ער האט זיך, ווי שטענדיג געוויצעלט, געזאגט גלייכ־ווערטלעך, בעגייסטערט גערעדט וועגען ארץ־ישראל אויפבוי, אבער פלוצלונג האט מען בעמערקט ווי שלעזינגער ווערט בלאס, ער אליין האט אבער מיט א שמייכעל געזאגט, אז איהם איז אמת שלעכט, אבער ס'וועט איבערגעהען.

די אנוועזענדע רעדאקציע מיטגלידער האבען ארויסגערופען די פאגאטאווע פון „לינת־הצדק" און ד"ר גייסט האט ערקלערט, אז שלעזינגערס צו־שטאנד איז זעהר ערנסט, ס'איז ארויסגערופען גע־ווארען נאך א דאקטאר און דער פערהלשטער איז מיט די לינת־הצדק־קארעטקע אפגעפיהרט געווארען אהיים. דארט האט שוין געווארט ד"ר וואלפסאן. וועלכער האט ערקלערט, אז שלעזינגער האט בע־קומען א מוח־פאראליטש און זיין צושטאנד איז א האפענונגס־לאזער נישט קוקענדיג אויף דער גרוי־סער מעדיצינישער הילף, האט שלעזינגער 5 א זייגער פארטאג ווען דער נומער פון „נייעם פאלקס־בלאט" איז שוין געווען כמעט פערטיג, אויסגע־הויכט זיין נשמה.

דער יחוס

אברהם שלעזינגער איז געבוירען געווארען אין יאהר 1874 אין שטעטעל קיידאן נעבען קאוונא אין א שטרענג ארטאדאקסישער משפחה, ער האט צוערשט געלערנט אין חדר און דאן אין די ישיבות אין קאוונא און סלאבאדקע, שוין יונגערהייט האט ער געשריבען קארעספאנדענצען אין „המליץ". אין יאהר 1895 איז ער געקומען קיין לאדז, וואו ער האט זיך פערנומען מיט מסחר, ער איז געווען זעהר אנגעזעהען אין די דאזיגע קרייזען אלס סאלידער און עהרליכען סוחר, ער האט אבער נישט פערלאזען זיין שריפטשטעלערישער טעטיגקייט, וועלכע ער האט שטארק ליב געהאט, ער שרייבט אין פערשידע־נע טאג־צייטונגען און פעריאדישע אויסגאבען, זייט יאהר 1925 שרייבט ער שטענדיג אין „נייעם פאלקס־בלאט" קליינע פעליעטאנען און ארטיקלען אויף גע־זעלשאפטליכע טעמען, דער ערשטער אין דער יודי־שער פרעסע פיהרט ער איין די רובריק „א קראנץ פערל פון תלמוד און מדרש", וועלכע ווערט איבער־געדרוקט אין דער אויסלענדישער און פראווינצער יודישער פרעסע. ער האט געארבייט איצט וועגען ארויסגעבען די „פערל" אין בוך־פארם און אויך געארבייט אין א יודישער איבערזעצונג פון „קהלת".

שלעזינגער איז געווען אן איבערגעגעבענער ציוניסט.

די לויה

נעכטען ארום 2 א זייגער איז פון ציגעל־גאס 38, וואו דער נפטר האט געוואוינט פארגעקומען די לויה, אפצוגעבען דעם לעצטען כבוד דעם נפטר איז געקומען א זעהר גרויסער עולם, די גאנצע רע־דאקציע, אדמיניסטראציע און זעצעריי פון „נייעם פאלקסבלאט", אלע לאדזער זשורנאליסטען און שרייבער, דעלעגאציעס פון ציוניסטישען קאמיטעט אהל יעקב און סוחרישע ארגאניזאציעס.

אויפ'ן בית עולם האט מספיד געווען דעם נפטר דער מיטגליד פון קרן־קימת־קאמיטעט ה' ראבינאוויטש און ביים אפענעם קבר אין נאמען פון דער רעדאקציע „נייער פאלקסבלאט" און דער זשורנאליסטישער משפחה דער דיכטער משה בראָ־דערזאן, די מיטארבייטער פון דער רעדאקציע „נייער פאלקסבלאט" האבען צוגעזאגט ארויסצוגעבען דעם פערשטארבענעמס „קראנץ פערל פון תלמוד און מדרש", דער פערטרויערטער עולם איז זיך פונאנ־דערגעגאנגען פון בית־עולם ווען ס'איז שוין געווען פינסטער.

* * *

די יודישע סעקציע ביים זשורנאליסטען־סינדי־קאט האט אין נאמען פון די לאדזער יודישע זשורנאליסטען צוגעשיקט דער פאמיליע פון נפטר און דער רעדאקציע פון „נייעם פאלקסבלאט" א ווארימען מיטגעפיהלס־בריף.

אקראנץ פערל פון תלמוד און מדרש

געזאמעלט און בעארבייט פון אברהם שלעזינגער

אמאל צאהלט מען פאר'ן רעדען א גילדען און פאר'ן שווייגען — צוויי.

(מגילה י"ח)

* * *

וואו עס זענען דא פאלשע דיינים, זענען אויך דא פאלשע עדות.

(אסתר רבה א.)

* * *

פון מיין באלעבאס רייכקייט, געניס איך גאר נישט, גאר ווען איהם געהט שלעכט, מוז איך מיטליידען.

(איכה רבתי)

* * *

יעדע שלעכטע זאך, קאן דער מענש איבער־טראגען, א חוץ א שלעכטע — ווייב...

(שבת י"ט)

* * *

אויב די גייסטליכע זענען גנבים, טא ווער וועט זיך צוהערען צו זייער מוסר.

(בראשית רבה כ"ג)

* * *

צוליב געלד, איז מען זיך מתחתן אפילו מיט געפאלענע משפחות.

(קידושין ע"א)

* * *

צוויי שונאים מאכען אמאל צווישען זיך שלום, כדי שלעכטס צו טון זייערען א בשותפות'ן שונא.

(סנהדרין ק"ה)

* * *

אזוי ווי ס'איז א מצוה איבערצודערצעהלען א זאך, וואס דארף געהערט ווערען. אזוי איז אויך א מצוה, נישט צו דערצעהלען א זאך, וואס דארף נישט געהערט ווערען.

(יבמות ס"ה)

* * *

אויב דו ווילסט וויסען ווי שווער ס'איז די משא וואס ליגט אויפ'ן וואגען, זאלסטו א קוק־טון אויפ'ן — פערד...

(כתובות ס"ז)

* * *

דער לעצטער פון די רויבער, איז דער ערשטער — צו דער תליה...

(קהלת רבה ז.)

* * *

אז דו זעהסט אמענער האט אין זיך פיל חוצפה, איז א סימן, אז ער איז פול מיט שלעכטע מדות.

(בבא מציעא פ"ג)

* * *

די ארבייט פונ'ם נאר
מאכט איהם נאר מיד;
אויפ'ן גלייכען וועג קאן ער קיינמאל נישט געהן.

(קהלות י' ט"ו)

היטלער ביי ברינינג'ן

נייע פאליטישע קאמבינאציעס אין דייטשלאנד

בערלין 7 (פאט) דער קאנצלער ברינינג און מיניסטער גרענער האבען אויפגענומען דעם אנפיהרער פון די נאציאנאל-סאציאליסטען היטלער. אין די פאליטישע קרייזען האלט מען, אז דער הויפט-ציל פון דער קאנפערענץ איז מעגליך צו מאכען דאס פערלענגערן דאס אמטירען פון פרעזידענט הינדענבורג, וואס דארף א קוואליפיצירטע מעהרהייט אין פארלאמענט, אהן די נאציאנאל-סאציאליסטען וועט אזא מעהרהייט נישט זיין.

מכח שטייער-הנחות

בעראטען זיך די לייטערס פון די שטייער-אמטען

ווארשא 7 (טעלעפאניש) אין פינאנץ-מיניסטעריום האט זיך אנגעהויבען דער צוזאמענפאהר פון די לייטערס פון די שטייער אמטען. דער ציל פון צוזאמענפאהר איז ארומצורעדען די פראגע וועגען די מעגליכע הנחות אין די פערלעגענע שטייערן.

געשלאסען דעם רבנים-צוזאמענפאהר

ווארשא 7 (טעלעפאניש) היינט האט זיך פערענדיגט דער רבנים-צוזאמענפאהר אין ווארשא, ס'זענען אנגענומען געווארען רעזאלוציעס וועגען זונטאג רוה, וועגען דער באיקאט-אקציע, שמירת-שבת, שמירת הדת, א. א. וו.

די שלוס-רעדע האט געהאלטען דער דעפוטאט הרב לעווין.

לאיד זשארזש איז געפאהר

די שיף מיט וועלכער ער פאהרט געפינט זיך אין שטורם

לאנדאן. 7 (ספ. טעל.) די ענגלישע פונקען-טעלעגראפען-סטאציעס האבען איבערגענומען נעכטען פערצווייפעלטע הילפס-רופען פון דער שיף „אירלאנד", אויף וועלכע ס'פאהרט לאיד זשארזש פון צעילאן. דער דאמפער געפינט זיך אין א שרעקליכען שטורם אויפ'ן אטלאנטישען ים. די לאגע איז דראהענד.

אויסטויש פון פאליטישע ארעסטירטע צווישען פוילען און די סאוויעטען

ווארשא 3 (טעלעפאניש) קיין ווארשא איז געקומען די דעלעגאטקע פון סאוויעטישען רויטען קרייץ פיעשקאווא (די פרוי פון מאקסים גארקי) איהר רייזע שטעהט אין צוזאמענהאנג מיט די אונטערהאנדלונגען וועגען אויסטוישען פאליטישע ארעסטאנטען צווישען פוילען און די סאוויעטען

באנדיטען טעראריסטען האבען וואכען-לאנג טעראריזירט די יודען אין סאפיע

נאך לאנגע זוכענישען ארעסטירט 2 הויפט-פיהרער פון דער אנטיסעמיטישער באנדע

סאפיא (יט"א) די היגע פאליציי האט ארעסטירט 2 פיהרער פון אנ'אנטיסעמיטישער טעראר-באנדע, א געוויסען קאלפאקטשעוו און א סטודענט מיט'ן נאמען קארמאנאוו. די דאזיגע באנדע האט זיך א נאמען געגעבען „אנטיסעמיטישער נאציאנאל קאמיטעט" און האט אין משך פון וואכען אויף א ראפינירטען אופן טעראריזירט די יודען אין סאפיא.

קאלפאקטשעוו איז אין משך פון די לעצטע 5 יאהר געווען א מיטגליד פון דער אנטיסעמיטישער האלב-מיליטערישער פעראייניגונג „ראדנא זאשטיטא". קארמאנאוו האט געהערט צו א קליינער סטודענטען-גרופע, וואס האט געהאט ארויסגעגעבען א געוויסע צייט אנ'אנטיסעמיטישע צייטשריפט א. נ „פרעלאם". אין דער פאליציי האט זיך קארמאנאוו מודה געווען, אז ער האט אויסגעפיהרט טעראר-אקטען איבער יודען מחמת שנאה צו דער יודישער ראסע.

צווישען די קרבנות פון דער טעראר-באנדע האט זיך אויך געפונען א יודישער דאקטאר אין סאפיא, וועלכער איז אין דער ניי-יאהר-נאכט טעלעפאניש ארויסגערופען געווארען כלומרשט צו א קראנקען. בעת ער איז אבער געקומען אויף דעם אנגעוויזענעם ארט, האבען איהם די טעראריסטען געבונדען אין קייטען און טעראריזירענדיג מיט רעוואלווערען, געצוואונגען אונטערצושרייבען א בריף צו זיין פרוי, אז זי זאל תיכף די איבערגעבער פון בריף אויסצאהלען דריטהאלבען טויזענד לעווא'ס, אין געגענפאל האט מען געדראהט צו ערמארדען איהם, זיין פרוי און זייערע קינדער.

איצט, נאכ'ן ארעסט פון די צוויי הויפט-פיהרער פון דער באנדע, קאלפאקטשעוו און קארמאנאוו, גלויבט די פאליציי שוין צו זיין אויף די שפורען פון דער גאנצער טעראר-קאמפאניע.

פאר רעוומאטיקער און נערווען-ליידענדע

וואס פערשרייבען מעהר. ווי 6000 דאקטוירים.

רעוומאטיזם, פאדאגרע און ענהליכע ליידען פערארזאכען ווי בעוואוסט וועהסעלשטאף-שטערונגען. דער קראנקער ארגאניזם ערצייגט צופיל הארנזויער, דאס בלוט דאגעגען גיבט נישט גענוג דעם שרעקליכען גיפט פון זיך ארויס. דערפאר אויב מען וויל זיך בעפרייען פון די רעוומאטישע און נערווען-שמערצען, איז נישט גענוג איינצונעהמען מיטלען צום בעטויבען די שמערצען. מען מוז גיכער טראכטען צו בעזייטיגען די הארנזויער, וועלכע בעזעצט זיך אין פאדם פון נאדעלשפיציגע קרישטאלען אין די מוסקולען, געלענקען און אנדערע אברים און אויך פערהיטען דאס אנזאמלען זיך פון הארנזויער אויף ס'ניי. א מיטעל, וואס דערפולט די דאזיגע אויפגאבע און איז עוקר מן השורש די קראנקהייט אויף א נאטירליכען אופן, איז גראד טאגאל. און דערפאר טאקע האט מען מיט טאגאל דערגרייכט איבערראשענד גוטע רעזולטאטען אפילו אין פעראלטערטע פאלען, ווען אנדערע מיטלען האבען פעראיהרט. „עס פרייט מיך זעהר אייך מודיע צו זיין, אז איך האב מיך נאכ'ן גענוצען פון 5 טאגאל-פאקונגען אויסגעהיילט פילקאמען פון רעוומאטיזם, וועלכער האט מיך א סך יאהרען געמאטערט", שרייבט אונז בעגייסטערט פרוי ז. וואלינסקא, לבוב, יאבלאנאווסקיך 36. „איך האב מיך ענטשלאסען צו נעהמען טאגאל, נאכדעם ווי איך האב אלע אנדערע אפטייק-מיטלען אויסגעפרובט. דערפאר פיהל איך מיך פערפליכטעט אייך צו דאנקען, און בעמערק אז איך וועל דעם אונשעצבארען מיטעל טאגאל עמפפעהלען אלע מיינע בעקאנטע אלס איינציג הייל-מיטעל צו רעוומאטיזם". אבער אויך ביי גיכט, ברעכען אין קנאכען, רייסען אין די געלענקען, נערווען און קאפ-שמערצען, גריפע, פערקיהלונגען, און ענהליכע ליידען ווירקען טאגאל-טאבלעטען שנעל און זיכער, אונשעדליך פאר'ן הארץ, מאגען און אנדערע ארגאנען. אויב מעהר ווי 6000 דאקטוירים, דערונטער א סך בעריהמטע פראפעסארען פערשרייבען טאגאל, טא קען דאך יעדערער מיט צוטרוי דעם מיטעל קויפען. אין אלע אפטייקען.

טער קלאנג-קינא-טעאטער אין לאדז

„SPLENDID"

היינט און פאלג. טעג!

דער פרעכטיגסטער איבער-קלנג! לידלעך אין דער רוסישער שפראך!

רעזשי פון געניאלען ענגלישען Pudowkin — William Welleot א. א.:

ציגיינער-ראמאנסן

— אין די הויפט-ראלען: —

Brygida Helm i Józef Schildkraut

מיטרייסענדע מוזיק אויסגעפירט פון בעריהמטן ציגיינער-ארקעסטער אונטער לייטונג פון Rode

הנחה-בילעטען און פאספארטו'ס, א חוץ אמטליכע אינגילטיג ביז'ן אפ-זאגן.

אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

לאדזער יודישער

קאמעראל-טעאטער

אלעע 1-טער מאי 2. דירו: ד. צעלמייסטער און א. בעזמאן.

גאסטשפילען פון לאדזער קאמעראל- און קלייגקונסט-טעאטער

„ארט"

קינסטל. אנפ.: מ. בראדערזאן.

היינט, פרייטאג-2 פארשטעלונגען: 7.45 און 9.45 אווענד, מארגן, שבת 3 פארשטעלונגען: 4 נאכמיטאג צו פאפולערע פרייזען, 7.45 און 9.45 אווענד

ווידערהאלונג פון דער גרויסער פייערליכע פרעמיערע פון 24-טען פראגראם א. נ.

מ'לאכט פון דער וועלט

אין 2 טיילן, 14 בילדער

עקסטען: מ. בראדערזאן, י. אבערזשאנעק און ש. א. לישעל.
מוזיק: דוד בייגעלמאן, מאק-דאוועל און פאלקס מאטיוועז. דעקאראציעס און קאסטיומען: דינה מאטים. רעזשי: ש. דזשיגאן און י. שומאכער.
ביהנע-אינספעקציע: מ. קאן

עס בעטייליגען זיך (לויט א"ב): ש. גאלדשטיין, מרים דאלסקא, ש. דזשיגאן, שיינע מרים. צילי סטאל. מ פעטערמאן, מ. פילאווער, מ. קאן, י. שומאכער, י. שיפער און א קינסטלערישער טאנץ קווארטעט.

די קאסע איז אפען פון 6 א זייגער אווענד, שבת – א גאנצען טאג.

פעלץ-ווארען-לאגער „KAMCZATKA"

לאדז, 19 פיעטריקאווער 19, טעל. 224-66 און 162-23

עמפפעהלט דעם רייכסטען אויסוואהל פעלץ-ווארע צו ערמעסיגטע פרייזען

בעמערקונג: קירזשנער- און שניידער-ווערקשטעל אויפ'ן ארט.

קלאנג-קינא-טעאטער

APOLLO

אנהייב 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג-12 א זייגער בייטאג

היינט — פרעמיערע!!!

גרויסער קלאנג-פילם א. נ.

„4 שלעפערס"

מעכטיגע דראמע אין 10 אקטען. די הויפט-ראלען קרעאירען בעדייטענדע אמעריקאנער ארטיסטען.

נעכסטער פראגראם: „דער מענש, וואס לאכט" אין דער הויפט-ראל CONRAD VEIDT

דאס געפיהל פון געגענזייטיגער אחריות

זעהר אַ טרויעריגען בילאַנס האָט מען אונז אונטערגעפיהרט ביים יאָהר־בייט.

מילא, מיר, יודען, זענען דאָך שטענדיגע חורבן־קלאָגערס, פון זינט אונזער גרויסען חורבן אָן. אַמאָל, איידער מיר האָבען געהאַט אַ פרעסע, איז שוין געווען אַ שאַבלאָן פון קינות און יללות, וואָס מיר פלעגען איבערחזרן ביי איטליכען יום טוב און תענית, אַ שאַבלאָן, וועלכער איז אייביג געבליבען ניי און אָריגינעל, ווייל קיין צרות האָבען אונז טאַקע נישט געפעהלט. און אַז מיר האָבען אָנגעהויבען געבען אין דער פרעסע איבערבליקען איבער׳ן אַלטען יאָהר, פלעגט אויך דער פאַקטישער פאַסיוו איבערשטייגען דעם אַקטיוו פילפאַכיג.

אמת, מיר האָבען אין משך פון די יאָהרען אויך עפּעס געבויט. וואָרום, אַז מיר וואָלטען געהאַט בלויז חורבנות, וואָלט דאָך שוין פון אונז געווען אַ תל־עולם, ס׳וואָלט דאָך שוין פון אונז קיין שריד ופליט נישט געבליבען. אָבער פונקט ווי אין פרט אַזוי אויך אין כלל, איז דער חורבן שטענדיג קענטיגער ווי דער בנין. ס׳פיהלט זיך, למשל, דייער שוואַך דער אויפגאַנג פון אַ בוים, וועלכער וואַקסט פּאַמעלעך, אין משך פון יאָהרען. אָבער, אַז ער ווערט צושמעטערט און אומגעוואָרפען פון אַ שטורם איז דער קלאַפּ און דער רושם מוראדיג שטאַרק. אויך די געבורט און דער אויפוואוקס פון אַ מענשען ברענגט נישט אַזוי פיל פרייד, וויפיל טרויער עס ברענגט דער טויט.

אַזוי, למשל, האָט אין די אַכציגער־יאָהרען אָפּ געהילכט מיט אַן׳אומגעהייער־ען כוח דער חורבן פונ׳ם רוסישען יודענטום דורך פּאָגראָמען, רדיפות, גירושים און עמיגראַציע, אָבער די געבורט פונ׳ם נייעם גרויסען און רייכען יודישען ישוב אין אַמעריקע, וואָס איז געקומען אין רעזולטאַט דערפון, האָט זיך געשפירט זעהר שוואַך און איז אין באַלאַנס פון יענע יאָהרען כמעט נישט אַריינגעקומען.

דער יודישער חורבן פון דער לעצטער מלחמה און פון די שחיטות איז פערשריבען געוואָרען מיט בלוט און טרעהרען אין דער געשיכטע, אָבער די געבורט פון דער יודישער א״י און פון די מינדערהייטס רעכט אין חוץ לארץ מיט אַלע נאַציאָנאַלע שאַפונגען, וואָס איז געקומען אלס פועל־יוצא פון יענע חורבנות, איז צוגעגאַנגען זעהר שווער, מיט גרויס מאַטעריעל און איז געווען בעגלייט מעהר מיט טרעהרען, ווי מיט פרייד.

אין סך־הכל זענען טאַקע די יודישע באַלאַנסען זעהר טרויעריגע און דער לעצטער באַלאַנס אפשר דער טרויעריגסטער פון אַלע פריהערדיגע.

אָבער אויך אַלע פעלקער קרעכצען און קלאָגען, אויך זיי ווייזען איצט אויף אַ שרעקליכען פּאַסיוו, אַ פּאָרמעלען חורבן פון דער גאַנצער קאָניונקטור, אַ שוידערליכע כמאַרע איבער אַלע האָריזאָנטען, סיי דעם פּאָליטישען, סיי דעם עקאָנאָמישען, סיי דעם קולטורעלען, קיין גוטס איז גאָר אין ערגעץ נישטאָ, אַלע פעלקער זענען רואינירט פינאַנסיעל, אָפּהענטיג און צוטומעלט אָהן אַן׳אויסגאַנג.

און דאָס איז פאַר אונז אַ שטיקעל נחמה, נישט דערפאַר, ווייל די אַלגעמיינע צרה איז אַ האַלבע טרייסט, דאָס איז בלויז אַ ווערטעל, וואָס קען אָפּגעפרעגט ווערען, מ׳קען זאָגען גראָד קאַפויר: ווען איינעם איז שלעכט און אַלעמען איז בעסער, קען דער איינער בעקומען הילף פון די וואוילהאָבענדיגע, אָבער ווען אַלעמען איז שלעכט, איז דאָך טאַקע ביטער.

אויך מיר, פּוילישע יודען, וואָלטען זיך אַוודאי געוואונשען אַז דאָס גאַנצע לאַנד זאָל זיך באָדען אין וואוילטאָג, און דעמאָלט וואָלט אונז גרינגער געווען דער קאַמף פאַר אונזערע אייגענע רעכט.

די טרייסט איז אַן׳אַנדערע, קיין אַלגעמיינע שלעכטס קען דאָך נישט זיין, די ערד און די לופט האָבען דאָך נישט באַנקראָטירט. די צרה איז בלויז וואָס מענשען ווייסען נישט, ווי זיך דערמיט צו צוטיילען, גאָט האָט בעשאַפען דעם מענשען גלייך, נאָר ער האָט זיך צופלאָנטערט מיט דייגע חשבונות, — אַזוי האָט קהלת געזאָגט מיט טויזענדער יאָהרען צוריק.

און עפּעס גוטס ליגט שוין אין דער „געגענזייטיגער אחריות“, וואָס לאָזט זיך לעצטענס אַזוי שטאַרק פיהלען אין די פערהעלטנישען צווישען די פעלקער. מ׳האָט געמיינט אַז ווען מ׳וועט דערשטיקן דייטשלאַנד, וועט אַלעמען גרינגער זיין צו אָטעמען, ווייזט זיך אַרויס, אַז אַלע ווערען דערשטיקט, מ׳האָט געוואָלט בלאָקירען און באָיקאָטירען רוסלאַנד איז דערפון ענטשטאַנען אַ בלאָקאַדע און באָיקאָט געגען אַלע פעלקער, אַמעריקע האָט זיך געוואָלט פערשאַנצען אין אַ גאָלדענער פעסטונג, ווערט די פעסטונג פון אינעווייניג אויפגעגעסען. די דאָזיגע אינטערנאַציאָנאַלע געגענזייטיגע אחריות קומט אַרויס מסתמא דערפון, וואָס אין איטליכעס לאַנד האָט איצט די רעגירונג מעהר אחריות לגבי איהר אייגענעם פאָלק, אָט די אחריות מאַכט אומגילטיג די כל׳ערליי פּאָליטישע אינטריגעס און אַוואַנטורעס דורך וועלכע די אַמאָליגע מושלים פלעגען זיך אַמאָל אַרויסהעלפען פון זייערע צרות, מ׳קען היינט שוין נישט בויען קיין אייגענעם נאַציאָנאַלען גליק אויפ׳ן יסוד פון פרעמדע נאַציאָנאַלע חורבנות, ווערט ממילא דער חורבן פערשפּרייט און פערגרעסערט און כאַפּט אַרום אַלץ מעהר היקפים.

קיין אַבסאָלוטע שלעכטס איז אין דער וועלט נישטאָ. די מענשען דאַרפען נאָר דערגיין דעם סוד ווי אַזוי זיך צוצוטיילען מיט די רייכטימער פון דער וועלט און פון דער קולטור, דערווייל איז מען נאָך דעם סוד נישט דערגאַנגען. שטייט מען אָהנמעכטיג און אומבעהאָלפען.

אָבער וואָס ערגער ס׳איז, אַלץ שטאַרקער.

מוז ווערן דער גלויבן אין קומענדיגער בעסערקייט.

די פראַגע איז נאָר, צי איז שוין די מענשהייט דערגאַנגען צום ראַנד פון אָפּגרונד, פונוואַנען עס מוז שוין קומען דער אויפגאַנג, אָדער זי קען פאַלען נאָך נידעריגער.

לויט׳ן יאָמער־טאָן פון די אַלגעמיינע באַלאַנסען, זעהט אויס, אַז מ׳איז שוין געקומען צום ראַנד און אַז די וועלט פערשטייט עס שוין.

אויב אַזוי, מוז דאָך ווערן בעסער!

פ. ס.

דער פּאָליטישער מאָמענט
גאַנדהי ווידער אַרעסטירט

גאַנדהי, דער פיהרער פון דער נאַציאָנאַליסטישער בעוועגונג אין אינדיען, דער געוועזענער אַדוואָקאַט, וועלכער ווערט דורך די אינדוסען געהערט ווי אַן׳אַפּאָסט, איז ווידער אַרעסטירט. דאָס איז שוין צום דריטען מאָל, ווי די ענגלישע מאַכט ענטשליסט זיך אויפ׳ן דאָזיגען הייסטען און אויסערסטען שריט. פאַר גאַנדהי׳ן פערזענליך האָט דער פאַקט פון זיין אַרעסט קיין גרויסע בעדייטונג נישט. מען דערמאָנט זיך די אויסטערלישע דיסקוסיע, וואָס איז אין דער צייט פון זיין אַרעסט אין יאָהר 1922, געפיהרט געוואָרען צווישען דעם מאַהאַטמאַ און דעם ריכטער, וואָס האָט איהם געמשפט. גאַנדהי האָט פערלאַנגט פאַר זיך אַ גאָר האַרבע שטראָף, דער ריכטער האָט אַרויסגעטראָגען אַן׳אורטייל, לויט וועלכען גאַנדהי איז פערמשפט געוואָרען צו זעקס יאָהר טורמע און האָט דאַן געפרעגט דעם פערמשפטען צי איז ער בעפרידיגט פון אורטייל, גאַנדהי האָט דערויף געענטפערט, אַז ס׳קומט איהם אַ בעדייטענד גרעסערע שטראָף... עס איז דערפון צו זעהען, וואָסער מערק ווירדיגען און געפעהרליכען געגנער די בריטישע מאַכט האָט אין אינדיען צו בעקעמפען, דאָ קאָן נישט זיין קיין גרונד וועגען אייגענוציגקייט, דאָ איז די גרייטקייט צו געהן אויף קרבנות דערפיהרט ביז צו דער אַבסאָלוטער גרעניץ, עס האַנדעלט זיך וועגען דער פּאָליטישער זייט פון דער פראַגע.

דער אַרעסט פון גאַנדהי׳ן איז נישט געווען קיין איבעראַשונג. פון די ערקלערונגען, וואָס גאַנדהי האָט געגעבען וועגען די כוונות, מיט וועלכע ער קעהרט זיך אום צוריק קיין אינדיען, נאָך דער ערפאָלגלאָזער קאָנפערענץ ביים קיילעכדיגען טיש אין לאָנדאָן, איז געווען קלאָר, אַז עס פערנעהמט זיך אויפסניי אַ גראַנדיעזער קאַמף געגען דער ענגלישער מאַכט אין אינדיען, גאַנדהי האָט אויפ׳ן וועג ערקלערט, אַז ער פאָהרט אַהיים מיט דער כוונה אויפצוּוועקען דאָס לאַנד צוריק צום פּאַסיווען ווידערשטאַנד אין דער סאַמע קאָנסעקווענטסטער פאָרם: באָיקאָט פון אַלצדינג, וואָס איז ענגליש, — דאָס איז דער לאָזונג, וועלכען גאַנדהי האָט מיט זיך געבראַכט פון לאָנדאָן, באָיקאָטירען די ענגלישע אינסטיטוציעס און איינריכטונגען, די ענגלישע אַמטען, די ענגלישע פּראָדוקטען און אויסאַרבייטונגען, דערפיהרען דורך סיסטעמאַטישען און ברייטען באָיקאָט דערצו, אַז די ווירטשאַפטליכע שוועריגקייטען, אין וועלכע ענגלאַנד שטיקט זיך, זאָלען דערגרייכען די העכסטע שפּאַנונג. דאָס איז דאָס פּראָגראַם, וואָס גאַנדהי האָט געבראַכט מיט זיך פון דער רייזע קיין ענגלאַנד.

אין אינדיען האָט גאַנדהי געזוכט זיך דורכרעדען מיט דעם וויצע־קעניג וועלינגטאָן און איהם נאָכאַמאָל פּרובען איבערצייגען אין דער נויטווענדיגקייט צו רעווידירען די ענגלישע פּאָליטיק. ווען צווישען גאַנדהי און דעם וויצע־קעניג וואָלט געווען געקומען צו אַ פערשטענדיגונג, וואָלט געווען אָפּגעשטעלט אין זיין קראַפט דער בעשלוס, וועלכען עס האָט אָנגענומען דער אַלאינדישער קאָנגרעס, דער קאָנגרעס האָט געהאַט בעשלאָסען צו בענייען די אַקציע פון ציווילער אונגעהאָרזאַמקייט לגבי דער ענגלישער רעגירונג, צו באָיקאָטירען די ענגלישע אויסאַרבייטונגען און נישט צו צאָהלען קיין שטייערען. ווען דער דאָזיגער בעשלוס איז שוין געווען אָנגענומען, האָט זיך גאַנדהי געווענדעט צום וויצע־קעניג וועגען אַ געשפּרעך און אויב דאָס געשפּרעך וואָלט געבראַכט צו פּאָזיטיווע רעזולטאַטען, דאַן וואָלט די אַקציע וואָס איז אויפ׳ן קאָנגרעס בעשלאָסען געוואָרען, נישט אַריינגעפיהרט געוואָרען אין קראַפט, מצד דעם קאָנגרעס איז אַלזאָ נישט געווען קיין דרוק, ווי עס האָט געפּרובט צו ערקלערען דער וויצע־קעניג זיין אָפּזאָג זיך צו טרעפען מיט גאַנדהי׳ן, דער קאָנגרעס האָט נאָר אויסגעדריקט דעם ווילען און די שטימונגען פון אַ גרויסען טייל בעפעלקערונג פון אינדיען. זיין בעשלוס איז נאָר געווען אַ מין וואָרנונג אויפ׳ן אַדרעס פון דער מאַכט, אָבער יעדענפאַלס האָט דער קאָנגרעס אויסגעדריקט דעם ווילען און די גרייטקייט אַנצוקניפּען בעציהונגען און אָנצוהויבען אונטערהאַנדלונגען מיט דער ענגלישער מאַכט.

די האַנדלונג פון לאָרד וועלינגטאָן האָט געבראַכט צו אַ פערשאַרפונג פון די בעציהונגען צווישען דער בעפעלקערונג און דער ענגלישער מאַכט, אָהן ספק איז דאָס געמאַכט געוואָרען אין הסכם מיט דער ליניע, וועלכע איז אָנגענומען געוואָרען לגבי אינדיען דורך דער צענטראַלער רעגירונג אין לאָנדאָן. אַ פאַקט איז, אַז דער פּראָוויזאָרישער בעשלוס פון קאָנגרעס איז אָנגענומען געוואָרען נישט צוליב דער קאָנפערענץ ביים רונדיגען טיש, וועלכע האָט קיין ערפאָלג נישט געהאַט, נאָר צוליב די רעפּרעסיעס, פון וויצע־קעניג וואָס זענען אונטערגענומען געוואָרען נאָך פאַר׳ן בעשלוס פון קאָנגרעס.

מיט וואָס קאָן מען ערקלערען די האַנדלונג פון דער ענגלישער מאַכט? די מאַכט גיט זיך אָפּ אַ דין וחשבון צוליב דעם דורכפאַל פון דער קאָנפערענץ ביים קיילעכדיגען טיש, מען ווייסט אויסגעצייכענט, אַז די אינדוסען האָבען נישט קיין צוטרוי צו דער ענגלישער רעגירונג, פון וועלכער עס איז קוים צו ערוואַרטען וועלכע עס איז נישט גינסטיגע רעפאָרם פאַר די אינדוסען, די ענגלישע רעגירונג וויל דעריבער מיט רעפּרעסיעס דערשטיקען די רעוואָלוציאָנערע ענערגיע, וואָס ליגט בעהאַלטען אין די אינדישע מאַסען, דערדריקען אין שורש די פּראָטעסט־בעוועגונג, וועלכע דאַרף לויט די כוונות פון פיהרער גאַנדהי טראָגען אַ נישט בלוטיגען כאַראַקטער, נאָר וועלכע קען זיך לייכט פערוואַנדלען אין אַ בלוטיגען אויפשטאַנד. און ווען די בעוועגונג וועט שוין זיין אונטערדריקט, וועט מען קאָנען הויכמוטיג געבען וואָס עס איז רעפאָרם. אָט דאָס וואָס וואָלט איצט אויפגענומען געוואָרען מיט פּראָטעסט, וואָלט שפּעטער, נאָך דער „בערוהיגונג“, אויפגענומען געוואָרען מיט דאַנקבאַרקייט.

די ענגלענדער רעכענען אין דעם קאַמף געגען דער פּאַסיווער, אָבער אין גרונד רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג, וואָס האָט אַרומגעכאַפּט אינדיען, אויף די שטרייטען און שאַרפע געגענזאַצען וואָס הערשען דאָרט צווישען די בעזונדערע שבטים, צווישען די אינדוסען און די מאַהמעדאַנער און די פּאַריער, אָדער פּאָלקאָם רעכטלאָזע. די דאָזיגע אויסרעכענונג האָט הינטער זיך אַ בעדייטענדען גרונד. דאָס איז געקומען צום בולטען אויסדרוק אויף דער קאָנפערענץ ביים קיילעכדיגען טיש. די קאָנפערענץ האָט זיך נישט איינגעגעבען דערפאַר, ווייל ענגלאַנד האָט נישט געקאָנט אויסקומען מיט די פאַרשטעהער פון די אינדוסען, נאָר ווייל די לעצטע האָבען נישט געקאָנט אַדורכקומען צווישען זיך. אויף דער קאָנפערענץ האָט זיך אַרויסגעוויזען נאָכאַמאָל, וואָסער האַס עס הערשט צווישען די אינדוסען און די מוזולמענער און מיט וואָסער פעראַכטונג די פרייהייטס־קעמפּפער פון אינדיען בעציהען זיך צו דער שיכט פון אַבּסאָלוט רעכטלאָזע, וועלכע צייהלען צעהנדליגער מיליאָנען מענשען און וועלכע זעהען זייער שוץ דווקא אין דער ענגלישער מאַכט. די קאָנפערענץ האָט זיך אייגענטליך געענדיגט מיט אַ מיספאַל נישט פאַר ענגלאַנד: די ענגלישע מאַכט האָט געקאָנט זיין פון איהר גאַנץ צופרידען. אָט די געגענזאַצען זענען איינער פון די וויכטיגסטע אַטוטען אין דער האַנד פון דער ענגלישער מאַכט.

צי וועלען די ענגלענדער מיט ערפאָלג אויסשפּילען דאָס שפּיל אין אינדיען, איז אַ פראַגע. די אינדוסען האָבען אין זייערע הענט אַ מעכטיג געווער — דאָס געוועהר פון באָיקאָט און פון ציווילען ווידערשטאַנד, דורכ׳ן באָיקאָט קאָנען זיי ברענגען די גרעסטע שאָדענס דער ענגלישער ווירטשאַפט, דורכ׳ן ווידערשטאַנד קאָנען זיי פּאַראַליזירען דאָס לעבען דער ענגלישער מאַכט אין גרויסען אַזיאַטישען לאַנד. די רעפּרעסיעס וועלען נאָך פערשטאַרקען די באָיקאָט־בעוועגונג, וועלכע האָט שוין איהרע טראַדיציעס און איז שוין נישט איינמאָל מיט ערפאָלג אָנגעווענדעט געוואָרען. עס קומט נאָך צו די בעוועגונג, וועלכע האָט דעם ציל צו ברענגען צו אַן׳אויסגלייך צווישען די אינדוסען, און מוסולמענער. מיר האָבען די טעג וועגען דעם געשריבען. דאָס איז די בעוועגונג פון די „רויטע העמדלעך“ וועלכע שטאַמט פון די מוסולמענער און שטיצט זיך אויף די פּרינציפּען פון גאַנדהי׳ן, די דאָזיגע בעוועגונג האָט אַלס איינע פון איהרע צילען צו דערפיהרען צו אַן׳אויסגלייך צווישען די אינדוסען און די מאַהמעדאַנער. די בעוועגונג איז נאָך דערווייל פערהעלטנישמעסיג נישט קיין גרויסע, אָבער זי קאָן אין דער צוקונפט שפּילען פאַר ענגלאַנד אַ זעהר נישט גינסטיגע ראָלע.

פ. ב.

רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג אין ענגלאַנד
(קאָרעספּאָנדענץ פון לאָנדאָן)

אַן׳אויפמערקזאַמער בעאָבאַכטער פון לעבען אין ענגלאַנד קאָן בעמערקען פאַר דער לעצטער צייט אַ רייהע רעוואָלוציאָנערע אַרויסטריטען אין פערשידענע שטעט, פאַר די לעצטע פאַר וואָכען זענען מעהר אָדער ווייניגער שטורמישע אַרויסטריטען געווען אין לאָנדאָן (אין הייד־פּאַרק און פאַר דעם פּאַרלאַמענט) אין ליווערפּול, מאַנטשעסטער, אין בערנלעי אין בריסטאָל און אין גלאַזגאָ, אין פערשידענע שטעט זענען אַ חוץ דעם אַרעסטירט געוואָרען און איבערגעגעבען געוואָרען צום געריכט פּראָפעסיאָנעלע אַרבייטסלאָזע, אין לאָנדאָן איז פאַר אַזאַ אַגיטאַציע צווישען די אַרבייטער אַרעסטירט געוואָרען נאָך אין יאָהר 1919 דער בעקאַנטער אַגיטאַטאָר וואַל האַניגטאָן, אין ענגלאַנד, דאַרף מען בעמערקען איז בעדייטענד לייכטער צו זיין אַ פּראָפעסיאָנעלער אַגיטאַטאָר פון רעוואָלוציע ווי ערגעץ אַנדערש.

וואַל האַניגטאָן, אַ שטייגער, איז פערורטיילט געוואָרען אַריינצושטראַפען 100 פונט שט. שטראָף אַלס קויציע, אַז ער וועט אין משך פון אַ חודש זיך גוט אויפפיהרען, אָדער אויף פיר וואָכען זיצען אין פאַל, ווען ער קאָן נישט געבען אַזאַ הבטחה. האַניגטאָן האָט זיך בעראַטען מיט׳ן נאַציאָנאַלען ראַט פון די אַרבייטסלאָזע, און האָט בעשלאָסען, אַז עס לוינט פאַר איהם גיכער צו געהן אָפּזיצען; דעמאָלט וועט ער קאָנען זאָגען די אַרבייטסלאָזע: זעהט, איהר זאָגט דאָך שטענדיג, אַז איך עס אומזיסט ברויט.

די אַרבייטסלאָזיגקייט איז נאַטירליך אַ פּראָדוקט פון קריזיס. אָבער ווער איז שולדיג דערין, וואָס די ערשיינונג פון אַרבייטסלאָזיגקייט גיסט זיך אויס אין רעוואָלוציאָנערע פאָרמען? אויף דער דאָזיגער פראַגע ענטפערען די קאָנסערוואַטאָרען מיט דער גאַנצער זיכערקייט, אַז שולדיג איז מאָסקווע.

די ענגלישע קאָנסערוואַטיווע פּרעסע ברענגט אַ גאַנצע רייהע פאַקטען, וואָס דאַרפען בעווייזען אַז ווען נישט מאָסקווע, וואָלט איצט אין ענגלאַנד נישט געווען קיין שום רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג. די רעוואָלוציאָנערע אַקטען אין ענגלאַנד זענען אָדער צוגעטראַכט און אינסטרואירט פון דרויסען אָדער זיי ווערען אין לאַנד גופא אָנגעפיהרט פון אויסלענדער, דאָס איז דער געדאַנק, וואָס ווערט ענטוויקעלט דורך אַ גאַנצער רייהע ענגלישע בלעטער.

דעם 24־טען און 25־טען יולי 1931, שרייבט די „מאָרנינג פּאָסט“, איז אין לאָנדאָן פאָרגעקומען אַ קאָנפערענץ פון די פאָרשטעהער פון דריטען אינטערנאַציאָנאַל. אויף דער קאָנפערענץ זענען געווען אַנוועזענד פאָרשטעהער פון ענגלאַנד, דייטשלאַנד, פראַנקרייך, טשעכאָסלאָוואַקיען און פּוילען. אויף דער דאָזיגער קאָנפערענץ איז בעשלאָסען געוואָרען צו קאָנצענטרירען די הויפּט־כוחות אויף ענגלאַנד, ווייל די אַרבייטסלאָזע שטעלען מיט זיך פאָר זעהר אַ גינסטיגען רעוואָלוציאָנערען מאַטעריאַל. נאָך דער לאָנדאָנער קאָנפערענץ זענען אויסער די אויסגערעכענטע אַנוועזענד געווען די פאָרשטעהער פון נאָך עטליכע לענדער. דאָ איז ענטגילטיג בעשלאָסען געוואָרען צו קאָנצענטרירען די הויפּט־אַגיטאַציע אין ענגלאַנד. די פּראַגער קאָנפערענץ האָט בעשלאָסען צו מאָביליזירען אין ענגלאַנד אַלע אַרבייטסלאָזע.

פון די אַרטיקלען פון אייגעם, וואָס שרייבט זיך אונטער „אַ געוועזענער קאָמוניסט“ ווערט מען געוואויר, אַז די אונרוהען, וואָס זענען פאָרגעקומען אין ענגלאַנד, זענען נאָר אַן׳אָנהויב.

עס איז קיין ספק נישט: דער דריטער אינטערנאַציאָנאַל וויל אויסנוצען די אונרוהען. וועלכע זענען פאָרגעקומען אין ענגלאַנד. אָבער מאָסקווע, וועלכע וויל אויסנוצען די אונרוהען, שאַפט זיי נישט. אַ בעווייז זענען די שטורמישע געשעהענישען פון די אַרבייטסלאָזע, אין יאָהר 1908, ווען אין ענגלאַנד האָט נאָך קיינער וועגען די באָלשעוויקעס נישט געוואוסט אַפילו. די אַרבייטסלאָזע־אונרוהען אין ענגלאַנד ווערען אַרויסגערופען נישט דורך עפּעס אַ קראַפט פון יענער זייט ים, נאָר דורך הונגער. דער ענגלענדער קען נישט פערטראָגען קיין הונגער און ווערט ער פון איהם געשראָקען דאַן ווערט ער [illegible] ווי אַ ווילדע חיה. אַ פאַל פון מענשענעסעריי צוליב הונגער, ווי דאָס ווערט ערצעהלט אין באַיראָן׳ס דאָן זשואַן, צווישען מאַטראָסען, וועלכע האָבען געליטען אַ שיף־קאַטאַסטראָפע, האָט פּאַסירט אין יאָהר 1812. פון הונגער זענען די ענגלענדער גרייט צו געהן נאָך די סאַמע עקסטרעמסטע פיהרער ווערט אָבער דער צעהונגערטער ענגלענדער אָנגעזעטיגט, דאַן ווערט ער פערוואַנדעלט אין אַ געהאָרכזאַמען בירגער. נאָך די רעוואָלוציאָנערע אַרויסטרעטונגען פון די יאָהרען 1849, און 1908 האָט זיך דער עולם זעהר שנעל בערוהיגט.

די רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג אין ענגלאַנד איז געשאַפען געוואָרען נישט דורך מאָסקווע און זי וועט פערשווינדען אינאיינעם מיט׳ן קריזיס. עס איז נאָר אַ פראַגע, ווען ק׳וועט קומען אַ סוף צום קריזיס.

ר. ש.

Prywatne POGOTOWIE LEKARSKIE

ZIELONA 6.

Telefon 12-333

tel. 12-333

tel. 12-333

ערטיילט דרינגענדע ערצטליכע הילף אין אַלע פּלוצימדיגע פאָרפאַלען צו יעדער צייט ביי טאָג און ביי נאַכט ווי אויך אין אַלע אַקושעריע און גינעקאָלאָגישע הילף.

לאָדז, 8 יאַנואַר 1932

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 8 יאַנואַר 1932

דער אַלטער קאַרל מאַרקס און די נייע מאַרקסיסטען

פון ד"ר חיים זשיטלאָווסקי

עס איז קיין זאַך נישט אייביג אויף דער וועלט. אַפילו נישט דער מאַרקסיזם. די אַלט־מאַרקסיסטישע דאָגמע, איז אמת, נאָך אַלץ דער הערשענדיגער וועלט־בענעהם ביי דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע פון דעם צווייטען אינטערנאַציאָנאַל, אָבער זי איז שוין נישט די אַליין־הערשענדיגע.

די גרעסטע מאַיאָריטעט דענקענדיגע סאָציאַ־ליסטען האָבען נאָך נישט פערלוירען זייער גלויבען נישט אין דעם מאַטעריאַליזם, נישט אין דעם אַטעאיזם, נישט אין יענעם פונדאַמענטאַלען בליק אויף דער מענשליכער געשיכטע, וואָס וויל האָבען, אַז אין דער לעצטער ליניע קומט אַלץ אין איהר פּאַר, לויט דעם סטיכישען גאַנג פון די ריין־עקאָנאָמישע געשעהענישען, אָבער עס ווייזען זיך אין דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע נייע שטימונגען און נייע שטימען, און זיי מעהרען זיך פון טאָג צו טאָג.

צו די טעאָרעטישע פיהרער פון דעם סאָציאַ־ליסטישען געדאַנק אין דער דייטשער קולטור־ספערע געהערען איצטער דענקער, וואָס אָריענטירען זיך נישט אויף מאַרקס'ן נאָר אויף דעם אידעאַליזם פון אַן עמנואל קאַנט, אָדער אויף דעם עמפּיריזם פון אַן ערנסט מאַך, — איינער פון איינשטיינס רבּיים, אין דער טעאָריע פון דער וויסענשאַפטליכער דערקענטניש, — אָדער אויף אַ וועלכען עס איז אַנדערען, בפירוש, נישט מאַטעריאַ־ליסטישען געדאַנקען־גאַנג. דער בעדייטענדיגסטער פון יענע טעאָרעטישע פיהרער, פּראָפעסאָר מאַקס אַדלער, האָט אין קאַנט'ס נאָמען אויפגעהויבען זיין האַנט אויף דעם וויכטיגסטען „אני מאמין" פון דער מאַרקסיסטישער פילאָזאָפיע, וואָס זאָגט, אַז פריהער איז דער „זיין", און ערשט פון דעם זיין וואַקסט אַרויס דער „בעוואוסטזיין", לויט אַדלער'ן, ווי לויט קאַנט'ן, קומט אויס פונקט פערקעהרט: דאָס ערשטע, פאַר אונז, מענשען, איז דאָס „בעוואוסטזיין", און אין איהם מוזען מיר קודם כל זוכען די סודות פון וועלט און מענשליכער געזעל־שאַפט. און קיינער קוקט שוין נישט דערויף, ווי אויף אַן אַפּיקורסות, וואָס שטעלט איינעם אַוועק מחוץ לגדר פון אַ סאָציאַליסטישען וועלט־בענעהם.

אין דער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע איז אויך אָפיציעל פּראָקלאַמירט געוואָרען די עקזיסטענץ פון אַ „וואָלאַנטאַריסטישער" ריכטונג. וואָס וויל האָבען אַז דער ווילען שפּילט די הויפּט־ראָלע אין דער געשיכטע. אָט די ריכטונג איז אין איהר מהות אַקטיוויסטיש. זי לייגט די הויפּט־וואָג אויף דער טאַטענדאַרשטיגער איניציאַטיווע פון דעם אַרבייטער־קלאַס, געפיהרט פון אַלגעמיין מענשליכע אידעאַלען. זי איז ממילא דער גע־שוואָרענער פיינד פון יענער „סטיכישקייט", וואָס איז פריהער געווען, אויב נישט דער גאָט פון דער מענשליכער געשיכטע, איז על־כל־פנים דער קאָמפּאַס אין דער קלאַסען־טאַקטיק פון דעם פּראָלעטאַריאַט.

אין פראַנקרייך ווערען אַלץ בולטער אַרויס־געאַרבייט יענע אידעאַליסטישע שטריכען, דורך וועלכע אַ זשאָרעס און אַ פּרודאָן האָבען זיך אָפּגע־שיידט פון דעם מאַרקסיסטישען מאַטעריאַליזם, און דער „זשאָרעסיזם" איז איצטער נאָך אין אַ גרעסע־רער מאָס דער בעהערשער פון דעם פראַנצויזישען סאָציאַליסטישען געדאַנק, איידער ווען עס איז פריהער.

אין ענגלאַנד האָט די מאַרקסיסטישע פילאָזאָ־פיע קיינמאָל נישט געפונען קיין ערנסטע אָנהענגער ביי די סאָציאַליסטישע דענקער, און עס איז אפשר דערפאַר נישט קיין צופאַל, וואָס גראָד אין ענגלאַנד האָט די מעקסטאָן־גרופּע פון דעם צווייטען אינ־טערנאַציאָנאַל אויפגעהויבען דעם לאָזונג פאַר דעם פּראָלעטאַרישען קאַמף: „די פערווירקליכונג פון דעם סאָציאַליזם אין אונזערע טעג".

בעלגיע און האָלאַנד ווייזען אונז ביישפּילען, ווי אַזוי אַלט־מאַרקסיסטען פערלאָזען זייער פריהער־דיגען גלויבען און שליסען זיך אָן אָן דעם אידעאַ־ליסטישען לאַגער. אין בעלגיע — ד' מאַן, וואָס האָט מיט זיין בוך: „צו דער פּסיכאָלאָגיע פון דעם סאָציאַליזם" געמאַכט אַזאַ אומגעהויער גרויסען רושם אויף דער גאַנצער סאָציאַליסטישער וועלט (נאַטיר־ליך נישט אויף דער יודישער). אין האָלאַנד — די פּאָעטעסע און דענקערין — הענריעטע ראָלאַנד־האָלסט, די פריהערדיגע „אָרטאָדאָקסע" מאַרקסיסטין, דערנאָך — קאָמוניסטין און איצטער — אַ סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערע רעליגיעז־גלויביגע.

קודם איז דער שטעלונג צו דער רעליגיע. די שטעלונג פון דעם אַלט־מאַרקסיזם צו דעם רעליגיעזען גלויבען איז געווען, וואָלט איך געזאָגט, אַ „פיינדליך־טאָלעראַנטע". רעליגיע וואַקסט אַרויס פון געזעלשאַפטליכען פּראָצעס, וואָס בעהערשט דעם מענשען, אַנשטאָט בעהערשט צו ווערען פון איהם. ערשט אין אַ סאָציאַליסטישער אָרדנונג וועלען די וואָרצלען פון דער רעליגיע פערדאַרט ווערען — און מען וועט פּטור ווערען פון איהרע גיפטיגע פרוכטען. דערווייל — פערקלערונג און לאָזען יעדען איינעם גלויבען אין וואָס ער וויל. דאָס איז געוויס געווען אַ היבשער שריט פאָראויס לגבי דער הערשענדיגער „ראַדיקאַלעכץ" פון דער צייט, וואָס האָט געזעהען אין דער רעליגיע שיער נישט די הויפּט־מניעה אויף דעם וועג צום סאָציאַליזם.

די קאָמוניסטען האָבען, בידוע, אָפּגעפרישט די פערצייטיגע „ראַדיקאַלעכץ" און האָבען פערוואַנ־דעלט די פיינדליכע טאָלעראַנץ אין אַן אומבערחמנות־דיגען קריג.

די מאָדערנע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטייען וואָס ציילען אין זייערע רייהען רעליגיעזע סאָציאַליס־טען אין די צעהנדליגער טויזענטער, אויב נישט אין די הונדערטער טויזענטער (ווי צ.ב. אין ענגלאַנד) זענען נישט נאָר געגען אַ קריגערישער שטעלונג צו רעליגיע. די אַלטע פיינדליכע נייטראַליטעט איז ביי די אומגלויביגע פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ פריינטליכער נאַטראַליטעט. פיל פון זיי בעטראַכטען יענע רעליגיעזע סאָציאַליסטען אין דער פּאַרטיי, ביי וועמען דער רעליגיעזער גלויבען און די רעליגי־עזע ליידענשאַפט ווערט אַוועקגעשטעלט אין דער דינסט פון דעם סאָציאַליסטישען אידעאַל. די רעליגי־עז־גלויביגע פון זייער זייט פערטיידיגען אָפען זייער עקסטרעם־אידעאַליסטישען שטאַנדפּונקט און פערזיכערען אונז, אַז אין דער סאָציאַליסטישער וועלט וועט די רעליגיע נישט נאָר נישט איינדאַרען, נאָר, אדרבא, ערשט דאָרטען וועט די רעליגיע קאָנען פונאַנדער־וויקלען איהר אינעווייניגסטען, מיט קיין נישט פערפעלשטען תוך.

געביטען זיך אין דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע האָט אויך די שטעלונג צו דעם ענין נאַציאָנאַליטעט און נאַציאָנאַלע קולטור. אויך אין דער טרייקייט צו דער אייגענעם פאָלק, זיין שפּראַך און קולטור, זיין פרייהייט און זעלבסטשטענדיגקייט, האָט די פער־צייטיגע „ראַדיקאַלעכץ" געזעהען איינעם פון די גרעסטע חטאים פאַר אַ סאָציאַליסט. אויך דאָ איז דער פערביטערטער קאַמף אַריבער פריהער אין אַ פיינטליכער נייטראַליטעט, דערנאָך אין אַ פריינט־ליכער, דערנאָך אַפילו אין אַן אָנערקענונג, — אויף וויפיל דאָס ליגט אין די אינטערעסען פון דעם פּראָלעטאַרישען קאַמף, איצטער איז דער הערשענ־דער שטאַנדפּונקט געוואָרען די אַבסאָלוטע אָנ־ערקענונג פון יענעם הויכען ווערט, וואָס אַ פריי, זעלבסטשטענדיג פאָלק האָט אין זיין פרייען זעלבסט־שטענדיגען קולטור־עלען שאַפען פאַר דער קולטור־ענטוויקלונג פון דער גאַנצער מענשהייט.

די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען שטרעבען אומע־טום דער אַרבייטער־קלאַס זאָל אַריינעמען אין זיך אַלע אוצרות פון זיין פאָלקס־קולטור, ער זאָל דער־אָבערען וואָס מעהר „קולטור־עלע מאַכט־פּאָזיציעס", און אָט די דעראָבערונג אויף דעם קולטור־עלען פעלד ווערט בעטראַכט פאַר פּונקט אַזוי וויכטיג ווי די דעראָבערונג פון די „מאַכט־פּאָזיציעס" אויף די פעלדער פון דעם עקאָנאָמישען און דעם פּאָליטי־שען לעבען.

און נאָך וויכטיגער און בולט'ער איז די ענ־דערונג, וואָס קומט פאָר אין דער סאָציאַל־דעמאָ־קראַטיע, אין איהר שטעלונג צו דער פּויער־משפּחה און צו יענע „קליינבירגערליכע" עלעמענטען בכלל, וועמען עס קאָן נישט אָפּשרעקען די אויסזיכט אויף אַ לעבען פון דער אייגענער אַרבייט.

דער אַלט־מאַרקסיזם האָט בעטראַכט דעם סאָצ־יאַליזם ווי אַ קלאַסען־קאַמף פון דער לוין־אַרביי־טערשאַפט אין די אינטערעסען פון דער לוין־אַר־בייטערשאַפט. אַלע נישט־ריין־פּראָלעטאַרישע עלע־מענטען פון דער געזעלשאַפט זענען בעטראַכט גע־וואָרען ווי איין איינציגע רעאַקציאָנערע מאַסע". אין דער מאָדערנער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע קעמפט און געווינט אַלץ מעהר פּאָזיציעס דער בליק אויף דעם סאָציאַליזם, ווי אויף דעם קלאַסענקאַמף פון אַלע אַרבייטאַרישע עלעמענטען אַנטקעגען אַלע יענע, וואָס לעבען פון פרעמדער אַרבייט. דער פּראָלעטאַר־יאַט איז נאָר דער אַוואַנגאַרד, דער חייל, וואָס שטעהט אין דעם סאַמע פראָנט פון דעם קאַמף און פיהרט איהם אין זייערע אַלעמענ'ס אינטערעסען.

צו אָט דעם אַלץ גיט נאָך צו די זיך־ענדער־רענדיגע שטעלונג צו דעם ענין אינדיווידועלע פריי־הייט און דעמאָקראַטישע זעלבסט־פערוואַלטונג. אויב פריהער איז מען געווען עלול צו בעטראַכטען זיי נאָר ווי מיטלען אין דעם פּראָלעטאַרישען קלאַסען־קאַמף, מעהרען זיך אַלץ מעהר און מעהר די שטימען, וואָס ווילען מען זאָל אין זיי זעהען אַבסאָלוטע ווער־טען, וואָס מוזען זיין אייביג טייער דעם מענשען.

אין דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע פון דעם צווי־טען אינטערנאַציאָנאַל זעהען מיר דעריבער דעם אויפקום פון אַ סך נייע סימנים, וואָס דאַרפען איבער־גאַנצען איבעראַרבייטען איהר אַמאָליג בילד. זיי אַלע לויפען זיך צונויף אין איין ברען־פּונקט: אין דער אַקטיוויסטיש־אידעאַליסטישער שטעלונג צו די פּראָבלעמען פון דעם סאָציאַליזם און דעם סאָציאַ־ליסטישען קאַמף.

און וואָלטען נישט געווען יענע טעמים, וואָס פּאַראַליזירען די רעוואָלוציאָנערע ענערגיע פון דעם צווייטען אינטערנאַציאָנאַל, — די מורא פאַר דעם פאַשיזם און דעם וועלט־קריג און — דער עיקר — די צעשפּאַלטונג פון דעם אַרבייטער־קלאַס אין צוויי פיינטליכע לאַגערען, דעמאָלט וואָלט אָט די נייע אַקטיוויסטיש־אידעאַליסטישע איינשטעלונג שוין לאַנג געוואָרען די הערשענדיגע אין דער סאָציאַליס־טישער וועלט, און מען וואָלט זיך שוין אויך אויפ־געשלאָגען אויף אַ דרך, וואָס פיהרט דירעקט צום „סאָציאַליזם אין אונזערע טעג".

עס זענען אָבער דאָ אויסבליקען, וואָס לאָזען גלויבען, אַז אָט די שפּאַלטונג וועט שוין נישט אַנ־האַלטען לאַנג.

די ערשטע פאָרמען פון לעבען קומען פון אַש און וואַסער

זיי זענען די ערשטע ערשינען נאָך די ערשטע רעגענס אין די געגענדען פון נאָרד־ און זיד־פּאָל. — די טע־אָריע פון אַ שוועדישען געלערנטען

פון ל. באַראַדולין

איינע פון די טיפסטע סודות פון דער נאַטור, אָן וועלכער די וויסענשאַפט האָט זיך אָנגעשטויסען, איז די פראַגע: פון וואַנען האָט זיך גענומען לעבען אויף דער ערד?

אין כעמיע איז אָנגענומען געוואָרען, אַז אויף דער ערד זענען פערהאַן 92 פערשידענע כעמישע עלעמענטען, אָט די עלעמענטען פעראייניגען זיך אין די פערשידענסטע פּראָפּאָרציעס און אויף פערשידע־נע אופנים, און עס זענען געשאַפען געוואָרען די אַלע זאַכען, וואָס זענען פערהאַן אויף דער ערד, ווי וואַ־סער, זאַלצען, שטיינער מינעראַלען און די אַלע איבעריגע. אין דעם רוב פאַלען קאָנען מיר אויף אַ קינסטליכען אופן שאַפען די נויטיגע בעדינגונגען פעראיי־ניגען די כעמישע עלעמענטען אין פערשידענע פּראָפּאָר־ציעס און אַליין בעשאַפען אָדער נאָכמאַכען פערשידע־נע זאַכען. מיר קאָנען, צ.ב. נעמען אַ געוויסע מאָס פון דעם גאַז וואַסער־שטאָף, פעראייניגען איהם דורך אַ פונק מיט דעם גאַז זויער־שטאָף, און אויף אַ קינסטליכען אופן בעשאַפען נייע טראָפּענס וואַסער.

די קערפּערס פון לעבעדיגע בעשעפענישען בעשטעהען אויך פון אַ געוויסער צאָהל פון דיזעלבי־גע כעמישע עלעמענטען. דער קערפּער פון מענשען צ. ב. בעשטעהט פון 16 פון אָט די עלעמענטען פער־אייניגט פון אַ געוויסער פּראָפּאָרציע. ווען מען האָט אָבער געוואָלט נעמען אָט די עלעמענטען אין דער נויטיגער פּראָפּאָרציע און בעשאַפען לעבעדיגע צע־לען אויף אַ קינסטליכען אופן, האָט עס זיך בשום אופן נישט איינגעגעבען.

דרינגט מען פון דאַנען צוויי זאַכען. אייניגע פאָרשער, די אַזוי גערופענע וויטאַליסטען, גלויבען אַז אַ חוץ די נויטיגע עלעמענטען אין זייערע פּראָ־פּאָרציעס, איז אין די לעבעדיגע אָרגאַניזמען און אין די לעבעדיגע צעלען נאָך פערהאַן אַ מיסטעריעזע לעבעדיגער, אָדער וויטאַליסטישער פּרינציפּ. מיר וויסען נישט, וואָס דאָס איז אַזוינס און פון וואַנען עס האָט זיך גענומען אָבער דאָס איז די זאַך, וואָס מאַכט דעם אונטערשיד צווישען אַ קאַץ און אַ שטיין צווישען אַ לעבעדיגער באַקטעריע און אַ זעמדעל צווישען לעבעדיגע און נישט לעבעדיגע זאַכען. און אָט דער לעבעדיגער פּרינציפּ — זאָגען זיי — קאָן אויף אַ קינסטליכען אופן נישט געשאַפען ווערען; ער קאָן נאָר אַריבער פון איין לעבעדיגען אָרגאַניזם צו אַ צווייטען, פון אַ מוטער צו אַ קינד.

די צווייטע גרופּע פאָרשער, די אַזוי גערופענע „מעכאַניסטען", גלויבען נישט, אַז עס איז פערהאַן אַ בעזונדערער וויטאַליסטישער פּרינציפּ אויף דער וועלט. זיי גלויבען, אַז לעבעדיגע זאַכען זענען בלויז אַן אַנ־דער פאָרם מיט אַן אַנדער אויסדרוק פון מאַטעריע פערשטעהט זיך, אַז זיי גיבען איבער גענוג שטאַרקע אַרגומענטען זייער שטאַנדפּונקט צו פערטיידיגען.

בלייבט ווידער אַ פראַגע: פון וואַנען האָט זיך לעבען גענומען אויף דער ערד און ווי אַזוי עס האָט זיך פאָרמירט? זענען וועגען דעם פערהאַן פערשידענע טעאָריעס און סבּרות. און כאָטש קיין איינע פון זיי גיט נישט קיין צופרידענשטעלענדיגען ענטפער אויף דער פראַגע; אָבער אַזוי ווי דאָס איז דאָס בעסטע, וואָס האָבען אונטער די האַנט, מוזען מיר זיך מיט זיי רעכנען און איינהערען זיך יעדעס מאָל ווען אַ נייע טעאָריע אַזאַ ווערט אויסגעדריקט פון אַן אויטאָריטעטע פערזאָן.

די נייעסטע טעאָריע איז אויסגעדריקט גע־וואָרען פון דעם שוועדישען געאָלאָג פּראָפ. אָסקאַר האַדינג, אין אַן אָפּהאַנדלונג, וואָס איז אָפּגעדרוקט געוואָרען אין דעם לעצטען יעהרליכען בעריכט פון דעם סמיטסאָניען אינסטיטוט אין וואַשינגטאָן.

ער שטעלט זיך פאָר, אַז לעבעדיגע אָרגאַניז־מען האָבען זיך פאָרמירט אין אַ מאָמענט, ווען די בעדינגונגען אויף דער ערד זענען געווען גינסטיג פאַר דעם. און דער מאָמענט איז געווען אַזאַ:

דאָס איז געווען אַ צייט ווען די ערד האָט זיך אָנגעהויבען אָפּקיהלען נאָך דעם, ווי זי איז מיליאָנען יאָהרען געווען אין אַן אָנגעגליהטען צו־שטאַנד. צווישען די מאַטעריאַלען, פון וועלכע די ערד בעשטעהט איצטער און איז דאַן אויך בעשטאַ־נען, איז וואַסער; אָבער דאַן, ווען די ערד איז געווען אָנגעגליהט, האָט זיך דאָס וואַסער געפונען אין אַ צושטאַנד פון דאַמף, אָדער גאַז. אָבער ווען די ערד האָט זיך אָנגעהויבען אָפּקיהלען, האָט זיך דער דאַמף אָנגעהויבען קאָנצענטרירען אין וואָל־קענס, און עס האָבען אָנגעהויבען פאַלען רעגענס, דאָס וואַסער אין די ערשטע קאַלושעס איז געווען הייס, אָדער אַמווייניגסטענס, וואַרים, ווייל די ערד אַליין איז נאָך געווען הייס. אָבער דאָס וואַסער פון די קאַלושעס האָט זי דאָך אַזוי גיך נישט אויסגע־דאַמפט, ווייל די לופט איז געווען שרעקליך פייכט און אָנגעזאַפּט מיט וואַסער. דאָס גאַנצע וואַסער, וואָס געפינט זיך איצטער אין די ימים, טייכען און אָזערעס איז דאַן געווען אין דער הייסער לופט. האָ־בען זיך די קאַלושעס געהאַלטען לענגער ווי איצטער.

מען שטעלט זיך פאָר, אַז אין יענע צייטען זענען פאָרגעקומען אָפטע וואולקאַנישע אויסברו־כען, און די אויבער־פלאַך פון דער ערד איז אין פילע ערטער געווען בעדעקט מיט דיקע שיכטען פון אַ מאַטעריאַל, וועלען מיר רופען איצטער „וואולקאַ־נישעס אַש". אין די ערשטע קאַלושעס נאָך די ער־שטע רעגענס האָט זיך דאָס וואַרימע וואַסער פער־אייניגט מיט דעם וואולקאַנישען אַש, איז פון דעם גע־וואָרען אַ מין בלאָטע, און אין אָט דער בלאָטע זע־נען פון אָט דעם מאַטעריאַל ענטשטאַנען פון זיך אַליין די ערשטע לעבעדיגע אָרגאַניזמען.

די גינסטיגע בעדינגונגען זענען בעשטאַנען אין דעם, וואָס דאָ האָבען זיך צוזאַמענגעטראָפען יענע מאַטעריאַלען, פון וועלכע די קערפּערס פון לעבעדיגע אָרגאַניזמען בעשטעהען; דאָס וואַסער איז געווען וואַרים; די לופט איז געווען הייס און פייכט, און דער דרוק פון לופט איז געווען זעהר גרויס, — אַלץ אַזעלכע בעדינגונגען, וואָס עק־זיסטירען שוין איצטער נישט אויף דער ערד.

אָט די אַלע בעדינגונגען האָבען זיך פריהער פון אַלץ געקאָנט פאָרמירען בלויז אַרום די פּאָלען, ד. ה. יענע געגענטען, וואָס האָבען זיך אָפּגעקיהלט פריהער ווי די איבעריגע טיילען פון דער ערד.

פון דער טעאָריע איז געדרונגען, אַז מיר, מענשען, און די אַלע אַנדערע לעבעדיגע בריאים אויף דער ערד, זענען דער פּראָדוקט פון אַ צופאַל, ווייל די ערד האָט דורכגעמאַכט אַזאַ פעריאָדע, וואָס איז געווען אַזוי גינסטיג פאַר דעם, האָבען זיך ענטוויקעלט לעבעדיגע אָרגאַניזמען, פון וועל־כע מיר זענען ענטשטאַנען אָדער זיך ענטוויקעלט. וואָלט די ערד אַזאַ פעריאָדע נישט דורכגעמאַכט, וואָלטען מיר דאָ נישט געווען, ווי עס זענען נישטאָ קיין שפּורען פון לעבען אויף דער לבנה. אַפילו איצטער לעבען מיר אויף דער ערד אויך בלויז דערפאַר, וואָס די בעדינגונגען זענען גינסטיג. וואָלט די דורכשניטליכע טעמפּעראַטור אויף דער ערד גע־ווען מיט אַ הונדערט גראַד העכער אָדער נידערי־גער, וואָלטען מיר דאָ נישט געווען.

די טעאָריע גופא איז נישט קיין נייע. אָבער פּראָפ. האַדינג האָט זי אויסגעדריקט אין אַ מעהר בעשטימטער און אויספיהרליכער פאָרם.

די יודישע אריסטאקראטיע

פאמיליען-טראדיציע פון די ראטשילדס זיך נישט צו שמד'ן

פון לעאָ קעניג

.2

לידי בעטערסי'ס עלטערן האָבן פאַר איהר און איהר שוועסטער אויסגעשריבן פון דייטשלאַנד אַ העברעאישען לעהרער. אום שבת פלעגט איהר פאָטער (וועלכער פלעגט נאָך שרייבען דייטשע בריף מיט העברעאישע אותיות, ד. ה. יודיש) נישט פאַהרען איין לידי בעטערסי פלעגט מיט'ן פאָטער אַלע שבת געהען צופוס צום פעטער לעאָפּאָלד דע ראָטשילד.

אין די שבתים און ימים טובים פלעגען זיי געהען אין שוהל אַריין. יום כפור נאַטירליך פאַסטען. און די פסח'דיגע סדרים פלעגט די פאַמיליע פראַוון ביים פעטער לעאָפּאָלד ראָטשילד, אַזוי אַז לידי בעטערסי האָט זיי מיט ליבשאַפט דערמאָנט אויף דער עלטער, ווען זי האָט געשריבען איהר מעמואַרען און איז שוין געווען אַ אלמנה פון אַן ענגלישען נאָבעלמאַן, לאָרד בעטערסי.

מיט איין וואָרט, לידי בעטערסי האָט געקראָגען אַזאַ יודישע ערציהונג, וואָס אַפילו די קינדער פון דער יודישער גאַס און פון נאַציאָנאַל געשטימטע עלטערן קריגען שוין היינט נישט.

און דאָך וועט איהר זאָגען האָט זי חתונה געהאַט מיט אַן ענגלענדער. יאָ, אָבער זיך נישט געשמד'ט, פונקט ווי עס האָט זיך נישט געשמד'ט איהר שוועסטער, וועלכע האָט אויך חתונה געהאַט מיט אַ ענגלענדער; און פונקט ווי עס האָט זיך נישט געשמד'ט איהר קוזינע חנה ראָטשילד, וועלכע איז געוואָרען די פרוי פון דעם ליבעראַלען ענגלישען פרעמיער לאָרד ראָזבערי, וועמענס יונגסטער און בעליבסטער זוהן נעיל פרימראָז איז בעשערט געווען צו פאַלען אין פאַלעסטינא, ווען לאָרד אַלענבי איז געגאַנגען בעפרייען דאָס לאַנד פון די טערקען.

די ראָטשילדס שמד'ען זיך נישט. עס איז שוין ביי זיי אַזאַ יחוסדיגע פאַמיליע-טראַדיציע... און ווייטער לויבט זיך עס זיי נישט...

איבערהויפט, דערצעהלט לידי בעטערסי אין גרעסטע לייט פון ענגלאַנד — נישט געווען אויך אַ איהרע מעמואַרען, איז די שידוכים פראַגע געווען זעהר אַ וויכטיגע און האַרבע אין דער ראָטשילד-משפחה.

זייער עשירות איז געוואַקסען, אָבער ווי אַ עכטע יודישע משפחה האָט זיך די פאַמיליע מיט איהרע פינף בעריהמטע צווייגען — אין לאָנדאָן, פאַריז, וויען, פראַנקפורט און נעאַפּאָל — זיך שטאַרק געמעה'ט און געפרוכפּערט.. אַבי מיט וועמען משדך זיין זיך, האָט די ראָטשילדס נישט געפּאַסט, כּרוּם זענען זיי געווען (און די יודישע בורזשואַזיע האָט ערשט אינ'ם לעצטען האַלבען יאָהרהונדערט זיך שטאַרק צוואַקסען) האָבען די ראָטשילדס ס'רוֹב חתונה געהאַט מיט ראָטשילדס. די פינף צווייגען האָ בען זיך אַזוי אַרום נאָך מעהר פערצווייגט.

„אי מען איז געבליבען יודען, אי דאָס פערמעגענס (מיט די נדנס) זענען געבליבען אין די אייגענע פינף בענק, אין וועלכע אַלע ראָטשילדס זענען שטאַרק פעראינטערעסירט געווען."

פון צייט-צו-צייט האָבען די ראָטשילדס זיך משדך געווען אויך מיט אַנדערע יחוסדיגע יודישע פאַמיליעס — מיט די מאָנטעפיאָרעס יעפרוסים, סאַסונס.

אָבער ס'רוֹב נאָר צווישען זיך. אָבער דער ליבעראַלער צייט-גייסט (און ס'רוֹב ראָטשילדס זענען אין פּאָליטיק געווען ליבעראַלען)) האָט געטוו זיינס און אויך אייניגע ראָטשילדס קינדער— און צווישען זיי לידי בעטערסי — האָבען חתונה געהאַט מיט ענגלישע נאָבעללייט, וועלכע זענען אפשר אונטער לאָרד ביקאָנספיעלד'ס (ד'איזראַעלי'ס) איינפלוס אַלץ פריינדליכער געוואָרען צו יודען... אָבער ס'איז איבערהויפט געווען די צייט, ווען דאָס אייראָפּעאישע נאָבעלטום האָט אָנגעהויבען אַריבער ווערען און זיך אויך דעריבער ביסלעכווייז געגומען אויסמישען מיט דער דאָן מעכטיגער גרויסער בורזשואַזיע.

אגב, האָבען די יונגערע ראָטשילדס אָנגעהויבען ווער'ען אַלץ מעהר ליבעראַלע יודען און אַלץ ווייניגער אָרטאָדאָקסישע יודען.

אָבער אַ יודישע טאָכטער, דאָס הייסט אַ ליבעראַלע יודישע טאָכטער איז לידי בעטערסי געבליבען.

זי איז געווען די פרוי פון אַ ליבעראַלען ענגלישען מיניסטער (לאָרד בעטערסי), זי איז געווען אַ פריינדין פון ניין ענגלישע פרעמיערען, שטאַרק בעפריינדעט מיט די גרעסטע צוויי ענגלישע פרעמיערען — ביקאָנספיעלד און גלאַדסטאָן, זי איז געווען אַ קרובה למלכות, זיך אָפט בעגעגענט מיט דער קווין וויקטאָריאַ און פרינצען און פרינצעסינס „פון בלוט"... און דאָך איז זי געבליבען אַ יודישקע.

נאָך מעהר: מען קען זאָגען אַז לידי בעטערסי האָט געשפּילט די ראָלע (נישט מיינענדיג עס) פון אַ „רביצין" אין די גאַר הויכע אַריסטאָקראַטישע ספערען. דער קווין וויקטאָריאַ האָט זי געלערענט דעם יודישען אלף בית; דער גרויסער ליבעראַלער פרעמיער גלאַדסטאָן האָט ביי איהר געבעטען זי זאָל נאָכקוקען אין דער העברעאישער ביבעל, ווען ס'האָט זיך איהם אויסגעדאַכט אַז אַ געוויסער פסוק איז אין דער ענגלישער איבערזעצונג נישט ריכטיג, און זי האָט איהם געזאָגט, אַז ס'איז ריכטיג נאָך אידער זי האָט אַריינגעקוקט אין אָריגינאַל.

און איז נישט אָט די גראַנד-דאַמע — אין וועמענס סאַלאָנען עס פלעגען זיך פערזאַמלען די „פערפאַסערין" „פון אַ יודיש ווערק „די געשיכטע פון די איזראַעליטען און זייער ליטעראַטור". וואָס זי האָט מיט דער הילף פון איהר שוועסטער פערפאַסט.

דאָס ווערק איז בשעתו שטאַרק געלויבט געוואָרען, און לידי בעטערסי האָט אַפילו געקראָגען אַ לויב-בריף פון לאָרד ביקאָנספיעלד אַליין אין וועלכען אָט דער בעריהמטער „ראָט עיזור" האָט לייכט קריטיקירט די פערפאַסערין פאַר וואָס זי האָט זיך אין דעם בוך אַריינגעלאָזט עטוואָס אין דער „ביבעל קריטיק".

איך בין אַצינד נאַטירליך נישט אויסען אויסצורעכענען אַל עמדות טובות פון דער ערשט-פערשטאַרבענער יודישער גראַנד-דאַמע.

וואָס איך בין אויסען געווען אָדער ריכטיגער וואָס מיך האָט איבעראַשט אין איהרע מעמואַרען איז איהר יודישקייט, איהר נישט אַסימילירטקייט.

אין די יודישע גרויס-בורזשואַזיע, די יודישע אַריסטאָקראַטיע נאָך נישט אינגאַנצען אַסימילירט? האַלט זיי נאָך וואָס געבונדען צו דעם וואָס דער גרויסער ד'איזראַעלי דאָט בעצייכענט אַלס „ראַסע"?

„ראַסע, ראַסע און נישט רעליגיאָן איז דער עיקר" — פלעגט דער גרויסער ד'איזראַעלי אָפט זאָגען צו לידי בעטערסי. אָדער אפשר איז די יודישע גרויס בורזשואַזיע, די יודישע אַריסטאָקראַטיע שוין גאַנץ און גאַר אַסימילירט.

און די ערשטע פערשטאָרבענע לידי בעטערסי איז איינע פון די לעצטע פון איהר קלאַס געווען וועלכע איז נישט נאָר געווען אַן אַריסטאָקראַטקע נאָר אויך אַ יודישע אַריסטאָקראַטקע.

אַלענפאַלס זענען לידי בעטערסי'ס מעמואַרען די וויכטיגסטע ירושה וואָס זי האָט איבערגעלאָזט, דער יודישער היסטאָריקער און ראָמאַניסט וועלען דאָרט געפינען אַ סך אינטערעסאַנטע און כאַראַקטעריסטישע שטריכען פון אַן עפּאָכע און אַ קלאַס. וועלכע זענען שוין פערגאַנגענהייט.

באריס יעפימאוויטש קידושמאכער

מאנאלאג פון „אנ'אפגעדאנקטען" לאדזער פאבריקאנט

פון י. אַבערושאנעס

איהר ווייסט ווער איך בין? איהר דערקענט מיך נישט? — באַריס יעפימאָוויטש קידושמאַכער — דער לאָדזער פאַבריקאַנט. דאָס הייסט: דער געוועזענער לאָדזער פאַבריקאַנט. וואָס? איהר קענט נישט די פירמע באַריס יעפימאָוויטש קידושמאַכער?

נאָר ווי זאָגט מען עס אַ ווערטעל: דער מענש שטאַרבט נישט פריהער, ביז ער קומט נישט צו זיין ערשטער מדרגה. און איך בין שוין טאַקע איצט אויף מיין ערשטער מדרגה.

אַליין בין איך, ווי איהר ווייסט, אַ שישלי-וויצער, איהר קענט די „מדינה" שישליוויץ? אַ שטאָט אין גראָדנער „גובערניע", וואו קאָזעס שפּאַצירען פראַנק און פריי אויף די דעכער, וואו רעטאַך איז אַ פאַטראַווע, אַ שטאָט, וואו יודען זענען אייביג געשטאָרבען גיין מאָל אין טאָג פאַר הונגער און ברוך השם געמאַכט אַ לעבען...

געקומען בין איך פון שישלעוויץ קיין לאָדז אין יאָהר 1905. מיטגעבראַכט האָב איך: אַ טשיי-ניק, אַ „זאַנטיק", אַ ברייטע „שליאַפע", און... אַ פּעלערינע.

ווי נאָר איך בין געקומען קיין לאָדז, האָב איך מיך געוואַשען צו ניקאָלאַיען. — זאָל ער מיר נישט זיין קיין קיסר... גלייכצייטיג האָב איך אַ טראַכט-געטון וועגען עולם-הזה: האָב מיר געדונגען אַ „קאָמנאַטע "ביי אַן אייגענעם. אָפּגעקויפט אַ קויהלען-קאַסטען מיט אַ בלויען בויגען פּאַפּיר. און איך האָב געהאַט אַ פערטיגען שרייב-טיש.

אַז איך האָב שוין געהאַט אַ „קאָמנאַטע "מיט אַ שרייב-טיש, האָב איך מיר געלאָזט אָפּדרוקען רעכענונגען מיט פירמאָווע בריף-בויגענס מיט עטיקעטען מיט אַ שטעמפּעל:

„טאַרגאָווי דאָם באַריס יעפימאָוויטש קידושמאַכער "— און אַ פערטיגער קאָמיסיאָנער...

אוי, מיין גאַנצער פערמעגען איז בעשטאַנען פון אַ טשייניק, אַ „זאַנטיק", אַ ברייטע „שליאַפּע" און אַ פעלערינע? ווער האָט דאָס געדאַרפט וויסען, ווער? ס'איז גענוג געווען מיין וויזיט-קאַרטע „טאַרגאָווי דאָם באַריס יעפימאָוויטש קידושמאַכער". לאָדזער פאַבריקאַנטען האָבען געגעבען קאָלעקציעס, איך בין געפאָהרען אויפ'ן „וואַיאַזש", האָב געמאַכט [„זאַ-קאַזען", און בין איך אַריין צו אַ קונדע, האָב איך אַ לעג-אויס געגעבען מיינע קאָלעקציעס, מיט מיינע פירמאָווע בריף-בויגענס „טאַרגאָווי דאָם באַ-ריס יעפימאָוויטש קידושמאַכער" און טאָמער איז דער קונדע געווען בעשעפטיגט האָב איך צו איהם אַ זאָג-געטון אויף חצי רוסיש, חצי יודיש: כאַטיאַ, ס'איז ביע פריאַטנאַ אַריינצוטאָלקייען זיך אין אַ פרעמדען ראַזגאָוואָר, נאָר ווסיאָ טאַקי, זאָג איך, אייך, איזוויניטי שפּאַזשאַלוסטאַ, אַז ווי נאָר מיר וועלען פּאָלוטשען אייער זאַקאַז וועלען מיר פּאָסי-ליען דעם טאָוואַר על צד היותר טוב...

נו, איז אַ חידוש, וואָס אין אַ קורצער צייט איז פון דעם טשייניק מיט דער ברייטער „שליאַפּע" אַרויסגעשפרונגען אַ פאַבריק מיט אַ פייפער, מיט מאַשינעס, ס'זענען געקומען „קופּצעס" פון מאָסקוואַ און פון פעטערבורג — די אמת'ע קופּצעס: ווטאָ-ראָוו, אַרשינאָוו, דוראַקאָוו, וואָדקאָוו, איך האָב גע-געבען פעקלעך און זיי האָבען געגעבען צעהן-חדשים דיגע קוכענס, האָבען די דוראַקאָווס און די וואָד-קאָווס בעצאָהלט, האָב איך אויך געצאָהלט, טאָמער נישט, האָב איך אין אַ פראָסטען מיטוואָך געמאַכט „הבדלה" אָפּגעזאָגט די ברכה „בורא מאורי האש", און „אבי האַנדעל שער"...

דאָס איז געווען אַמאָל, אי, אַמאָליגע צייטען! ווי בעהמט מען די אַמאָליגע צייטען, ווען צו וועַ-רען אַ פאַבריקאַנט אין לאָדז איז גענוג געווען אַ טשייניק, אַ ברייטע „שליאַפּע" און אַ שטעמפּעל? ווי בעהמט מען די אַמאָליגע צייטען, ווען פון אַ וועקסעל-בלאַנקע איז אַרויסגעשפּרונגען אַ מאַני-פאַקטור-סקלאַד? — נישטאָ די אַמאָליגע צייטען!

היינט זענען אַנדערע צייטען געקומען. זייט פאַניען האָט זיך פערגליסט צו שלאָגען מיט'ן פרייס, איז אויס! אויס „טאַרגאָווי דאָם", און אויס פיר-מע „באַריס יעפימאָוויטש קידושמאַכער" — אויס! און וואָס, איך בעט אייך, איז דער חידוש, וואָס? 15 יאָהר אַבראַמאָוויטש און דאַבאַדאָוויטש, 15 יאָהר זאַ-יעמטשעס און ליציטאַציעס, 15 יאָהר קאָמאָרניקעס און סעקוועסטראַטאָרען — וואָס איז דער חידוש, וואָס?

אַי, ווי אַזוי לעבען נאָך אַנדערע פאַבריקאַנ-טען? ווער זאָגט דען אייך, אַז זיי לעבען!

אַי, זיי עקזיסטירען? ווייל זיי קריגען נאָך אַ גמילות-חסד, און אַזוי ווי איך קריג שוין נישט קיין גמילות-חסד, איז ביטער.

שייך צו זאָגען: ביטער? ביטער איז געווען ביז איצט. ביז איצט איז מיר געווען ביטער ווי גאַל. כ'האָב נישט געהאַט קיין טאָג און קיין נאַכט, איין בעל-חוב אַרויס און אַ צווייטער בעל-חוב אַריין. גאַנצע טעג האָט די טיר נישט געהוהט; סעקוועס-טראַטאָרען און קאָמאָרניקעס און זאַיעמטשעס-מאַ-כערס — אַ יאָהר-מאַרק.

דאָס איז געווען ביז איצט. ביז'ן יאָהר 1932, אַזוי-לאַנג ווי איך האָב נאָך געהאַט אַ פאַטענט, האָב איך געהאַט געבערענטע צרות.

איצט, פון ניי-יאָהר אָן איז מיר וואויל, וואויל ווי די וועלט. כ'האָב נישט קיין פאַטענט, כ'האָב נישט קיין פאַבריק, כ'האָב נישט קיין מאַשינעס, כ'האָב נישט קיין מאַנופאַקטור-סחורה. כ'בין שוין ב"ה געקומען צו מיין ערשטער מדרגה: כ'בין גע-בליבען ביים טשייניק, ביי דער ברייטער שליאַ-פע" און ביים „זאַנטיק", און האָב מיר איצט אַ ליכטיג לעבען....

איצט איז מיר שוין וואויל. כ'פרעג נישט נאָך די בעלי-חובות, כ'לאַך מיך אויס פון די סעקוועס-טראַטאָרען מיט די קאָמאָרניקעס, און איצט, צום נייעם יאָהר, האָב איך צו אַלע מיינע „פשיאַטשע-לעס", וואָס האָבען מיטגעווירקט צו מיין איצטיגען „וואוילשטאַנד", פּונאַנדערגעשיקט אָט אַ די דאַנק-בריוועלעך:

אַהובי ידידי ר' נאַטשעלניק של ה'אוזשאַנד סקאַרבאָווי בק"ק לאָדז.

ערלויבט מיר אייך אויסצודריקען אַ דאַנק, דערפאַר, וואָס איהר האָט מיך 10 יאָהר געפּילנע-וועט, און פון מיר קיין אויג נישט אַראָפּגעלאָזט. גאַנצע 10 יאָהר האָט איהר מיך געמינטערט מיט „זאַשטשיקעס" און נאָך ביים לעבען, האָט איהר צו מיר געשיקט די עגלה. איהר זענט געווען דער איינציגער, וואָס האָט מיך תמיד געהאַט אין זינען. איך זאָג דעם אמת, ידידי ר' נאַטשעלניק, אַז תמיד זענט איהר מיר געשטאַנען פאַר די אויגען, אייער פריינדשאַפט וועל איך אייביג, אייביג געדענקען...

אייער פריינד
באַריס יעפימאָוויטש קידושמאַכער,
10-יעהריגער „פּלאַטניק" פון „אוזשאַנד סקאַרבאָווי".

צו מיין פריינד דעם קאָמאָרניק!

איך האַלט פאַר מיין חוב אייך צו דאַנקען דערפאַר, וואָס איהר האָט מיך אויסגעלייזט פון די צרות. ווען איהר וואָלט נישט אויסגעראַוּמט דאָס ביסעל סחורה מיט'ן מעבעל, וואָלט איך ווייטער געווען אויף געהאַקטע צרות, נאָר אַ דאַנק אייך, פּאַניע קאָמאָרניקו, וויזו איך איצט אַלע אַ פייג און איך לאַך פון דער וועלט.

איצט, צום נייעם יאָהר, ווען איך בין אַ דאַנק אייך, געבליבען ביי מיין אַלטען טשייניק און ביים „זאַנטיק", האַלט איך פאַר מיין חוב צו דאַנ-קען און זאָג אייך אַ האַרציגען יישר-כּוח.

מיט כבוד
אייער 10-יעהריגער סטאַלע קליענט
באַריס יעפימאָוויטש קידושמאַכער,

צו דער שאַצונגס-קאָמיסיע!

איך האָב נישט קיין ווערטער אייך אָפּצודאַנקען פאַר אייער אַרויסגעוויזענע פריינדשאַפט צו מיר. איהר זענט געווען די איינציגע, וואָס האָט פערשטאַנען, ווי אַזוי מיך „אָפּצושאַצען". כ'מוז אייך זאָגען, מיינע העררען, אַז איהר האָט מיך פיל העכער „געשאַצט" אייער „שאַצונג" צו מיר איז ממש נישט „אָפּצושאַצען". איהר האָט זיך „פעראינטערעסירט" מיט מיר מעהר ווי איך אַליין... איהר האָט געוואוסט, וואָס מ'קאָכט ביי מיר אויף מיטאָג, נו איך האַלט אַ דינסט. איהר האָט אַפילו געוואוסט ווי די דינסט הייסט... איהר האָט אייך פעראינטע-רעסירט מיט מיין ווייב, וויפיל קליידער זי האָט, צי זי האָט אַ קאַרקול-פּאַלטען, און צי איך געה מיט מיין ווייב אין קינאָ, און אויף וועלכען פּלאַץ איך זיץ אין טעאַטער — אַלץ האָט איהר געוואוסט, און מיט די אַלע „דראַבנאַסטקעס" האָט איהר זיך פעראינטערעסירט, מעהר ווי איך אַליין. דאָס אַלץ האָט איהר געוואוסט ווי אַזוי „אָפּצושאַצען". איצט דאַנק איך אייך פאַר אייער „שאַצונג" צו מיר, און איך פערבלייב

מיט'ן טשייניק און מיט'ן „זאַנטיק"
אייער אָפּגעשאַצטער באַריס יעפי-
מאָוויטש קידושמאַכער.

צו אַלע מיינע בעלי-חובות!

מיר, ליבע פריינד זיך מיט אייך צו געזעגענען, איהר האָט מיר די לעצטע יאָהרען פיל פרייד פערשאַפט מיט אייער טאָג-טעגליכע „כריהמאַרגען-קאָנצערטען". איהר האָט מיך נישט פערלאָזט אַזוי-לאַנג, ווי איך האָב נאָך געהאַט איין פאָדים און אַ בעט צו שלאָפען.

איצט, צום נייעם יאָהר 1932, ווען איך בין געבליבען ביים בלויזען טשייניק מיט'ן „זאַנטעק", האַלט איך פאַר מיין מאָראַלישען חוב אָפּצודאַנקען פאַר אייער אַרויסגעוויזענע פריינדשאַפט צו מיר און איך געזעגען מיך מיט אייך — זייט אָפּגעשיידט פון מיר און פון מיין הויז-געזונד.

אייער באַריס יעפימאָוויטש קידושמאַכער

צו אַלע מיינע פריינד.

די אַלע אויסגע-רעכענטע פריינד מיינע: דעם נאַטשאַלניק פון אוזשאַנד סקאַרבאָווי, דעם מאַ-גיסטראַט, די קאַסע כאָריך, דעם סעקוועסטראַ-טאָר, קאָמאָרניק, רעיענט, שאַצונגס-קאָמיסיע און מיינע בעלי-חובות מאַך איך בעקאַנט, אַז פון 1-טען יאַנואַר 1932 האָב איך געענדערט מיין אַדרעס:

מיין נייער אַדרעס איז:
ברוך, ב"ר אפרים קידושמאַכער, מושב זקנים, לאָדז, פּאָמאָרסקאַ גאַס.

—=):0:(=—

דער נייער וועקסעל־שטעמפעל

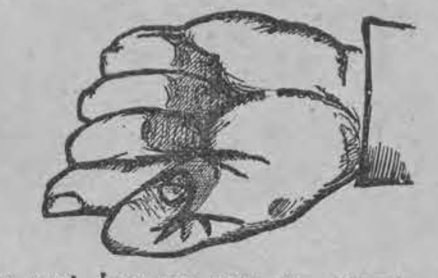

אָט אַ דאָס איז דער נייער שטעמפעל, וואָס וועט געשטעלט ווערען אויף וועקסלען אין יאָהר 1932.

אַ קלוגע עצה פון אַ דאָקטאָר

כמעט ווי אין דער האָכע־כאריך

חולה: וואָס טוט מען, הער דאָקטאָר, אַז איך שלאָף שנאָרך איך אַזוי שטאַרק, אַז איך אַליין וועק מיך איבער.

דאָקטאָר: לייגט איך שלאָפען אין צווייטען צימער.

—=:[o]:=—

ניי לאָדזער הייך־מאַטעריאַל

פרוי הויזענציג, זי האָבען זיך אָנגעגרייט קוילען אויף ווינטער?

מיין מאַן איז דאָך אַ סוחר.

נו, איז וואָס?

הייצען מיר מיט די פּראָטעסטען.

אַ קנאַפּע פרייד פאַר אַן אָרימאַן

פרוי (צום מאַן אַן אַרבייטסלאָזען): דו ווייסט משה אַהרן, דוד'ל האָט בעקומען נאָך אַ ציינדעלע.

מאַן: כ'ווייס נישט צו וואָס?

פערשטענדליך

אויף וועלכען גרונד האָט מען אייך געגעבען אַן אָרלויבניש צו טראָגען געוועהר, איהר האָט אַ סך שונאים?

— איך בין דאָך אַ שאָצער אין די שאַצונגס־קאָמיסיע...

אַן אָרפינדער

וואָס איז ער דער נייער לאָקאַטאָר דייער? ער איז אַן אָרפינדער.

וואָס האָט ער עס אַזעלכעס ערפינדען? אויסגעצייכענטע תירוצים, ווי אַזוי נישט צו צאָהלען דירה־געלד.

—=:§:=—

היינטיגע ווייבער

מיין ווייב איז אַזוי ווי אַ נאַכט־טראַמוואַי: זי בעהט אייביג אין גאַס אַריין 11 ביינאַכט און קומט אַהיים פאַרטאָג.

וואס זאגט וויטאס?

ווינצענטי־וויטאָס זאָגט אַזוי:

אויב איך וועל בעפרייט ווערען, וועל איך ענדערען מיין נאָמען אויף — ניעוווינצענטי.

צוליב'ן קריזיס

אפיציעלע בעק נטמאכונג

וואַרשאַ, (טעלעפאָניש צום „קונדס"). ווי איר ער קאָרעספּאָנדענט דערוואוסט זיך, איז אויף אַ פערזאַמלונג פון די וואַרשאווער צייטונגס־פער־לאַגען אָנגענומען געוואָרען אַ בעשלוס, אַז צוליב'ן קריזיס, זאָלען אַלע וואַרשאווער צייטונגען געדרוקט ווערען אויף איין בויגען פּאַפּיר.

אָט אזוי

זעהט אויס אַ שילער נאָך 2 וואָכען וואַקאַצ ע.

אז ס'איז אויפגעלעגט אַנ'אומגליק...

פון די לאָדזער געשעפטען

אַ היגער סוחר מענדעל ד. האָט אָנגעזאָגט די אָנגעשטעלטע, אַז אויב גליקסמאַן וועט קלינגען צו איהם, זאָלען זיי ענטפערען, אַז ער איז געשעפט־ליך אין קראקא.

גליקסמאַן קלינגט, ענטפערט איהם דער בוכ־האַלטער: דער שעף איז אין קראקא.

מיט אַ שעה שפּעטער טרעפט גליקסמאַן דעם ה' מענדעל, בעגריסט ער זיך מיט איהם: א. שלום עליכם, ר' מענדעל, וואָס טוט איהר דאָ אין קראקא?

אז אַ יוד האַקט שויבען!

אַ שמועס צווישען צוויי בטלנים

האָסט געהערט, בעת'ן לעצטען טראַמוואַי־שטרייק אין וואַרשאַ, האָט אַ יוד אויסגעהאַקט די שויבען פון אַ טראַמוואַי — ס'האָט געמוזט זיין אַ ציציליסט, רחמנא לצלן.

געה שוין געה, ס'איז אַוודאי געווען אַ גלעזער...

איך לאַך...

אַן אַלטער יוד איז געקומען צום דאָקטאָר פרעגען אויף זיין שוואַכקייט

— שרעק זיך נישט אַלטער, מיט אַזאַ שוואַכ־קייט קאָן מען דערלעבען ביז זיבציג יאָהר,

האָט זיך דער אַלטער פונאַנדערגעלאַכט,

— וואָס לאַכסטו? — האָט איהם דער דאָקטאָר געפרעגט —

— איך לאַך פון דיין דאָקטאָריע,

— וואָס איז?

— איך בין דאָך שוין פינף און זיבציג יאָהר אַלט

אַלע ווייסען

אַ אָרימאַן איז אַריין צו אַ נגיד נאָך אַ נדבה דערלאַנגט איהם דער נגיד שלום־עליכם זאָגט דער אָרימאַן:

דאַרפסט מיר נישט געבען שלום, ווייל איך בין אַ היגער,

אויב דו ביזט אַ היגער — האָט געענטפערט דער נגיד וואונדערט מיר טאקע וואָס דו ביזט בכלל געקומען צו מיר, ווייל אַלע אין שטאָט ווייסען אַז איך גיב קיין צדקה נישט...

בינא פראַטעסטירט פאַר'ן פעלקערבונד

אמאל איז געווען אַ מעשה... די מעשה האָט שוין אַ באָרד...

דער קונדס

הומאר • סאטירע •

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאגע צום נייעם פאָלקסבלאַט נומער 7 — פרייטאג, דעם 8 יאַנואַר 932

דער נייעסטער לאדזער „קבלת־פנים"

אט א דאס בעקומט מען היינט אין לאדז, אז מ'געהט איינמאהנען פאַר אַ וועקסעל...

אויבען רעכטס: ריזיגע שרפה פון אַ האָטעל אין קאַר־נאַוואַל (ענגלאַנד) די שרפה האָט אויסגעבראָכען בייניאַכט און די געסט האָבען קוים בעוויזען צו ראַטעווען דאָס לעבען.

אינדערזייט רעכטס: מאַנדזשוריען זאָל ווערען זעלבסטשטענדיג. גענעראַל טשאַנגטשונהאַי האָט פּראָקלאַמירט די זעלבסטשטענדיגקייט פון מאַנ־דזשוריען.

דער פּאַריזער באָטשאַפטער פון די פעראייניגטע שטאַטען וואַלטער הערדזש, איז אָנגעקומען קיין בערלין, זיין בעזוך שרייבט מען צו אַ גרויסע פּאָליטישע בעדייטונג

אינדערזייט רעכטס: די יונגסטע בירגער פון יאָהר. קינדער, וואָס זענען געבוירען געוואָרען אין דער ניי־יאָהר נאַכט אין אַ בערלינער קליניק.

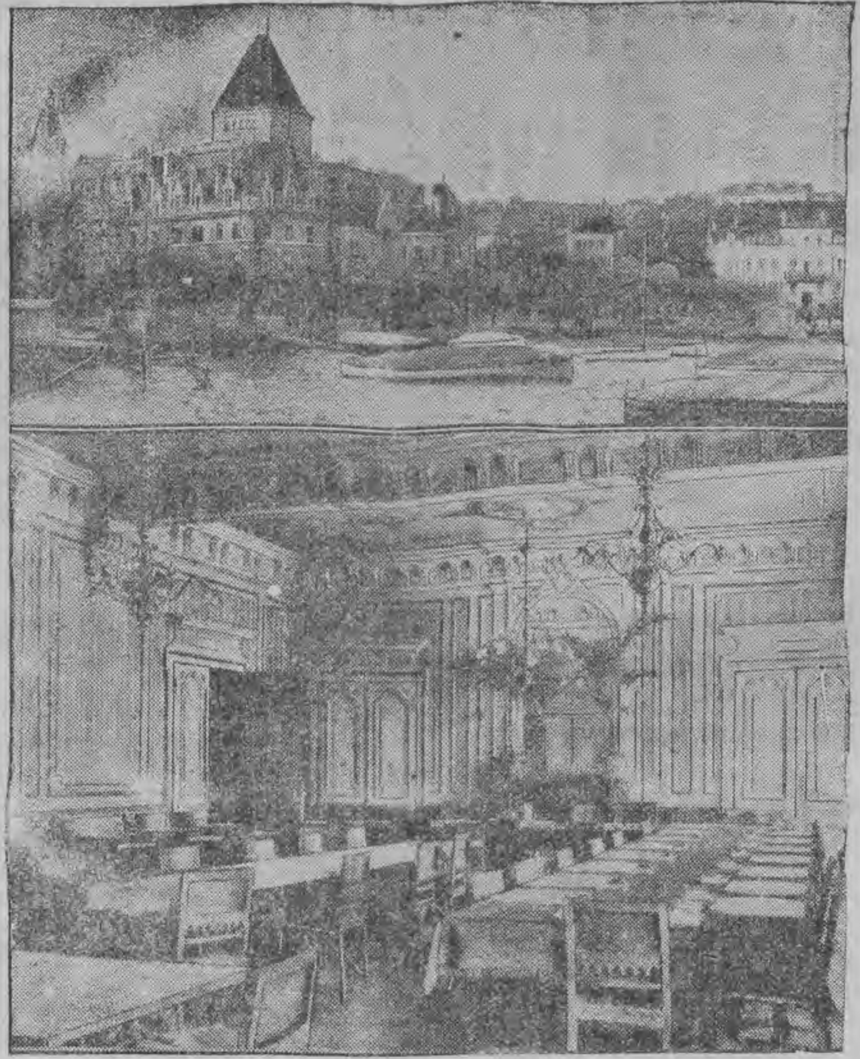

די קאָנפערענץ־געביידע און דער קאָנפערענץ־זאַל אין לאַזאַן (שווייץ) וואו עס זאָל אין דער צווייטער העלפט פון דעם חודש פאָרקומען די קאָנפערענץ וועגען די דייטשע ענטשעדיגונגען.

אונטען: שווערע פערפלייצונג פון טייך מיסיסיפּי. אויפנאַהמע פון אַן אַעראָפּלאַן פון די פערפלייצטע געגענדען.

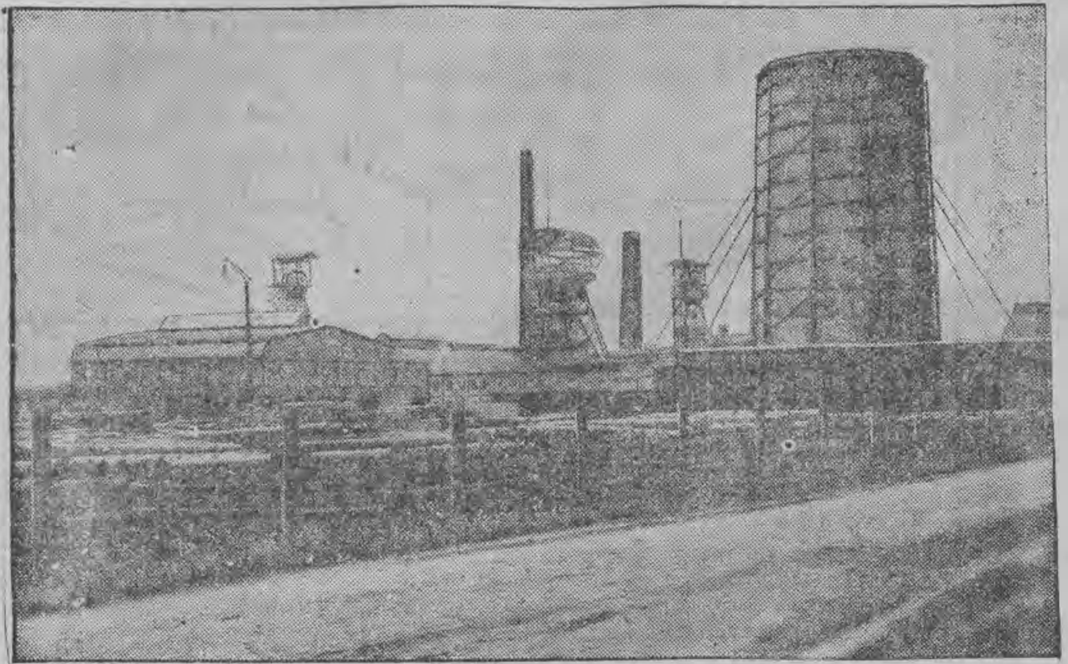

אויבען לינקס: די שווערע גרובען־קאַטאַסטראָפע אין בויטען. אַ בילד פון די שלעזישע קויהלען־גרובע וואו ס'איז פאָרגעקומען די קאַטאַסטראָפע.

אינדערזייט לינקס: סענאַטאָר פרעד ביטע פון אַמעריקע האָט געהאַלטען אַ סענסאַציאָנעלע רעדע אין וועלכער ער האָט געפאָדערט די רעוויזיע פון ווערסאַילער טראַקטאַט.

פראַנצויזישער וויצע־מיניסטער בערטעלאָ איז געפאָהרען קיין לאָנדאָן, כדי צוצוגרייטען די בעגעגעניש צווישען מאַק דאָנאַלד'ן און לאַוואַל'ן.

אינדערזייט לינקס: בלינדע וועלען קאָנען לייענען געוועהנליכע דרוק־שריפט. דער פראַנצויזישער ערפינדער טאָמאַ האָט ערפונדען אַן אַפּאַראַט, וואָס בעשטראַלט די געדרוקטע אותיות אַזוי אַז זיי בעקומען אַ רעליעפע פאָרם, און אַ בלינדער וועט זיי קאָנען אונטערשיידען דורך אָנריהרען מיט די פינגער.

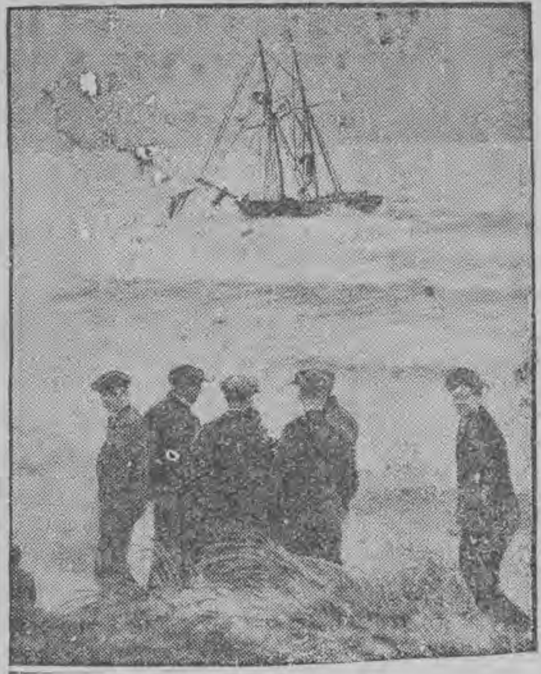

געשטאָרבען דער גענעראַל מיט דער „אײַזערנער האַנד“. אין פּאַריז איז געשטאָרבען אין עלטער פון 83 יאָהר דער גען. פּאָל פּאָ. ער האָט אין פראַנצויזיש־פּרייסישען קריג פערלוירען אַ האַנד, וועלכער איז איהם פערביטען געוואָרען דורך אַן אייזער נעם האָקען און דערפאַר איז ער געווען בעקאַנט אונטער׳ן נאָמען „דער גענעראַל מיט דער אײַזערנער האַנד“.

אויבען רעכטס: שווערע קאַטאַסטראָפעס אויפ׳ן ים צוליב די שטורמען. אַ בילד אין האַפען ביים ברעג פון ענגלאַנד.

אינדערמיט לינקס: ווי בעקאַנט איז די ביי־יאָהר רעדע אין ראַדיאָ איבערגעריסען געוואָרען דורך אַ ראַדיאָ־רעדע פון אַ קאָמוניסטישען איגהאַלט. דאָס בילד ווייזט דאָס אָרט, וואו עס איז געשטערט געוואָרען דער קאַבעל פון דער ראַדיאָ־סטאַציע, וואָס דאָס האָט געגעבען די מעגליכקייט איבער־צורייסען די רעדע פון פּרעזידענט הינדענבורג

אונטען רעכטס: שווערע אונרוהען אין דמשק. די אונרוהען ווערען דורך דער פראַנצויזישער מאַכט דערשטיקט מיט דער הילף פון טאַנקען.

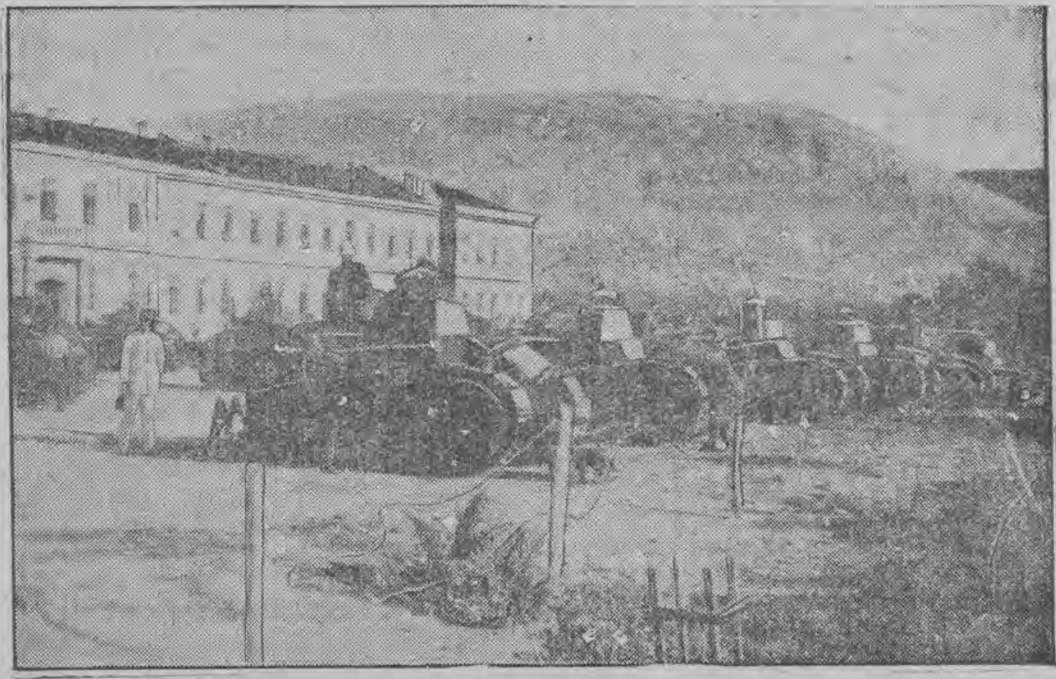

מוראַ׳דיגע שׂרפה אין באַד זאַל ציג (אַ קוראָרט אויפ׳ן רהיין).

אויפ׳ן אָרט פון שפּאַנישען באָטשאַפטער אין בערלין פּראָפעסאָר קאַסטראָ (לינקס) זאָל בעשטימט ווערען דער פּראָפעסאָר אַלבאָראַנצאָ, (רעכטס).

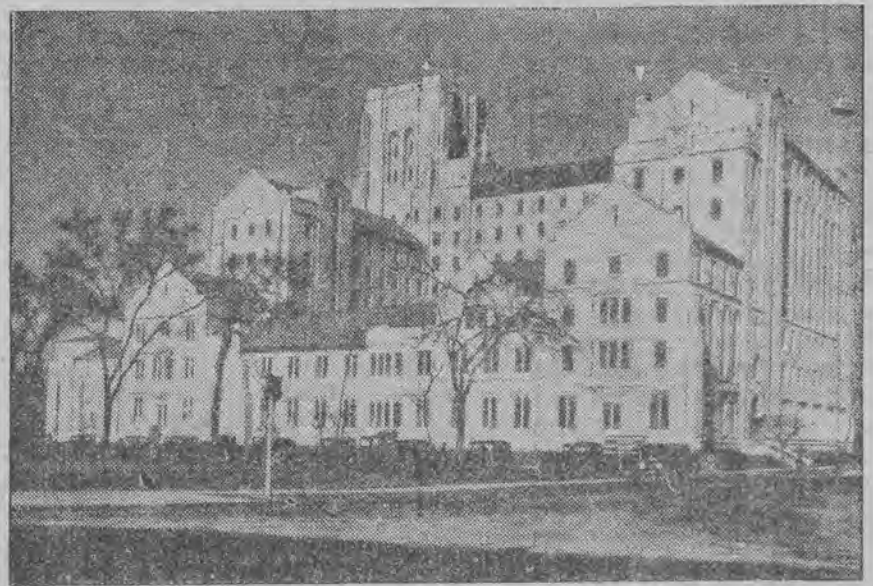

דאָס „אינטערנייִשאַנעל האַוז“ אין טשיקאַגאָ אַ ריזיגער קאָמפּלעקס געביידעס איז אָפּגעגעבען געוואָרען פאַר די בעדערפטיגע פון די טויזענדער אויסלענדישע סטודענטען, וואָס שטודירען אין דער שטאָט.

געפונען די סיבה פון קינדער־פּאַראַליזש. פּראָפעסאָר פרעדעריק עפּערסאָן פון סאַן פראַנציסקאָ זאָל האָבען ענטדעקט דעם באַציל וואָס רופט אַרויס די קראַנקהייט פון פּאַראַליזש ביי קינדער.

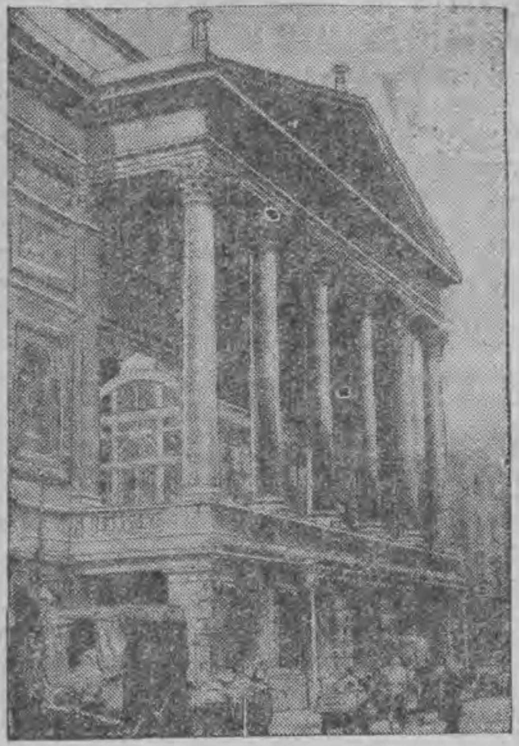

אויבען לינקס: די וועלט־בעריהמטע לאָנדאָנער אָפּערע זאָל געשלאָסען ווערען צוליב די שלעכטע געשעפטען.

אינדערמיט רעכטס: די בעריהמטע פרויען־טורמע סען לאַזאַר אין פּאַריז, וואָס איז פיל בעשריבען געוואָרען אין די ראָמאַנען פון וויקטאָר הוגאָ, זאָלאַ און מאָפּאַסאַן, זאָל אינגאַנצען ליקווידירט ווערען.

אונטען לינקס: שווערע פאָלגען פון ווירטשאַפטליכען קריזיס, העכער טויזענד שיפען שטעהען אויפ׳ן רהיין אָהן אַרבייט.

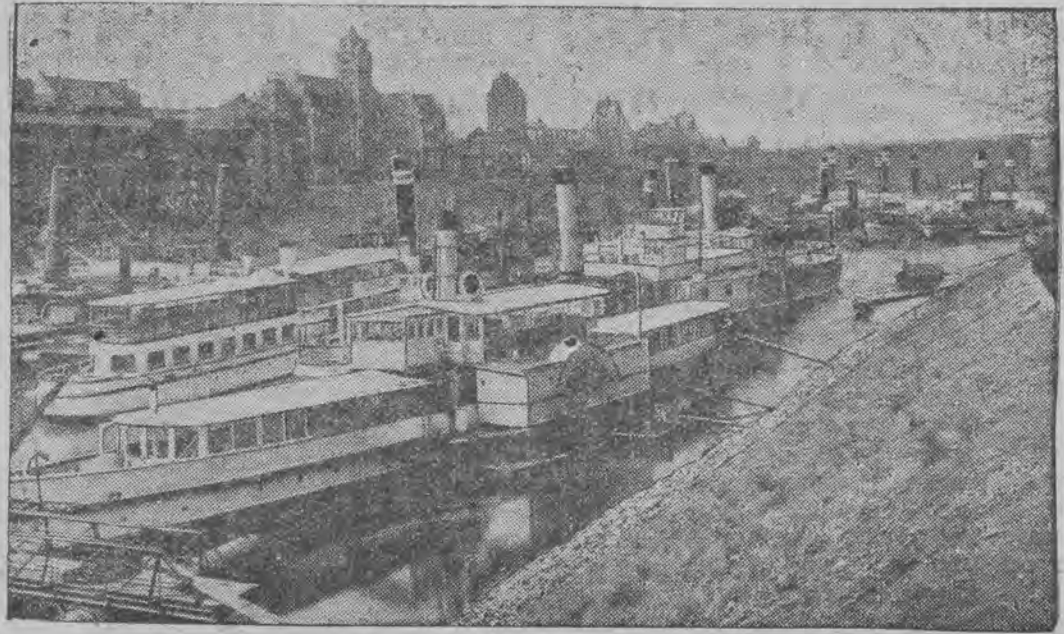

וואונשען צום נייעם יאהר
אין די סיים־קולוארען

די יודישע דעפוטאטען האבען געווינשען די ענדעקעס אז זיי זאלען אייביג בלייבען אין דער ראל פון די יודישע דעפוטאטען אין דער מינדערהייטס־ראל.

די כאדעקעס האבען געווינשען די יודישע דעפוטאטען, זיי זאלען דערלעבען אין פוילען א צוואנג־שבת־רוה וואס זאל אפהאלטען א גאנצע וואך.

די ענדעקעס האבען געווינשען די פ.פ.ס. מ'זאל שוין צום נייעם יאהר האבען עפעס א „רעכטע" רעגירונג.

—=):O:(=—

פאליטישע ניי־יאהר־מתנות
2־טע סעריע — צוגעשיקט פון „קונדס"

סלאוועק'ן — א בת־מלכה פון די מעשה־ביכלעך.

מוסאליני'ן — היטלער'ן, און היטלער'ן — מוסאליני'ן. ביידע צוזאמען א „ווידאק" אויף פאמער'ן, אויבערשלעזיען, דאנציג און מזרח־פרייסען.

דער פעלקער־ליגע — אנ'אפגעבראטענעם כידוזער.

הובער'ן — א בוקעט'ל פון דער פאנע לאוואל.

לאדזער ארבייטסלאזע — אנ'אלבום פון געשלאסענע פאבריקען מיט א פארעדע פון האנדעלס־ און ארבייטס־מיניסטער.

די שטייער־צאהלערס — א בחנמדיגען בילעט מיט א פרייער רייזע אין גן־עדן אריין.

ערב ניי־יאהר־גאסט
גומער ווילעז פון א לאדזער סוחר

ערב ניי־יאהר קומט א סוחר אריין צו א פאבריקאנט און ערקלערט:

— פאר ניי־יאהר וויל איך אייך בעצאהלען דעם חוב.

— זעהר שיין פון אייער זייט, — האט געענטפערט דער פאבריקאנט. — נאט אייך דערפאר א גרטען אויסלענדישען ציגאר.

דער סוחר פאררויכערט דעם ציגאר און פארענדיגט — נאר איך קען נישט, ווייל איך האב נישט קיין געלד.

לשון הרע
אונטערגעהערט אויפ'ן „בריסקער" פראצעס

מ'זאגט אז:

אין די געריכט־קולוארען שמועסט מען, אז נאך דער געלונגענער רעדע פון אדוואקאט שטערלינג — וועט דער ענגלישער פונט שטערלינג זיכער שטייגען.

מ'זאגט אז:

דער אדוואקאט בערענסאן מיידט אויס צו רעדען מיט שטאמלערס, ווייל ער האט מורא אז א שטאמלער זאל נישט זאגען צו איהם:

„הער אדוואקאט בע—בע—רענסאן!"..

פון סיים

ווי דער „קונדס" דערוואוסט זיך, זאל אין דער סיים־געביידע אויפגעהאנגען ווערען א שילדעל מיט אנ'אויפשריפט:

„ערלעדיג די שטייער־ענינים און זאגען א גוטען טאג".

א גלענצענדע ראל
אונטער די קוליסען פון יוד. טעאטער

ארטיסטקע: הער רעזשיסער, כ'קאן נישט די ראל, איך בין אבער זיכער, אז איהר וועט מיר געבען די מעגליכקייט צו געפעלען דעם פובליקום.

רעזשיסער: איהר וועט זיכער געפעלען דעם פובליקום — איהר שטארבט באלד אין ערשטען אקט...

ער וויל איהר געבען בעוויזען

— דו וועסט מיר אפילו אין קבר נישט געבען קיין רוה — בעקלאגט זיך די פרוי פאר'ן מאן.

— געב מיר די מעגליכקייט דיך איבערצוצייגען, אז דו האסט א טעות, מיין טייבעלע.

א טונקעלע פערגאנגענהייט

איז דאס אמת, אז דיין בלאנדינע ווייבעל, האט א טונקעלע פערגאנגענהייט?

מיין ווייבעל, א טונקעלע פערגאנגענהייט? מ'זאגט, אז זי איז מיט עטליכע חדשים צוריק געווען... אנ'עכטע ברונעטקע...

ער שפירט נישט

פאליציאנט: מ'האט אייך ארויסגעצויגען דעם פארטפעל, און איהר האט גארנישט געשפירט?

ניין, הער פאליציאנט, איך האב א שרע־ליכען קאטאר.

„נא וויראק"

אין „געוויסע" פאליטישע קרייזען, האט מען היי־יאהר געזאגט אנשטאט „נאווי ראק" — „נא־וויראק"...

היינטיגע „מענזשאטקעס"
א לאדזער מעשה'לע אין צוויי טיילען

ערשטער טייל

ער איז אריינגעקומען צו די טרעפעריין אויף מרדכי גבאי'ס גאס און געזאגט:

— ליבע פרוי, איך וויל אייך געבען צעהן זלאטעס.

ביי דער טרעפערין האט אויפגעשיינט דאס פנים.

— אלזא הערט:

היינט וועט צו אייך קומען א פרוי, וועלכע וויל איהר זאלט איהר זאגען א־סעל וועגען איהר צוקונפט. די פרוי האט א פלעק אויף דער רעכטער באק, און צוויי גאלדענע ציין אין ליבקען זייט פון מויל. איהר וועט די דאמע געוויס דערקענען, פון וואנען איך ווייס אז די דאמע וועט קומען צו אייך? גאר פשוט, די דאמע איז מיין חי־ה. אלזא גיב איך אייך צעהן זלאטעס און בעט אייך אז איהר זאלט דער דאמע זאגען פאלגענדעס:

זאגט איהר, אז די „פשיעגטשע" וואס זי וויל מאכען אין צוויי וואכען ארום, זאל זי למען השם נישט מאכען. ווארים די „פשיעגטשעס" זאגט איהר, וועלען מיך טרייבען צום באנקראט. נאר ניין, זאגט עס איהר נישט. זאגט בעסער, מיינע, כ'מיין דער דאמע, אז איינער פון די געסט וועט זיין אין דער ערשטער שטופע פון א גריפע, א צווייטער גאסט וועט זיין אין דער שטופע פון א טיפוס־קראנקהייט, און אז זי וועט זיך זיכער אנשטעקען פון זיי; דאן זאגט איהר, זי זאל נישט געהען אויף די „פאראנקעס" אין פילהארמאניע. און אויב זי וועט יא געהן, וועט מיט איהר פאסירען אנ'אומגליק, אין דער פילהארמאניע: זי וועט צוברעכען א פוס; דאן זאגט איהר, אז זי זאל די קעכין נישט אפשאפען, ווייל די אנדערע וועט זיין נאך אנ'ערגערע; דאן זאגט איהר, אז זי זאל נישט פאהרען קיין זאקאפאנע ווייל דארט ערווארט איהר א זיכערער טויט פון א בארג־שטורץ, דער עיקר אבער, זאגט איהר, אז דער פשיאטשעל איהרער, אבראמסאן, מיט וועמען זי איז אזוי קנעפעל שבקנעפעל, איז א פאלשער, א לומפ, און לאכט זיך אויס פון איהר, דאס לעצטע איהר הערט, איז ב ייממיר די הויפט־זאך, האט מיר א גוטען טאג און ווייסט וואס איהר האט צו טון. איך פערלאז מיך אויף אייך.

צווייטער טייל

— ווילסט הערען זיגמונד וואס פארא סיורפריז איך האב היינט געהאט? איך בין געווען ביי א טרעפערין אויף מרדכי גבאיס גאס האט זי מיר אזוי מאדנע גוט געטראפען פונקט ווי פון א בוך ארויס:

— טאקע? — אנו, לאמיר הערען.

קודם כל האט זי געטראפען, אז איך וויל מאכען אין צוויי וואכען ארום א פשיענטשע און זי האט מיך געווארענט דאס נישט צו טון, ווארים צוויי געסט, האט זי געזאגט, וועלען זיך געפינען אין

אויף דער סילוועסטער־מאסקאראדע
געזעהען געהערט און פערצייכענט
(ספעציעל פאר'ן „קונדס")

מאסקע (צו א יונגערמאן ביים בופעט): זאג נאר, דו האסט דאך א מאגען ווי די קאסע סקארבאווע.

— ???

— דו האלסט אין איין אריינלעגען, און אייביג ביסטו לעדיג.

— זעה נאר, צווישען די צוויי דאמען טראגט איינע א מאלפע־קאסטיום.

— וועלכע אייגענטליך, מיינסטו, די ערשטע צי די צווייטע?

לויט ווי ס'ווייזט זיך, וועט דעם היינטיגען קארנאוואל זיין ווייניגער רעדוטעס ווי רעדוקציעס.

איהר ווייסט כאטש, אז איהר קושט מיין פרוי? איך ווייס, נו וואס וואלט איהר געוואלט, כ'זאל אייך קושען?...

א שווערע בראנזשע

— אין אונזער בראנזשע קען מען קיינמאל נישט וויסען, וואס דער מארגענדיגער טאג וועט ברענגען.

— איהר זענט אפשר א מיניסטער?

— ניין, א מעטעאראלאג.

„בלינדע" קאליקעס
אונטערגעהערט פאר דער אלמשטעטישער שוהל

ערשטער בלינדער: דו קענסט דעם יוד, וואס האט דיר איצט געגעבען א צעהנער?

צווייטער בלינדער: ווער ער איז ווייס איך נישט — כ'קען איהם נאר פון זעהען...

סיים־פליאטקעס

ווי מ'שמועסט אין די פאליטישע קרייזען, זאל דער סיים־מארשאלעק ארויסגעבען א פעראָרדנונג, אז אויפ'ן אָרט פון די דעפוטאטען, זאלען אריין אין סיים די געענדיגטע שילער פון דער טויב־שטומען שולע.

* * *

ס'געהען קלאנגען אז כדי צו געווינען פון פאלק דעם צוטרוי צום יאהר 1932, זאל אין די נאהענסטע טעג פארקומען א קאבינעט־ענדערונג.

צווישען פויערים

— זאל גאט געבען, אז דאס נייע יאהר זאל זיין א בעסער געראטעניש ווי אין אלטען יאהר — אין פערגאנגענעם יאהר איז נישט געווען קיין געראטעניש.

— ס'ווענדט זיך אויף וואס — אויף פאדאטקעס למשל, איז געווען א זעהר גוט געראטעניש.

לאדזער האנדעלס־קארעספאנדענץ
איבערגעכאפט פאר'ן „קונדס"

א לאדזער פאבריקאנט צו א לעמבערגער סוחר

„הער נאגאוויצע אין לעמבערג.

ס'איז מיר זעהר פיינליך, וואס איהר האט צוריקגעצויגע די בעשטעלונג, צי האט איהר מיר עפעס פארצווארפען וועגען די ביזאיצטיגע בעשטעלונגען? איך בעט מיר אנצוגעבען די סיבה, כדי איך זאל זי קענען בעזייטיגען".

שמעריל פשאדעק, לאדז.

ענטפער פון סוחר צום לאדזער פאבריקאנט

אלס ענטפער אויף אייער בריף טייל איך אייך מיט, אז די איינציגע סיבה, צוליב וואס איך האב צוריקגעצויגען די בעשטעלונג, איז מאנגעל אין מזומן. אויב איהר קענט די דאזיגע סיבה בעזייטיגען — ביטע זעהר!...

נטע נאגאוויצע, לעמבערג.

א פראפעסאר מיט א לאנגער צונג

א פראפעסאר האלט א לעקציע פאר די סטודענטען: „אלקאהאל רואינירט דעם מענש פסיכיש און גייסטיג. ס'טרייבט איהם אויף די שלעכטסטע וועגען. אלקאהאל פיהרט צו די געמיינסטע פערברעכענס — איך זאג דאס פון אייגענער איבערצייגונג."

א טייערע „פאמיאנטקע"

— זעהסט, אין דעם שאכטעל ליגט א „פאמיאנטקע" פון מיין ערשטער פרוי.

— וואס איז דאס, אנ'אפגעבראכענער צאהן?

— ניין, אנ'אויסגעהאקטער.

— דיין פרוי האט דאך געהאט אלע ציין.

נישט איהרער, נאר מיינער.

נאכ'ן „ספיס לודנאשטשי"
ספ. פאר'ן „קונדס"

ווי דער „קונדס" אינפארמירט זיך, האט א גרויסער טייל פון דער בעפעלקערונג אנגעגעבען, אז זיי האבען געענדיגט 4 קלאסען פון דער מלוכה־לאטעריע. אנדערע האבען געענדיגט — הענדריקאווסקיס טאנץ־שקאלע. סאציאליסטען האבען אויפגעגעבען, אז זיי האבען געענדיגט דעם „טה"". קאנסערוואטיסטען — דעם קאנסערוואטאריום, עטליכע ווארשאווער הומאריסטען, ווי דער טונקעלער און אנדערע, האבען אויפגעגעבען, אז זיי האבען געענדיגט א דראמאטישע שולע. עטליכע לאדזער זשורנאליסטען האבען געענדיגט דעם „אינסטיטוט פון מינעראל־וואסער". לאדזער סוחרים, האנדווערקער און פאבריקאנטען האבען זיך פערופען אויף „חסד של אמת". די „בריסקער תושבים" האבען געענדיגט א קורס פאר פיזישע ענטוויקלונג אין בריסק.

—=[][][]=—

א קרבן פון פונט
פארפאל אויף דער וושכאדניא־גאס

אויף וושכאדניע גאס איז אנ'ענגלענדער אוועקגעפאלען אין חלשות.

— וואס איז אייך? — האט איהם געפרעגט דער דאקטאר פון פאגאטאוויע, באכדעם ווי מ'האט איהם דערמינטערט.

— אדורכגעהענדיג דעם פיש־מארק, — האט דער ענגלענדער דערצעהלט — האב איך געהערט שרייען: א פונט א זלאטי..

דער ערשטער שטופע פון אנשטעקענדיגע קראנקהייטען, איינער אויף א גריפע און א צווייטער אויף טיפוס. בין איך דאך עפעס די קלוגע פראניע, האב איך דערצו אנ'עצה: איך וועל מאכען די פשיעגטשע אין פיער וואכען ארום ווען די צוויי געסט וועלען שוין ליגען קראנק און זיי וועלען נישט קומען, און די פשיעגטשע וועט פארקומען...

— און וואס האט זי דיר ווייטער געזאגט?

— אז כ'זאל נישט געהען אין דער „פילהארמאניע" דעם סעזאן, ווייל כ'וועל מיר צוברעכען א פוס.

— אזוי? צוברעכען א פוס! — האט רובינשטיין ארויסגעשריען, וועסט שוין אין פילהארמאניע נישט געהן. צוברעכען א פוס! זאל גאט אויסהיטען, א כפרה די גאנצע „פילהארמאניע" פאר דיין מינדסטען נאגעל!

— בין איך דאך אבער קלוג — האט פראניע ווייטער אומפירט — פרעג איך זי ביי וועלכער סימפאניע וועל איך זיך צוברעכען א פוס? זאגט זי ביי דער „ניינטער", וועל איך די בילעטען צו דער „ניינטער" געבען דיין סימפאטיע, סאלקע, וואס דו האסט אזא שמחה מיט איהר...

זאל זי געהען צו דער ניינטער און איך וועל געהן צו דער צעהנטער...

— וואס נאך האט זי דיר געזאגט?

— יא, כ'זאל נישט פאהרען דעם ווינטער קיין זאקאפאנע, ווייל כ'וועל אראפפאלען פון א בארג. איז ווייסטו, וואס כ'וועל טון זיגמוש'ל? כ'וועל גאר פאהרען קיין קריניצע.....

— וואס נאך האט זי דיר געזאגט?

— אז איך זאל נישט אפשאפען די דינסט, ווייל די צווייטע וועט זיין אנ'ערגערע. ווייסטו זשע וואס איך וועל טון? איך וועל אפשאפען די איצטיגע דינסט, צונעהמען א צווייטע און זי אויך אוועקשיקען און צונעהמען א דריטע.

דאן האט זי מיר געזאגט, אז אבראמסאן איז אונז א שונא, וועל איך איהם טאקע שיקען צום טייוועל און מיך צוריקנעהמען צו מאשקאוויטשען... ער פאהרט אויך קיין קריניצע, וועלען מיר ביידע פ פאהרען צוזאמען...

מעהר האט פראניע נישט גערעדט, נאר זי איז אריין קאיין קוך מיט א ווילדען געשריי.: גיכער, וואסער, וואסער! זיגמונט איז אוועקגעפאלען! ער חלשט! גיכער וואסער!...

א. לאכמאן

ברוך שפינאזא צווישן קריסטען

פון ש. ראזענפעלד

— 2. —

אבער על פי טעות, צי נישט, קוים איז שפינאזא איבערצייגט געווען, אז די יודען האבען איהם אויסגעשלאסען פון צווישען זיך, האט ער זיך איבערגאנצען אפגעשלאסען פון זיי. איצט געהט ער איבער אינגאנצען צו זיינע נישט־יודישע פריידענקערישע פריינד. דארט שלייפט ער פאר קוגים זיינע ברילען־גלעזער דארט שרייבט ער זיינע ביכער און דארט קעמפט ער פאר פרייהייט פון דענקען. אבער דארט איז איהם אויך בעשערט געווען איבערצולעבען נישט קיין קלענערע בעליידיגונגען, ווי ער האט איבערגעלעבט צווישען יודען.

געוויס איז ער צווישען יודען שווער בעליידיגט געווארען. ווארים עס איז דאך די ערגסטע און שווערסטע בעליידיגונג פאר א מענשען, וואס האט אזוי געלעבט מיט גאט ווי שפינאזא, אויב מ'נעהמט און מ'שטראפט איהם פאר גאטלאזיגקייט. אבער זיינע יודישע בעליידיגער, וואס האבען איהם וועה געטון, האבען געוועהטאגט אינאיינעם מיט איהם — ווייל זיי האבען געפיהלט, אז א גרויס ליכט איז זיי אין איהם פערלאשען געווארען אז אלע זייערע האפענונגען אויף איהם זענען פערלאשען. בעת זיינע בעליידיגער דארט, צווישען די גוים, האבען קיין פונק מיטגעפיהל נישט געהאט מיט איהם, און אפט אין איהם געטאדעלט דעם יודען... אבער אויך דאס האט איהם נישט צו־שטארק אנגעריהרט.

דאנערשטאג, דעם זעקסטען טאג אין חודש אב אין יאהר תט"ז (27־טער יולי 1656), איז פארגעקומען דער חרם, אינגיכען האט ער געמוזט אמסטערדאם פערלאזען, האט ער זיך בעזעצט אין א דערפעל אבערקירק, איין מייל פון אמסטערדאם, דא האט זיך געפונען דער בית־עולם פון דער אמסטערדאמער פארטוגעזישער קהלה, וואו זיינע עלטערען זענען בעגראבען געווען. און דא האבען זיך געפונען עטליכע פון זיינע חשובע פריינט, אבער אינגיכען קעהרט ער זיך צוריק קיין אמסטערדאם, פון איצט אן, ביז'ן יאהר 1661, הערט מען כמעט נישט פון שפינאזא'ן, ווארים די עטליכע יאהר פון 1656 ביז 1661 איז ער פערנומען מיט איבערטראכטען און בעגרינדען זיינע מיינונגען, פון צווייפלען און וואקלונגען איז ער, אין דער־צייט, איבערגעגאנגען צו פילאזאפישע געוויסהייטען, און פון אומבעשטימטע שטרעבונגען, — צום שטרעבען צו א בעשטימטען תכלית, און דאס איז: „זיך בעהעפטען אן דער גאטליכקייט, אלס אנ'אומענדליך זיין און ליבען דאס" — ווייל, „ווער עס האט דערגרייכט די דאזיגע מדרגה, דער האט דערגרייכט דאס העכסטע און אייביגע גליק".

דאן דערווערבט זיך שפינאזא די לאטיינישע שפראך, עטליכע נייע שפראכען און אויך מאטעמאטיק און פיזיק. ער איז אויך א בריה אין מאלען פארטרעטען. אבער זיין שטענדיגע פרנסה ציהט ער פון שלייפען גלעזער פאר ברילען, מיקראסקאפען און טעלעסקאפען. און זיינע פריינט בעמיהען זיך די סחורה צו פערקויפען צווישען זייערע בעקאנטע, כדי איהם העלפען צו מאכען א לעבען.

אבער אויך זיינע פריינט, אפילו די פרייסטע און איבערגעגעבענסטע היטען זיך פאר דער וועלט אז מ'זאל נישט וויסען צופיל פון זייער פריינדשאפט מיט דעם „געפעהרליכען" פילאזאף, אנשטענדיגע פריי־דענקענדיגע מענשען זענען געווען זיינע נייע פריינט, אבער קיין גרויסע מענשען זענען זיי נישט געווען און קיין גרויסע דענקער אויך נישט. אבער שפינאזא'ן שטערט עס נישט צו זיין זייערער א איבערגעגעבענער פריינט און זיי אויפריכטיג מקרב צו זיין. ער נעהמט אנטייל אין זייערע פריידען און ליידען, שיקט זיי זיינע ווערק, איידער זיי ווערען נאך געדרוקט, מיט זעלטענער געדולד ענטפערט ער זיי אויף אלע זייערע פראגען און קשיות וואס זענען אפטמאל זעהר און זעהר נאריש...

אין יאהר 1660 פערלאזט שפינאזא זיין געבורטס־שטאט און בעזעצט זיך אין דארף ריינסבורג נעבען דער אוניווערזיטעט־שטאט לידען, ער טוט עס צוליב דעם, וואס אין אמסטערדאם האט מען זיך שוין צופיל אנגעהויבען צו אינטערעסירען מיט דעם „מערקווירדיגען מאן", און פיל אומגעבעטענע געסט האבען איהם געשטערט אין זיין ארבייט. אבער אויך דא פעהלט עס נישט אין פערעהרער און נייגיריגע, וואס שטערען זיין רוה. דערום בלייבט ער אין ריינסבורג, בלויז ביז'ן יאהר 1663, און קלייבט זיך דאן אריבער קיין וואָרבורג, נעבען האאג, וואו ער לעבט מיט קליינע הפסקות ביז'ן יאהר 1670.

און דא דערפיהלט ער, אויף א בולט'ן שטייגער, דעם האס צו זיך אלס יוד און אלס פריידענקער.

באלד ווי ער איז אריבערגעקומען קיין וואָרבורג, אין יאהר 1663, בעזעצט ער זיך ביי איינעם א מאלער, טידעמאן, דער מאלער איז א מיטגליד פון ארטיגען קירכען־ראט, איז אבער דער אנפיהרער פון דער אפאזיציע אין דעם ראט. טרעפט גראד אז די אפאזיציע שטיצט די קאנדידאטור פון איינעם, וואס זאל ווערען גלח, און האט אנגעגעבען א שריפטליכע בקשה דערצו, האט די מעהרהייט אין איהר שרייבען בעמערקט דערצו:

„...עס איז כדאי צו בעמערקען, אז ביי דעם טידעמאן אין הויז וואוינט א געוויסער שפינאזא, וואס איז געבוירען פון יודישע עלטערען, און ווי מ'זאגט איז ער אנ'אטעאיסט — א מענש, וואס לאכט זיך אויס פון אלע רעליגיעס, און איז א שעדליך געווערק אין אונזער רעפובליק א.א.וו. לויט דער השערה פון די הערען פונ'ם קירכען־ראט האט ער דאס געשריבען די בקשה, וואס מ'האט איבערגעגעבען דעם בירגערמייסטער".

שפינאזא האט זיך גאר גיך איבערצייגט, אז צווישען דער גרויסער צאהל פערעהרער, וואס מעלדען זיך צו איהם, זענען דא פילע שפיאנען, רכילות־טרייבער און פשוטע „וויבערישע" בעריידער, אפילו אויך פריידענקערישער בעל־הבית פון זיין וואוינונג דערשרעקט זיך פאר דער געזעלשאפטליכער מיינונג, און שפינאזא מוז זיך ארויסציהען פון איהם אין אנ'אנדער וואוינונג.

און אינגיכען האט ער א צווייטע ערפאהרונג.

צווישען די פיל פריינט זיינע און בעקאנטע, דיפלאמאטען און פילאזאפען, געלעהרטע און דענקער, האבען זיך געפונען צוויי ברידער, אדריאן און יאהאניס קערבאך, פריידענקער, טעמפעראמענט פולע מענשען, אבער דערצו זעהר לייכטזיניג און נישט פארזיכטיג אין זייערע אויסדריקונגען. איז דער יונגערער אפגעקומען לפי ערך נאך, מיט א גרינגער שטראף, אבער דער עלטערער, אדריאן, איז א פולשטענדיגער שפינאציסט אין טעאלאגיע ווי אין דער פילאזאפיע. איז שרייבענדיג וועגען טעאלאגישע פראגען, האט ער אנגעוויזען אויף פערשידענע סתירות אין די לעהרען פון קריסטענטום, וואס ריהרען אן די יסודות פון קריסטליכען גלויבען. ער טוט דאס אבער אין אזא שארפער שפראך, מיט אזוי פיל סאטירע און אין אזא בעליידיגענדיגען טאן — ווי שפינאזא האט זיך קיינמאל נישט ערלויבט. אדריאן האט אפילו בשעת'ן משפט זיך אפגעזאגט פון זיינע אפיקורסישע געדאנקען, אבער מ'האט איהם נישט געגלויבט, איז ער דעם 27־טען יולי, 1668 פערמשפט געווארען צו צעהן יאהר שווערער תפיסה, נאך דער תפיסה — ארויסגעשיקט ווערען פון לאנד אויף צעהן יאהר און בעצאהלען שטראף זעקס טויזענד גולדען, ווארים דער בירגער־מייסטער האט געפאדערט מ'זאל איהם איינזעצען אין תפיסה אויף דרייסיג יאהר, אפּהאקען דעם גראבען פינגער פון דער רעכטער האנט, דורכלעכערען זיין צונג מיט א טשוואק און זיין גאנץ פערמעגען קאנפיסקירען... אדריאן האט נישט אויסגעהאלטען די פייניגונגען אין תפיסה און איז דארט אינגיכען געשטארבען.

וואס פאר א פנים האט דער יודישער „חרם" פאר אפיקורסישע געדאנקען קעגען דער שטראף פאר אפיקורסישע געדאנקען, וואס קערבאך האט בעקומען? !

שפינאזא האט פיל צער פון זיין פריינט'ס פיין פאר פרייען דענקען, און ער — צווישען אנדערע — בעשליסט ארויסצוקומען אין דער עפענטליכקייט מיט א שריט צו פערטיידיגען דאס פרייע דענקען און דאס פרייע ארויסזאגען די דאזיגע געדאנקען. אויב די פארזיכטיגקייט פאדערט, נישט ארויסצוקומען אפען מיט'ן אייגענעם נאמען, איז רעכט אנ'אויסגעטראכטער נאמען, און אזוי געשעהט עס, ער לאזט, אין יאהר 1670, דרוקען — מיט דער הילף פון זיינע איינפלוסרייכע פריינט — זיין היסטאריש ווערק: „דער טעאלאגיש־פאליטישער טראקטאט" וועלכען ער האט אנגעהויבען שרייבען נאך אין יאהר 1665 און ווייל די פרומע קאלוואניסטען האבען בעהויפטעט, אז זיי באזירען דערהויפט אויף דער ביבעל און אויף די שטראף־רייד פון די נביאים, האט שפינאזא אין זיין ווערק אונטערגענומען און דורכגעפיהרט א גרינטליכע קריטיק פון דער ביבעל, און אזוי ארום ארויסגעריסען דעם פונדאמענט פון דער גאנצער פעסטונג, וואס די קלעריקאלען האבען אויפגעבויט געגען פרייען געדאנק און פרייע דענקער.

עס איז אין א קורצער נאטיץ נישט צו בעשרייבען, וואס פאר א טומעל דאס דאזיגע ווערק האט געמאכט, נאר ווייניגע האבען געוואוסט ווער דער פערפאסער איז, אבער דאס בוך האט גערעדט פאר זיך, אין א גאנץ קורצער צייט האט עס אויסגעהאלטען פינף אויפלאגען, אהן א שיעור ביכער, פאמפלעטען און פאסקווילען זענען געשאפען געווארען וועגען, און דערהויפט נאטירליך, געגען דעם ווערק. נאר ווי־לאנג זיין איינפלוסרייכער פריינט דער פרעמיער דעוויט, האט געלעבט, האט מען דאס בוך נישט פערווערט, נאר אין יאהר 1672, נאכדעם ווי דער צעווילדעוועטער המון האט געלינטשט דעוויט'ען — צוליב קירכליכע און פאליטישע סיבות — פון דער רעפובליק איז געווארען א מאנארכיע און די קאלוויניסטישע קירך איז געקומען צו דער מאכט, האט מען אויך שפינאזאס דערמאהנטע ווערק מחרים געווען, דאס אויסגעדראט, בעשמוצט און פערלאזט — הגם איהם אליין, פערזענליך, האט מען נאך נישט אנגעריהרט; ערשטענס, האט ער נאך געהאט גענוג פריינט, וואס האבען איהם געשיצט, און צווייטענס, האט מען צו איהם נישט געקאנט האבען די טענות, אז ער, אלס קריסט, האט פערשוועכט דאס קריסטענטום, ווייל ער איז דאך קיינמאל קיין קריסט נישט געווען.

אבער דער אכזריותדיגער טויט פון זיין נאבעלען פריינט און פערעהרער, דע־וויט, האט איהם ארויסגעבראכט פון די כלים, מיט ביטערע טרעהרען האט ער בעוויינט זיין טויט. דער צעיושעטער המון האט איהם אזוי אויפגערעגט אז ער האט געזאגט: „האט די מאסע אויפגעהערט מורא האבען, מוז מען פאר איהר מורא האבען" — הגם ער איז געווען א פריינט פון דעמאקראטיע.

נאך דעמזעלביגען טאג האט ער צוגעגרייט א גרויסען פלאקאט מיט שארפע זידעל־ווערטער געגען דעם המון, און געוואלט נישט אנדערש עס ארויסהענגען אין גאס — וואס האט בעדייט א זיכערער טויט. אבער דער ווירט פון הויז האט איהם פערשלאסען אין זיין צימער און די גאנצע נאכט איהם נישט ארויסגעלאזט פון דארט ביז וואנען ער האט זיך אביסעל בערוהיגט, אבער אויך דער פאקט האט איהם געמוזט עפענען די אויגען אויפ'ן חילוק צווישען יודישען פערפאלגען א געגנער און נישט־יודישען „פערפאלגען".

א גרויסע העצע האט זיך אויפגעהויבען געגען איהם, ווען ער האט אין יאהר 1675 געוואלט דרוקען זיין הויפט־ווערק: „עטיק", אין דעם יאהר איז דאס דרוקען געווען אפגעשטעלט און איז ערשינען ערשט נאכ'ן טויט פון שפינאזא'ן, אבער די שונאים בערוהיגען זיך נישט, מ'וועבט א נעץ פאר זיינע ווערק און אויך פאר איהם אליין, ער איז ארומגערינגעלט מיט שפיאנען, מ'היט זיינע טריט און די טריט פון יענע, וואס פערקעהרען מיט איהם. און אמת'ע און מאסקירטע פריינט ציהען זיך צוריק פון איהם. ער פיהלט עס. בעקלאגט זיך דערויף, בלייבט אבער רוהיג: זאל קומען, וואס עס דארף קומען.

און דעם 21־טען פעברואר, 1677, איז ער אין האאג שטיל פון דער וועלט אוועק, און אזוי ארום פערשפארט די האלענדער פאנאטיקער נאך אנ'איבעריג מאל צו פערזינדיגען זייער ווילדען געיעג אויפ'ן מענשליכען דענקען.

אבער אפילו דער טויט האט נישט אפגעשטעלט די העצע געגען שפינאזא'ן, זיינע ווערק האט מען פערבאטען און אין קבר אריין האט מען איהם נאך געווארפען שטיינער. און גאנצע הונדערט יאהר איז אוועק ביז וואנען פילאזאפישע מענשען האבען מיט אכטונג אנגעהויבען צו ענטדעקען דעם יודישען פילאזאף פון אמסטערדאם, און ערשט אין צוויי הונדערט יאהר ארום (1880) האט איהם די קולטור־וועלט געשטעלט אין האאג א מצבה פון גראניט, אויף וועלכער ס'איז אויסגעקריצט נאר דאס איינציגע ווארט:

שפינאזא!

אז די רעוואלוציע הייסט

דערציילונג פון רוסישן לעבן

פון פרץ הירשביין

די מלחמה האט זיך בעוויזען ביי עוזר דעם סטאליער אין טיר אין געשטאלט פון שטעטעלשען אוראדניק, וואס איז געקומען רופען עוזר'ן אויפ'ן בעפעהל פון מלך אליין. דאס איז געווען סוף־זומער פערצענטען יאהר. בעת עוזר האט געהאלטען ביים צונויפשלאגען א ווייס־געהובליעוועטע, סאסנאווען טיש. דער טיש איז געלעגען אויף דר'ערד מיט די פיס ארויף. דריי פיס זענען שוין געווען אויף אנ'ארט, נאר די פערטע פוס האט ער בעדארפט אריינהאקען, ביילע, זיין ווייב, וואס איז געשטאנען דערביי מיט א האלב־יאהריג קינד, א יונגעל, אויף דער האנד — האט פאר שרעק שיער דאס קינד נישט ארויסגעלאזען פון די ארעמס. זי האט א קרעכץ געטון, גלייך ווי אימיצער וואלט איהר דערלאנגט מיט א מעסער אונטער'ן סאמע הארץ.

עוזר, וואס האט ערשט מיט גענויע צוויי יאהר זיך אומגעקעהרט פון זעלנעריי, וואו ער האט אפּגעדינט קאזיגע פיר יאהר, ער האט אין אוראדניק דערשפירט די מאכט, וואס קומט צו איהם פון סאמע אויבען. האט ער גלייך אפגעלאזען דעם טיש, געלאזען פאלען אויף דער ערד די פערטע, נאך נישט־איינגעשטעלטע פוס, און זיך גענומען גרייטען: ס'הייסט, ער האט גענומען אנציהען דאס רעקעל אויף זיך. אמת, א בלאסער, איז ער געווען און די הענט האבען געציטערט.

אז ביילע האט א צושראקענע, א פערווידטע, ארויסגעיאמערט:

— וואוהין?...

האט עוזר נישט געענטפערט, דער אוראדניק האט אפגעווישט זיינע שווערע קופערנע וואנצעס און געזאגט:

— כ'רוף איהם אין נאמען פון אונזער אלמעכטיגען צאר און טאטעלע, באבע! אז ער רופט, טפוי... שטעלט מען זיך, באבע, נישט אנטקעגען.

און, אזוי איז עס טאקע געווען. עוזר האט דעם נישט־פערענדיגטען טיש געלאזען אויפ'ן מיטען שטוב מיט די דריי פיס אויף ארויף, שוין אין טיר האט ער זיך דערמאנט, אז ער האט זיך נישט געזעגענט מיט ביילען און זיין קינד, נאך עפּעס האט ער זיך דערמאנט און דער אוראדניק האט איהם געלאזען זיך אומקעהרען און נעהמען — זיינע תפילין האט ער פערגעסען. צום דריטען מאל האט ער זיך נאך אומגעקעהרט, ווייל ער האט פערגעסען די מזוזה א קוש צו טון. אוודאי האט ער שוין נישט געזעהען ווי ביילע האט א פאל געטון צו דער ערד אינאיינעם מיט איהר קינד, געפאלען נעבען דעם נישט־פערענדיגטען טיש און געוויינט, געוויינט, ביז ס'איז שוין מעהר קיין כוח נישט געווען צו וויינען.

אין ביילעס בלויע אויגען איז אנגעשטאנען א בייזקייט נאך דעם ווי זי האט איהרע גאנצע טרעהרען אויסגעוויינט. טאקע אויף דער ערד ליגענדיג האט זי איהרע טרעהרען אויסגעוויינט, ס'מילך אין איהרע בריסט — אין דעם איז א גרימעניש אריין, וואס האט זיך אפגערופען אין קינד'ס געדערימלעך, האט דאס קינד פאר דער מאמע'ן אפּגעווינט גאנצע צוויי טעג נאך דעם ווי עוזר איז אוועק.

— 2. —

געקומען איז עוזר צוריק אומדערווארטעט ווי ער איז אוועקגעגאנגען, ער איז געווען פון די ערשטע אוועקצוגיין, און פון די ערשטע אהיימצוקומען. יא, אפילו אין א בריוועל מודיע צו זיין, אז ער קומט. ווארים וואו האט ער דארטן געקענט האבען אין זינען צו שרייבען, אז באלד די ערשטע וואך, ווען דער זומער האט נאך צונויפגענומען זיין לעצט ביסעל ווארימקייט פון די פעלדער, נאך איידער ער האט דערגרייכט צום ראנד פון שלאכטפעלד, — איז א גראנאט געפאלען פון אויבען אריינגעפאלען אין זיין לאגער אריין, צעלייגט א שלל מיט מענשען און איהם, עוזר'ן, אפגעריסען די רעכטע פוס ביז צום קני.

דעריבער איז ער אהיים געקומען גאר בצייטענס, ווען דער אסיען האט זיך אויסגעלייגט הינטער'ן שטעטעל מיט קילבלעכקייט געלאזען אין סאמע שטעטעל אריין, דעמאלט האט זיך עוזר אומגעקעהרט אהיים מיט א שלעכט־געמאכטער, הילצערנער פוס, ביז צום קני. און מיט צוויי נאקעטע, הילצערנע קוליעס אונטער די אָרעמס, שבת־צו־נאכט איז ער אנגעקומען, אין א נישט־גאר ריינעם, אפיסעל פערבלוטיגטען שינעל איז ער געווען אנגעטון.

און ווי געזאגט, האט ביילע אויסגעוויינט איהרע גאנצע טרעהרען דעמאלט, מיט א פאר חדשים צוריק, בעת די מלחמה האט עוזר'ן ארויסגערופען פון שטוב ארויס, — האט זי דעריבער איצט איהם בעגעגענט מיט טרוקענע אויגען, דאס קינד איז פונקט געשלאפען, זי האט אפילו נישט ארויסגעוויזען קיין שרעק בשעת ער האט אראפגענומען דעם שינעל און דער הילצערנעם רעכטען פוס האט אומגעלומפערט געטופעט אין דיל, ביידע האבען געקוקט — אט אין איין ווינקעל, און אט — אין אנ'אנדער ווינקעל, ביידענס אויגען האבען געזוכט אין די ווינקלען פון שטוב, אודאי איז דאס פאר עוזר'ן געווען אומגעריכט. וואס ביילע איז אזוי... א בייזקייט אין די אויגען, עס וואלט איהם איצטער א סך גרינגער געווען ווען זי צעוויינט זיך אויפ'ן הויכען קול. אודאי וואלט ער אפשר אויך געפרובט וויינען, עס וואלט איהם גוט געווארען, בעבאי וואלט דאס קינד זיך אויפגעכאפט און צעוויינען זיך אויפ'ן הויכען קול, ווארים צוליב וואס אזא שטילקייט...

מען קען נישט זאגען, אז ער איז געגאנגען אהיים אנ'אנגעלאדענער מיט פרייד; און אויך נישט קיין אנגעלאדענער מיט צער. ווערטער עטליכע האט ער יא א גאנצען וועג געחזרט וואס ער וועט זאגען ביילען. ער האט שפעטער תופס געווען אז מיט ביילען האט ער זיך נישט געזעגנט ווי געהעריג איז. דער סאלדאט אין איהם, טאקע פאניע אליין, האט אין איהם אויפגעוואכט דעמאלט, ווען דער אוראדניק איז געקומען און זיך געשטעלט אין דער אפענער טיר.

אבער נישט דאס. פון דעמאלט איז נישטא וואס צו ריידען, וואס איז דא פערהאן איצטער צו רעדען? נאר עס וואלט אודאי גוט געווען, ווען ביילע נעהמט איצטער און פאלט איהם ארויף אויפ'ן האלז אזוי ווי דעמאלט חתנ'ווייז, ווען ער האט זיך אומגעקעהרט פון זעלנעריי; ווען שיער גאנצע פיער יאהר האט זי בעדארפט ווארטען אויף איהם.

— דוכט מיר אז איך בין אביסעל הונגעריג,— האט ער א זאג געטון ווי פאר זיך אליין.

ווען זי האט איינגעשטעלט אויף איהם איהרע טרוקענע בלויע אויגען, האט ער זיך געכאפט אז נישט גוט האט ער געזאגט; נישט בעדארפט אנהויבען דערמיט, און א ווארף טוענדיג א בליק צום וויג האט ער געפרעגט:

— וואס מאכט דאס קינד?

דעמאלט האט ביילע גאר אומגעריכט א פאל געטון צו דער ערד, ארומגעטאפט עוזר'ס געזונטע פוס און זיך צעוויינט אויפ'ן הויכען קול, א טעות צו מיינען, אז די טרעהרען בי ביילען האבען אויסגעטריקענט, א גרויסער קוואל איז געווען איינגעזאמעלט אין איהר גאנצען מהות און איצטער האט דער טרעהרען־קוואל אויפגעבראכען און שטראמט אויף עוזר'ס לעבעדיגער פוס.

ווען די טרעהרען האבען זיך אויסגענומען— ס'איז געווען דעמאלט, ווען עוזר האט אליין, אנ'אונטערגעזעצטער פון א שווערער און קרענקליכער מידקייט, זיך אראפגעלאזען צו איהר אויף דער ערד, גלעטענדיג איהר פלייצע — דעמאלט האט זי אפגעפאסטעוועט און לויז געמאכט די הילצערנע פוס, וואוהין זיין קני איז געווען שלעכט אריינגעפאסט. ווען די גאר־נישט־אינגאנצען פערהיילטע וואונד האט צו איהר רויט־בלויליך א קוק געגעבען — האט זי שוין מעהר נישט געוויינט.

ער האט געזאגט:

— אז איך וועל גאר קומען צו די כוחות, וועל איך מיר אליין מאכען א הילצערנע פוס, פון א גוט שטיקעל בערעזענע וועל איך מאכען, גוט א מאס נעהמען און ווייך אויסבעטען.

— האט זי געזאגט:

— וועסט זיך, עוזר, פאמעליך אויפשטעלען... האלט זיך אן אן מיר, שפרינג אזוי צו אויף איין פוס צום וויג... זעהסט?...

(ווייטער זונטאג).

רוים \ נאטיצען פון א נסיעה

— פון — מ. קיטאי

מענשען האבען א שוואכקייט צו היסטארישע חורבות, מעגען דאס זיין פאפירענע און פארמעטענע ארכיוען, אדער שטיינערנע און מארמארנע געביידעס. דער חילוק איז נאר, וואס פאר די ערשטע האבען אנ׳אינטערעס מלומדים, טרוקענע געלערנטע, וואס גיבען־אפ זייערע לעבענס, אויף צו גריבלען אומאויפהערליך אין זיי און די אנדערע לויפען אנזעהן דאס רוב עקסקורסאנטען עם־הארצים. וואס פערשטייען אין זיי וויפיל א האן אין „בני־אדם", גאר מען מוז דאך „זעהן מערקווירדיגקייטען" (מען מאכט דאך עפעס א רייזע, עס קאסט דאך געלד!).

רוים איז די קלאסישע שטאט פון היסטארישע חורבות. פערהאן שטעט, וואו די חורבות זענען לאחדים, אין דעטייל, דא זענען זיי אין אנגראמיט׳ן בהייטען האנד, אויף יעדען טריט און שריט, בעגעגענט מען איינציגווייז און אין מאסען איבערגעבליבענע סמנים פון דער אלטער צייט, געביידעס און דענקמעלער, אבעליסקען, פאנטאנען, און פאלאצען.

די זיבען בערג אויף וועלכע די אוראלטע רוים איז געבויט אויפ׳ן ברעג פונ׳ם טיבער, האבען זיך איצט פערמעהרט אין זיבען מאל זיבען. ארום און ארום איז אויסגעוואקסען א פרעכטיגע מאדערנע שטאט מיט׳ן היינטוועלטיגען לוקסוס און בעוועגונג. אבער יענע בערגלעך מיט די שיריים פונ׳ם אוראלטען רוים ווערען געבאוועט און אפגעהיט ווי א געצע־טעלטער בן־יחיד, די שטיינערנע רייזען און די איבערבלייבענישען פון מארמארנע פאלאצען, געביידעס און דענקמעלער זענען דער שטאלץ פון איטאליען בכלל און פון רוים בפרט.

איך מוז זיך מודה זיין אין אפיקורסות: איך בין נישט קיין אנהענגער פון געירשנטען יחוס, מ׳שטיינס געזאגט, וואס פארא ראלע שפילט ביי היינטיגען דור פון פראקטישקייט און פראזע יחוס, אפשר סיידען פאר אויפגעקומענע גבירים, וואס ווילען זיך איינקויפען אין יחוס!

און דאך... דאך האבען אויף מיר געמאכט א געוואלדיגען רושם די חורבות פון רוים. ביי אונזער היינטיגען משוגענעם טעמפ פון אויטאמאבילען, עקספרעס־צוגען, עראפלאנען, ווען מען פאלט פלוצים אריין אין מיטען, פון א וועלט־שטאט אין אנ׳ארט, וואו ומיט א פאר טויזענד יאהר צוריק איז דורכגעגאנגען זיין טריאומף־מארש טיטוס, וואס אלס חדר־יונגעל האט זיך מיר אויסגעוויזען, אז קיין גרעסערער רשע אויף דער וועלט איז נישטא און נישט געווען, ווערט מען אביסעל מטושטש, כ׳האב אפילו פון גרויס אויפרעגונג אדער נייגעריגקייט פערגעסען צו געבען דעם טראדיציאנעלען שפיי, בעת איך בין דורכגעגאנגען די ארקע (מויער) פון טיטוס׳ען אין „פארא ראמאנא". דא איז דאך מיט א פאר טויזענד יאהר צוריק געווען דער קאכעדיגסטער ארט פון רוים. דא, וואו עס שטייען נאך אנדערע היסטארישע ארקעס און חורבות פון פאלאצען פון כהנים און פריסטער פון די אוראלטע טעמפלען, די הייזער פון די קייזערליכע געליבטע און אנדערע היסטארישע זונות, אט איז דער באסיין, וואו זיי האבען זיך געבאדען, ער איז נאך פול מיט וואסער. דער שומר פון יענעם ארט נעהמט א בעזים און קעהרט אפ די אומישנע ארויפגעשאטענע זאמד (אז עס וועט זיין אפען, וועט ער דאך נישט האבען וואס צו בעווייזען כדי צו בעקומען א פאר לירעס) און עס ענטפלעקט זיך א פיינע מאזאאיק אויף מארמאר, אט דא זענען פארגעקומען די הפקרדיגע וואקכאנאליעס פונ׳ם אמאליגען אדעל. די הפקרות פון ארימקייט איז נישט אינטערעסאנט.

אויף ווי ווייט מ׳שטיינס געזאגט קען דערגיין די אויסגעלאסענקייט פון אנ׳ארימאן!... נישט ער האט דערצו מעגליכקייטען, נישט די מיטלען, נישט די כוחות און עס פעהלט איהם דאס גאר נישט אזוי שטארק: ער האט אנדערע דאגות און אנדערע צרות. די אריסטאקראטיע, דער אדעל די רייכע און מעכטיגע פערשטייען דאס א סך בעסער, זיי זענען ראפינירטער און געניטער אין אזעלכע ענינים. דער „פארא ראמאנא", וואו עס זענען אויסגעלייגט און אויסגעשטעלט די אמאליגע היסטארישע זכרונות פון רוים, ליגט צופוסענס פונ׳ם „פאלאטין" דעם בארג, וואו עס האט אמאל געלעבט די רוימישע אריסטאקראטיע, און עס האבען זיך געפונען די מערקווירדיגסטע פאלאצען טעמפלען און דענקמעלער.

איך האב אויסגעמאסטען דעם דאזיגען פלאץ פון דער לענג און ברייט, דורכגייענדיג זעדיה קארידארען, וואס פיהרען ארויף צו איהם, בעטראכט די איבערררייסען. מ׳איז דאך א לעבעדיגער מענש אויף זייער אופן פערשטאנען זיך איינצואָרדנען אין לוקסוס און בעקוועמליכקייטען, איצט איז דער ארט פערוואנדעלט געווארען אין א זעלטענעם ספאצירגארטען, עס איז אבער קיינער נישט געווען דא פון די רוימישע איינוואוינער, ערגעץ־וואו האבען ארומגעשטערט א פאר טוריסטען־אויסלענדער מיט „בעדעקערס" אין די הענט. כ׳בין ארויס אויפ׳ן פרייען פלאץ ,פון וואנען מען זעהט רוים, זיך צוגעזעצט ביים באייער, אונטען ליגט אויסגעלייגט דער „פארא ראמאנא".

צוויי טעג זענען דורכגעגאנגען ביז איך האב זיך אנגעהויבען צו אריענטירען אין רוים.

זיך אנגעזעטיגט מיט די אלטערטימער, האב איך זיך געלאזט גיין איבער׳ן שטאט. איבער די גאסען, וואו עס גייט־דורך דער הויפט־נערוו פונ׳ם לעבען. קיין סך הויפט־גאסען פערמאגט אבער נישט רוים. עס איז נישט די פילמיליאניגע פאריז אדער בערלין. עס זענען אבער פערהאן גאסען, וואס אטעמען מיט געמיטליכקייט, רוהיגקייט און — די הויפט־זאך, — מיט קונסט; קירכען אין באראקא־סטיל, פאנטאנען, געביידעס מיט גאלעריען און פריעסקעס. אט די גאסען פערמאגען נישט קיין געשעפטען און קראמען. זיי ציהען זיך ווי שנירלעך, גייען בארג־ארויף און פערענדיגען זיך מיט א טויער, א פלאץ, וואס זענען מערקווירדיגקייטען פאר זיך. אויף אזעלכע גאסען קען מען ארומגעהן שעהן־לאנג און נישט פיהלען קיין מידקייט, די מידקייט לאזט זיך רעכט פיהלען אין אווענט, ווען מען קעהרט זיך אום אין האטעל אנ׳אויסגעמוטשעטער פון א גאנצען טאג ארומשפרייזען, די פיס דערנען שטייפע, און אין קאפ איז א מיש־מאש פון איינדרוקען און איבערראשונגען. די נאכט ראטעוועט דיינע נערווען און דער פריהמארגען ברענגט דיר ביידע כוחות און א פרישען שוואונג אויף זיך ווייטער צו לאזען איבער דער וועלט.

ארומגייענדיג שעהן לאנג איבער די גאסען כאפט מען זיך אריין ערגעץ־וואו זיך אביסעל אפצופרישען, פונקט אזוי ווי דער פאריזער כאפט זיך אפ אריין אין קאפע אדער רעסטאראן איינצונעהמען זיין אפעטיט, אזוי קוויקט זיך דער איטאליענער מיט זיין „עספרעסא" — דאס איז א מין שטארקער קאפע, וואס ווערט אויסגעפרעסט טראפענווייז דורך א ספעציעלער מאשין אין מיניאטיורע קריגלעך, דאס איז אזא געוואוינהייט וואס גייט אריבער אין א נויט ווענדיגער בעדערפעניש. יונג און אלט, קליין און גרויס טרינקען א גאנצען טאג „עספרעסא", האב איך מיך אין א שייבעם טאג אריינגעכאפט אין אזא מין אנשטאלט אויסטרינקען אנ׳עספרעסא. בעהמענדיג דעם עספרעסא האט זיך געלאזט פיהלען דער הונגער. נעהם איך דערצו א פאר קליינע מילכיגע בולקעלער אדער קיכלעך און אויפ׳ן היימישען שטייגער א ביס און א זופ, איך בעמערק, אז מיין אויסגעדאטער איטאליענער אינ׳ם ווייסען פארטוך, וואס פרעסט ארויס די קאפע פון מאשין, שמייכעלט, נאך איהם הויבען אויך אן צו שמייכלען די אנדערע איטאליענער, וואס שטייען מיט די טעשעלעך קאפע אין האנט, ביי דער „סטאיקע". איך דערפיהל, אז מען קוקט אויף מיר, ווי אויף א משונהדיגען סוביעקט, ווער ווייס וואס כ׳טו דא אפ לויט די איטאליענישע מנהגים און זיטען! כ׳דארף נישט דערציילען ,אז כ׳האב געמאכט פליטה מיט א האלבען ביסען אין מויל און א האלבע בולקע אין קעשענע.

דער כח פון א קללה \ מערקווירדיגע פאלקס - געשיכטע פון דער נאהענטער פערגאנגענהייט

פון יצחק בראט

אין דער אלטער שטאט ראפאלאווקע, אויף וואלין ,האט אין מיטען פון פערגאנגענעם יאהרהונדערט געוואוינט זעהר א רייכער יוד מיט׳ן נאמען דוד־וואלף, א גרויסער תבואה־סוחר איז דוד־וואלף געווען, א למדן מופלג, וואס האט געשמט מיט זיין פקחות און בריייטער האנט אין גאנצען געגענד. א סך מענשען פלעגען פאהרען צו איהם פרעגען עצות, אדער בעטען תמיכות, יעדען פון זיינע בעזוכער פלעגט דוד־וואלף אויפנעהמען בסבר פנים יפות. און שטענדיג בעפרידיגטע און צופרידענע פלעגען יודען פערלאזען זיין רייך הויז.

נישט־קוקענדיג אויף דוד־וואלף׳ס עשירות, און גרויסען פערנעהם ,איז ער דאך געווען אין זיין פריוואטער לעבען זעהר אומגליקליך. פאר דיינע באהענטע פריינט פלעגט ער זיך שטענדיג קלאגען אויף זיין ביטער׳ן מזל.

די סיבה פון זיין אומגליק איז געווען דאס, וואס עס האט אויף איהם גערוהט די קללה פון קינדערלאזיגקייט, פון די זעקס קינדער וואס ער האט פאר זיין לעבען פערמאגט, איז אפילו איינס ביי דעם לעבען נישט פערבליבען, נאר סיסטעמאטיש, איינס נאכ׳ן אנדער׳ן, האבען זיי, דוד־וואלפס קינדער, פערלאזט לוקסוס און רייכטום, און אריבער צו רוהען אין די פינסטערע קברים אויפ׳ן שטאטישען אלטען בית־עולם...

פראפעסארען און דאקטוירים האבען נישט געקענט פעסטשטעלען די ריכטיגע דיאגנאזע פון דער קראנקהייט. פון וועלכע דוד־וואלף׳ס קינדער פלעגען שטארבען, די סיבה פארוואס ביי דוד־וואלף׳ן „האלטען זיך נישט איין" קיין קינדער איז געווען וואס א גוטער יוד האט איהם פערשאלטען".

* * *

צו יענער צייט האט אין סטאלין געלעבט א גרויסער צדיק, וואס האט מיט זיינע גרויסע מופתים ביים יודישען עולם ממש שטויבונג ארויסגערופען. שטענדיג איז זיך דער דאזיגער צדיק געזעסען ביחידות ,און זעלטען ווען ער פלעגט א מענשען צו זיך צולאזען. האט ער אבער ווען עס איז יא עמיצען עפעס צוגעזאגט. איז דאס געווען פונקט ווי פונ׳ם כביכול אליין ,ווייל יעדעס ווארט, דעם סטאלינער׳ס איז שטענדיג אין פולען זין מקויים געווארען.

ווען דוד־וואלף׳ס פרוי לאה׳קע איז פערגאנגען אין שוואנגערשאפט שוין מיט׳ן 7־טען קינד, איז דוד־וואלף אריבערגעפאהרען צום סטאלינער, זייענדיג א חשוב און נשוא־פנים ביי די גבאים, איז דוד־וואלף׳ן די זעהונג נישט שווער אנגעקומען.

דער צדיק האט אויסגעהערט אויפמערקזאם די בקשה פון דוד־וואלף׳ן, וועלכער האט מיט טרעהרען אין די אויגען געשילדערט פאר׳ן „סטאלינער" די ביטערע פאלגען פון דער גרויזאמער קללה פון קינדערלאזיגקייט וואס האט איהם און זיין לאה׳קען שוין גראה און אלט געמאכט פאר דער צייט.

דער סטאלינער האט אנגעשפארט דעם גרויסען קאפ אויף די עלענבויגענס, פערדעקט מיט די פינגער דאס פנים און לאנג געטראכט, דערנאך האט ער געזאגט — זיך צו דוד־וואלף׳ן:

— פאהר געזונדערהייט אהיים, ווען דער „הייליגער נאמען" וועט דיך בעגליקען מיט א מיידעלע זאלסטו זי א נאמען געבען „שושנה", — ווייל אזוי ווי א רויז וועט זי בליהען, אבער ביי זיך זאלסטו די אפילו איין, טאג נישט האלטען. נאר גלייך איבערגעבען משה׳ן, — דעם שמש פון שוהל, ער זאל דאס קינד ערציהען, די מיטלען דערצו וועסטו, פערשטייט זיך, איהם געבען, שפעטער ווען שושנה־שיינדעל וועט אויסגעוואקסען ,און אנהויבען צו פערשטיין, מעג זי וויסען אז דו ביסט איהר אמת׳ער פאטער ,אבער זאלסט זיך חלילה־וחלילה נישט אריינמישען, אדער אנצייכענען דעם וועג פון איהר לעבענס־שטייגער און נישט אריבערנעהמען זי צו זיך אהיים. ווייל אין ביידע דערמאנטע פאלען, אויב דו וועסט מיר נישט פאלגען וועסטו חס־ושלום זי פון דער וועלט אומברענגען".

א צופרידענער ,פול מיט האפנונג אויף א גליקליכער צוקונפט ,האט דוד־וואלף פערלאזט דעם צדיק׳ס הויז.

* * *

שיינדעלע האט זיך צובליהט און צעוואקסען ווי א פרעכטיגע רויז, וואונדערבאר און מאיעסטעטיש איז איהר געשטאלט געווארען, אויסערגעוועהנליך לויטער און בע׳חנט זויבערט איהר פנים, מיט די קראה־שווארצע אויגען, זי מאכט דעם איינדרוק פון א פערצייטיגע פרינצעסין אין עלדאראדאר לאנד...

זי וואוינט ביי משה דעם שמש, יעדען טאג בעזוכט זי איהרע עלטערען, זיי זענען איבערגליקליך, אזא שיינע בלום — טראכט זיך דוד־וואלף, א דאנק דיר, רבונו של עולם, פאר׳ן חסד וואס דו טוסט מיט מיר, בן שמונה עשרי לחופה— זאגט דער תנא. מ׳דארף שוין א טראכט טון וועגן א גליקליכען זיווג פאר איהערטוועגען... ווער דען וועט ירשענען מיין גרויס פערמעגען.

מיט אזעלכע געדאנקען פלעגט דוד־וואלף׳ס מח אנגעפילט ווערען נאך יעדען בעזוך ביי זיין בת־יחידה.

* * *

א קיהלער סוף־זומערדיגער פארנאכט האט זיך אנגערוקט אויפ׳ן שטעטעל, דער מערב האט זיך בעגאסען מיט א בלוטיגער רויטקייט, וואס האט אנגעצונדען די שפיצען פון די בוימער, אין משה שמש׳ס וואוינונג האבען זיך אנגעהויבען אריינגנבענען גרויסע שווארצע שאטענס, וואס האבען זיך צולייגט אויף די ליכטיג־אויסגעווייסטע ווענט, אין שטוב איז חוץ שיינדלען מיט שמואל׳יקען, — משה שמש׳ס 18־יעהריגען זוהן — קיינער נישט געווען, די שטילקייט האט איבערגעריסען דער עדשטער שמואליק, וועלכער האט צו שיינדלען זיך אנגערופען:

— ווייסט, שיינדעלע, כ׳האב געהערט אז דער פאטער דיינער, האט דיר געהייסען רעדען א שידוך און היינטיגען חול המועד סוכות וועלען זיין ביי דיר תנאים, איז דאס אמת, שיינדעלע?

— צי דאס איז אמת, שמואליקל — האט שיינדעלע איהם געענטפערט ,ווייס איך נישט, נאר איז היינטיגען חול־המועד וועט עמיצער קומען מיך „אנקוקען" איז שוין מעהר ווי זיכער. אס האט מיר מיין טאטע שוין לאנג אנגעדייט.

— הייסט עס, אז דו וועסט אונז פערלאזען, שיינדעלע — האט שמואליק מיט שרעק איבערגעפרעגט.

— איך וועל דיר זאגען, שיינדעלע — האט שמואליק ווייטער געצויגען שוין מיט מעהר דרייסטקייט — אז כ׳האב זיך צו דיר אזוי צוגעוועהנט, אז ווען דו וואלסט פון אונז אוועק, וואלט איך מעהר לעבען נישט געקענט... ווען דו געהסט אוועק שלעפסטו מיט מיין האר׳ץ, מיין נשמה... שיינדעלע, געה נישט אוועק, פערלאז מיך נישט.. כ׳וועל דאס נישט איבערטראגען... בלייב דא מיט מיר אויף שטענדיג ,אויף אייביג...

ער האט פערדעקט מיט די הענט דאס פנים און זיך אויף א קול צו־וויינט.

שיינדעלע איז צוגעגאנגען הארט צו איהם, געגלעט איהם איבער׳ן קאפ, און דערביי גערעדט:

— וויין נישט שמואל׳יקל, דאס טוט מיר וועה, הער אויף, איך פערשטעה דיך זעהר גוט, אבער איך רעכען זיך נישט מיט קיין יחוס. ווען א מענש איז שלעכט אדער ער איז פערדארבען, דעקט איהם נישט זיין יחוס. נאריש און אומגליקליך איז דער, וואס רעכענט זיך נישט מיט׳ן מענש, נאר מיט זיין יחוס. מיר ארט נישט וואס דיין טאטע איז א שמש, אבער דו ביזט מיר נאהענט... נאהענט און טייער... שמואל׳יקל פונקט ווי דו ווילסט איך זאל דא אויף אייביק בלייבען, אזוי וויל איך נישט פונדאנען אוועק. כ׳פיהל — האט שיינדעלע טרויעריג און פעסט פערענדיגט — אז אויב כ׳גיי פון דיר אוועק, וועל איך בכלל אוועקגעהן פון דער וועלט...

* * *

דער גביר דוד־וואלף האט חתונה געמאכט זיין בת־יחידה שיינדעלע, אויסגעזוכט האט ער פאר איהר א גרויסען עלוי און תלמיד־חכם, וואס שטאמט פון גרויסען יחוס. די חתונה־שמחה האט געדויערט א גאנצע וואך, און איז געפראוועט געווארען כיד־המלך.

* * *

עס איז נאהענט צו פריהלינג.

דוד־וואלף, שיינדעלע מיט׳ן מאן, מחותנים און גלאט אזוי געסט פאהרען פון דער חתונה צוריק אהיים קיין ראפאלאווקע, אלע זענען אויפגעלייגט און פריליך. נאר איין שיינדעלע אנגעשפארט אין וואנט פון זיך־ארט אין שיינעם שליטל, זיצט א טרויעריגע און פערזאומערטע, פונקט ווי זי וואלט געפאהרען נאך א לויה, פון א זעהר נאהענטען מענשען, וואס איז פאר דער צייט פון דער וועלט געגאנגען. פאר איהרע אויגען זעהט זי איהר ליבען שמואל׳יקן, וואס ליגט יעצט געוויס אין דער היים, ביי זיין פאטער משה דעם שמש׳ס א צובראכענער און א קראנקער.

זי האט זיך איינגעדעקט ס׳פנים מיט דער ווארימער שאל, און איבער איהרע באקען האבען גערונען לויטערע, פערלדיגע טרעהרען...

* * *

די שליטלעך מיט די חתונה־לייט גליטשען זיך צווישען צוויי הויכע זאמד־וואלען וואס ציהען זיך לענג אויס דעם בלישטשענדיגען וועג פון ביידע זייטען. פונדערווייטענס גלאנצט דער טייך ווי א ריזיגער שפיגעל. נאך א האלבע שעה און די חתונה־לייט וועלען שוין זיין ביי זיך אין דער היים.

דוד וואלף האט זיך פערוויגט אין א געשמאקען זיסען דרימעל, אין וועלכען ס׳האט זיך איהם פארגעשטעלט פאלגענדעס בילד:

דער סטאלינער צדיק ז״ל, אנגעטון אין א ווייסען בריייטען קיטעל, שטעלט זיך אוועק פאר דיינע אויגען, זיינע האר פון קאפ און בארד, זענען ווייס ווי שניי. צארענדיג קוקט ער אויף דוד־וואלף׳ן און פון זיין מויל דונערט ער:

— „האסט דערהרג׳עט מיט דיינע אייגענע הענט דיין טאכטער. דיין איינציגע האפנונג אויף דער עלטער! כ׳האב דאך דיר שטרענג אנגעזאגט, אז אין דיין טאכטער׳ס לעבענס־שטייגער זאלסטו דיך נישט מישען! האסט דאך געהערט בפירוש: נישט מישען, ווייל די סכנה פון דער קללה, וואס דער „גוטער יוד" האט דיך פערשאלטען איז נאך זעהר גרויס, פארוואס זשע האסטו מיר נישט געפאלגט?! צו וואס האסטו זי חתונה געמאכט געגען איהר אויסדריקליכען ווילען מיט א מענשען וועמען זי האט נישט ליב, און נישט מיט שמואליק׳ן, משה׳ס דעם שמש זוהן, וועלכער איז געווען פאר איהר אנגעצייכענט?.. האסט מיר נישט געפאלגט, טא שבייד יעצט דאס וואס דו האסט פערדיינט"... — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

א מוראדיגער קנאל מיט יאמערליכע הילפס־רוף געשרייען האבען דורכגעלעכערט די לופט. דאס אייז, אויף וועלכען ס׳האבען זיך געגליטשט די שליטלען, האט מיט א שרעקליכען טראסק געפלאצט, און דאס שליטעלע אין וועלכען שיינדעלע מיט דוד־וואלף׳ן האבען זיך געפונען, איז צוזאמען מיט׳ן געשפאן אריינגעפאלען אינ׳ם דורכברוך, און זיך ארונטערגערוקט אונטער׳ן אייז.

בליץ שנעל זענען די איבריגע לייט ארויפגעשפרונגען פון די פוהרען און אנגעהויבען צו ראטעווען די טרינקענדע. דוד וואלף׳ן מיט׳ן פוהרמאן, שוין האלב־פער׳חלש׳טע, איז געלונגען נאך א לענגערער אנשטרענגונג, פון וואסער ארויסצוציהען און זיי אפצומינטערן, דאגעגען שיינדעלע האט מען פון וואסער ערשט אויפ׳ן צווייטען טאג ארויסגעצויגען. אויף איהרע טויטע ליפען האט געשוועבט א שמייכעלע פון נצחון... און איהר נשמה, א זויבערע, א קרישטאל־ריינע האט שוין אין גן־עדן גערוהט...

אויף אנ'אלטען בית-עולם, וואו ס'ליגען גרויסע רביים און רבנים פאשען זיך קאזעס

איבערגעגעבען פון א לאדזער פאליציי-קאמיסאר

מיט איניגע טעג צוריק האט אין לאדז געווילדעט אנ'אויספלוג: א גרעסערע גרופע יודישע יונגעלייט פון א פראווינצער לאנד-קעגטעניש - געזעלשאפט.

די יונגעלייט האבען זיך געלאזט בעזוכען אייך מערקווירדיגען פלאץ נאכ'ן אנדערען. געהעבדיג איבערן טראטואר רייהענווייז, צו צוויי פערזאן אין א רייה.

דעם אויספלוג האט בעמערקט א פאליציי-קאמיסאר, פאהרענדיג אין טראמוואי, ער איז שנעל אראפגעשפרינגען פון טראמוואי און האסטיג צוגעלאפען צום אנפיהרער פון אויספלוג, העפליך זיך מיט איהם בעגריסט און צווישען די האט זיך ענטוויקעלט פאלגענדער געשפרעך:

קאמיסאר: איהר זענט אוודאי אנ'אויספלוג?

אנפיהרער: געוויס!

קאמיסאר: מיט וואס פארא אביעקטען אינטערעסירט איהר זיך?

אנפיהרער: אונז אינטערעסירען זעה-מערקווירדיגקייטען און קודם-כל אלטע מצבות, בתי-תפילות א. ד. גל.

קאמיסאר: אויב אזוי, ווייל איך אייך טאקע עפעס איבערגעבען: איך אליין בין אויך אנ'אקטיווער מיטגליד פון דער פוילישער לאנדקענטעניש-געזעלשאפט און איך האב א ליידענשאפטליכען אינטערעס פאר אלטערטימליכקייטען.

דעם הייריאהריגען ווינטער האב איך פערברענגט אין פארענטשעוו (פארזשענטשעוו) נעבען לענטשיץ.

דאס איז א קליין, אבער זעהר אלט שטעטעל. אויף דער יודישער ישוב אין פארענטשעוו האט שוין אונטער זיך א 6—7-הונדערט-יעהריגע געשיכטע. אמאל איז דער דאזיגער יודישער ישוב געווען געדיכט און זעהר רייך. דער רייכסטער פון דער גאנצער אומגעגענד. אבער זייט די לעצטע 30—40 יאהר האלט זיך די דערמאהנטע יודישע קהלה אין צופאלען; ווער ס'האט נאר געקענט, האט עמיגרירט. ביים היינטיגען טאג זענען איבערגעבליבען דארט בלויז עטליכע צוואנציג משפחות, וועלכע זענען אגב זעהר פעראריימט און עלענד.

פון די אמאליגע צייטען זענען געבליבען: א בית-עולם, וואו ס'ליגען פיל גרויסע רבנים און רביים און זעהר בעריהמטע יודען. פון שטענדיג אן איז דער בית-עולם געווען ארומגעצוימט מיט א האלצערנעם פלאט.

נאר בעת די רוסען זענען אפגעטרעטען, האט דאס דארט שטעהענדע מיליטער דעם פלאט פערברענט, און ביז'ן היינטיגען טאג שטעהט דער בית-עולם אפען אזוי, אז חזירים און קאזעס כאשען זיך גאנץ געמיטליך. און פעראומרייניגען די הייליגע קברים פון אייערע אמאליגע לעהרער און פיהרער און ווער ווייסט — אפשר אויך פון אייערע אייגענע זיידעס און עלטער-זיידעס.

די יודען דארפען אנשטרענגען אלע כוחות און זעהן, אז דער בית-עולם אין פארנטשעוו זאל ארומגעצוימט ווערען. פון די דארטיגע יודען קאן מען עס נישט פערלאנגען. מוזען זיך די יודען פון אנדערע שטעט און שטעטלעך בעשטייערען אויף דעם צוועק. בפרט דארף מען דערמאהנען וועגען דעם די יודען, וועלכע שטאמען אליין פון פארענטשעוו.

ביי איין געלעגענהייט, וויל איך אייך שוין אויפמערקזאם מאכען אויף נאך אנ'אביעקט פון מערקווירדיגקייט, וואס געפינט זיך אין זעלבען פארענטשעוו, דארט איז פערהאן א האלצערנע שוהל, וועלכע איז שוין אלט קנאפע 6 הונדערט יאהר.

די שוהל שטעהט אהן א דאך, מאכט אנ'איינדרוק פון א חורבה און האלט א ליארע טאג ביים איינפאלען. אויך פאר דער שוהל, אין וועלכער די יודען זענען נאך ביז'ן היינטיגען טאג מתפלל, דארף געזארגט ווערען.

ס'טאר נישט דערלאזט ווערען, אז א בנין, וועלכער האט אויסגעהאלטען 5—6 הונדערט יאהר עקזיסטענץ, זאל גראד אין אונזערע צייטען איינפאלען. און דאס צוליב איניגע הונדערט זלאטיס, וואס שייך דאס אפהיטען די שוהל, דארפען זיך די יודען ווענדען צום וואיעוואדעשען קאנסערוואטאר אדער צו דער צענטראלע פון קאנסערוואציע-מאכט, אז די רעגירונג זאל איבער דער אלטער שוהל אויסשפרייטען איהר השגחה.

א פארשטעהער פון א יודישער לאנדקענטעניש-געזעלשאפט דארפט זיך מיט די אנגעוויזענע ענינים פעראינטערעסירען, אדער וועניגסטענס, אויף זיי אויפמערקזאם מאכען אייערע רביים און מנהיגים — האט דער איידעלער פאליציי-קאמיסאר פערענדיגט זיין געשפרעך, הארציג זיך געזעגענדיג מיט אלע אנטיילנעהמער פון אויספלוג.

אויפ'ן אנפיהרער פון אויספלוג, אגב א בעקאנטען אינזשיניער, האבען די ערנסטע און אויפריכטיגע רייד פון זעלטענעם קאמיסאר געמאכט אזא שטארקען איינדרוק, אז ער איז תיכף געקומען צו אונז אין רעדאקציע און געבעטען, אז מיר זאלען די געשיכטע פערעפענטליכען און אויך בעטען, אז די אנדערע צייטונגען, בפרט, אויסלענדישע זאל זי איבערדרוקען.

ארגוס.

„יודען קענען ווערען דער דינאמיט,

וואס וואלט אויפגעריסען איי' דער לופטען די בריטישע אימפעריע"

לאנדאן (יט"א) סוף דעצעמבער פ. י., בעת אין ווארשא איז פארגעקומען דער לאנדעס-צוזאמענפאהר פון די ציוניסטען-רעוויזיאניסטען, האט זיך אין לאנדאנער „טיימס" געהאט בעוויזען א דעפעשע פון ווארשאווער קארעספאנדענט פון דער צייטונג, אין וועלכער עס איז געווען איבערגעגעבען דער איינהאלט פון וול. זשאבאטינסקיס רעדע אין קאמינסקיס-טעאטער. לויט'ן נוסח פון „טיימס" זאל ה' זשאבאטינסקי האבען געזאגט, אז די „יודען קענען ווערען דער דינאמיט, וואס וואלט אויפגעריסען אין דער לופטען די בריטישע אימפעריע".

דער דאזיגער בעריכט פון „טיימס" האט בעוואויגען דעם פרעזעס פון דער ציוניסטישער פעדעראציע אין ענגלאנד ד"ר אידער צו פערעפענטליכען אין „טיימס" א בריף, אין וועלכען עס איז געווען געזאגט, אז די בריטישע ציוניסטען „גרענעצען זיך אפ פון די אונפעראנטווארטליכע ערקלערונגען, וואס ווערען צוגעשריבען ה' זשאבאטינסקי, וועלכער פערנעהמט אגב נישט קיין שום אמט אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע".

אנ'ענליכע ערקלערונג האט אויך געהאט פערעפענטליכט פראפ. בראדעצקי, אין אפוועזענהייט פון נחום סאקאלאוו, אין נאמען פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע.

איצט האט דער סעקרעטאר פון דעם רעוויזיאניסטישען וועלט-פערבאנד ה' אבראהאמס פערעפענטליכט א בריף אין „טיימס", אין וועלכען ער שטעלט פעסט, אז וול. זשאבאטינסקי האט אין ווארשא קיינמאל נישט געזאגט די ווערטער, וואס עס האט איהם צוגעשריבען דער „טיימס"-קארעספאנדענט אין ווארשא.

די גוט-בעקאנטע
פערפומעריע
5 זאוואדזקא 5
עמפפעהלט צום איצטיגען סעזאן א רייכען אויסוואהל פון די נייעסטע
פערפומען — קעלנישע, בלומען-וואסערן
פודערן — קאסמעטיק אינ- און אויסלענדישע
טואלעט-זייפען — צו קאנקורענץ-פרייזען
PERFUMERJA מיט אכטונג
J. DRUKIER, Zawadzka 5, tel. 175-92
בעמ.: ווער עס בעזוכט מיין פערפומעריע, בלייבט אויף שטענדיג מיין קונדע.
פאר אנגראסיסטען — אויסנאהמס-פרייזען.

נארוטאוויטש 20 זאל פילהארמאניע נארוטאוויטש 20
מיטוואך, דעם 13-טען יאנואר 1932
א גראנדיעזער קאנצערט
פון דעם גוט בעקאנטען און באליבטען ארטיסט
יוסף סטרוגאטש
נייער רעפערטואר פון
פאלקס- און פאלקסטימליכע לידער
— ווי אויך צום ערשטען מאל —
חזנ'ישע קאמפאזיציעס
מיט'ן אנטייל פון רעוועלערס'ן (קווארטעט) מיט'ן אנטייל פון
ברידער גרינוואלד, ה. העכט און ה. שארפשטייל
פרייזען אין די ווייטערדיגע אנאנסען.

ר. איזראעל.

קפערעלע

א סענסאציאנעל-עראטישער ראמאן פון דער לאדזער ווירקליכקייט

66

ביין, און נאכאמאל ביין. איך וויל נישט צוריהרען מיינע הענד צו ערמארדען בערגנארדען, דו קענסט מיך טרייבען און טון וואס דו ווילסט מיר, איך וויל נישט....

זשאק איז צוגעגאנגען צו פרידא, ארויסגעריסען איהר די וואליזע, וואס זי האט געהאלטען אין האנד און אויפגעמאסטען איהר אזא פאטש, אז ער האט אפגעהילכט אין צימער.

פרידא האט זיך מיט א היסטעריש געוויין אראפגעווארפען אויפ'ן בעט, געשלוכצט אהן אויפהער.

— איצט איז שוין גוט הא? געפינט זיך ביי מיר שוין אזוי לאנג און קען מיך נאך נישט. ווייס נאך נישט, אז מ'טאר מיך נישט אויפרעגען.

פרידא איז נאך אלץ געלעגען, דעם קאפ איינגעגראבען אין די קישענס און געוויינט.

— ס'זאלען אויפהערען די טעאטער-סצענעס, ווייל אויב נישט, וועל איך אפשפילען דעם צווייטען אקט.

פרידא האט אויפגעהויבען דעם קאפ, געווישט די אויגען און זיך נישט געקענט איינהאלטען פון דעם היסטערישען שלוכצען.

— הער, וואס איך זאג דיר, פרידא, זי נישט קיין עקשן און זיי נישט קיין נאר. נארעדע,

ווי מיר וועלען פערטיג ווערען מיט בערנארד קאליבסקי, וועל איך דיר געבען דיין חלק פעדדינסט, דאס איז א גאנץ היבשע סומע און וועל דיך מיטנעמען אין לאנדען. דו וועסט דעמאלט קענען געהען און טון, וואס דו ווילסט און פאר דיין מאן וועסטו אויך נישט דארפען מורא האבען, ווייל ער וועט שוין דעמאלט נישט זיין צווישען די לעבעדיגע.

פרידא האט מיט אונצופרידענע געקוקט אויף זשאק'ן, ביי וועלכען די שרעקליכע אויגען האבען געגלאנצט און זענען געווארען נאך גרינער און קלענער.

— דו גלויבסט מיר נישט? איך בין אנ'ערענמאן און אזוי ווי איך זאג, אזוי וועט זיין.

פרידא האט אויפגעהערט צו וויינען און געווארט ביז זשאק וועט פאר איהר ארויסלעגען זיין פלאן, ווי אזוי זי זאל איהם מיטהעלפען אין דער ערמארדונג פון בערנארדען. זשאק האט דאס פערשטאנען און האט אנגעהויבען.

— איך אייגע פון די נעכט פון דער הייביגער וואך וועט דא זיין אלס גאסט דיין מאן בערנארד קאליבסקי. איך וועל דיר צעווייסען געבען, ווען ער וועט אהערקומען, וואס ווייטער צו... [illegible] זאלסט אבער [illegible] זיין, סיי צו דיר און סיי צו איהם. אויב דו וועסט מיך פערראטען.

פרידא האט נאך אלץ נישט געקענט מספים זיין מיט'ן געדאנק, אז זי וועט מוזען אנטיילנעהמען אין דער ערמארדונג פון איהר אייגענעם מאן, דאך האט זי געוואוסט, אז דאס וועט זי נישט אויסמיידען, נישט געווען נאך די זאך, אז דער מענש מיט די „שלאנגען-אויגען" זאל עפעס אונטערנעהמען, אדער זאל עפעס וועלען און דאס זאל ני שט פערווירקליכט ווערען.

פרידא האט זיך נישט געקענט פארשטעלען דעם מאמענט, ווען זי וועט זיך טרעפען אויג אויף אויג מיט בערנארדען, וועלכער האלט זי שוין פאר טויט און שוין געשטעלט אפילו א מצבה אויף איהר קבר. איבעריגענס, האט זי נישט געוואוסט, וואס זשאק וויל טון און ווי אזוי ער וויל אלץ איינארדענען. זי האט נאך געוואלט ראטעווען, וואס לאזט זיך און געזאגט:

— זשאק, און דו ווילסט איינגעהען אויף אזא ריזיקאלישען שריט?

— וואס פארא ריזיקא איז דא פארהאן?

— דו ווילסט איהם דער'הרג'ענען דא אין געשעפט? דו ריזיקירסט דאך מיט אלעמען, ווי אזוי וועסט דו ארויספיהרען זיין טויטען קערפער?

— טויטערהייט, האט זשארז אנגעהויבען צו לאכען, וועט ער אליין ארויסגעהען פון דאנען, אין פראק, צילינדער און לאק-שיך וועט ער געהן מיט'ן מלאך-המות אונטער'ן ארעם אין קבר אריין.

זשאק האט ציניש געלאכט און פרידא האט בעמערקט, ווי זשארז האט הנאה פון דעם פלאן, וואס ער האט אויסגעארבייט, זשארז האט צוריק ארויסגענומען דאס געלד, וואס פרידא האט איהם ערשט מיט א האלבער שעה צוריק, געגעבען און [illegible].

— קויפט דיר דערפאר עפעס, איך בין דיר מוחל דיין געלד. איך האב הייבט געלד גענוג.

— פון דער „שווארצער מאשע" געוויס, נו, יא, זי האט פון וואנען צו בעהמען.

— געלד ציהען קען זי, נאר זי איז אזוי ווי אלע ווייבער, האט פלומרשט א רחמנות'דיג הארץ. אז מ'קען נישט קיין פולווער שמעקען, טאר מען אין מלחמה נישט געהען און זיי וואלטען געוואלט אלדאס ביין אפטון און דערביי זיין פילאנטראפישע דאמען, אזוי געהט דאס נישט.

— אבער דו מוזט דאך געדענקען, אז דו ביזט נאך נישט דער קליגסטער מענש אויף דער וועלט. דער באנקיר ראזענטאל שמעקט שוין עפעס.

— פון וואנען ווייסט דו דאס?

— איך ווייס גארנישט גענוי, אבער מיר געפעלט נישט דאס, וואס ער איז געווארען דער גאסט פון אונזער „הייזעל". ער איז דאך קיינמאל נישט געגאנגען איבער דער שוועל אהן זיין „געליבטע" פרוי בערטא", האט פרידא, פערקרימענדיג דאס מויל געזאגט.

— ווי לאנג איז דען דער שיעור ליב צו האבען א ווייב, האט זשארזש, גאנץ פשוט געזאגט, ס'איז איהם פער'מיאוס'ט געווארען דער אייגענער אויטא, און ער האט זיך אמאל געוואלט אדורכשפאצירען מיט א טאקסובקע. דאס איז אלץ. צוליב דעם איז ער דא אהערגעקומען. וועניג פערהייראטע מענער קומען דא אהער?

— דאס איז אמת, אבער דאך זאגט מיר דאס הארץ, אז ס'איז נישט אלץ אין ארדנונג.

— און מיר זאגט דאס הארץ, אז דו ביזט נאך א כשר'ע בהמה און דאס איז אלץ.

(פארטזעצונג קומט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג

8

כט

טבת תרצ"ב

יאנואר

זון-אויפגאנג 7.40

זון-אונטערגאנג 3.44

ליכט-צינדען: 3,25

רעגיסטראציע פון ארבייטסלאזע

(–) דער אונטערשטיצונגס-אמט ביים מאגיסטראט איז מודיע, אז די רעגיסטראציע אויף שטיצע פאר ארבייטסלאזע פאר'ן חודש יאנואר וועט פארקומען לויט פאלגענדען סדר:

פרייטאג ד. 8 יאנואר

P R S

שבת, ד. 9 יאנואר

T U W Z Ż

צוגאב-פאבאר-קאמיסיע

(א) דעם 12 ד. ח. האלב 9 אין דערפריה הויבט אן צו אמטירען אויף קאשטשושקי 21 די צוגאב-פאבאר-קאמיסיע פאר'ן יאהרגאנג 1910 און עלטערע, וועלכע זענען לעת עתה נישט געשטאנען פאר א מיליטער-איבערזיכט, און האבען נישט ערלעדיגט זייער מיליטער-פליכט.

עס דארפען זיך צושטעלען די פאבארצווצעס, וואס געהערען צום פ. ק. או. לאדז 1, ד. ה. וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 2, 3, 5, 8, 9 און 11 קאמיסאריאט, און וואס האבען בעקומען אויפפאדערונגען פון דער שטאטישער סטאראסטווע.

פרעז. זשעמיענצקי הויבט אן צו אמטירען דינסטאג

(2) דינסטאג, דעם 12 יאנואר וועט אנהויבען צו אמטירען דער שטאט-פרעזידענט ה' זשעמיענצקי, וועלכער איז איצט אויף א געזונדהייטס-אורלויב.

ביז דאן פערטרעט דעם שטאט-פרעזידענט, דער וויצע-פרעזידענט, ה' ראפאלסקי.

די ווינטער-גראטיפיקאציע אין מאגיסטראט

(2) דעם 7 יאנואר איז אין קאבינעט פון וויצע פרעזידענט ראפאלסקי בעשטימט געווארען א קאנפערענץ פון פארשטייער פון פראקס, פעראיינען, מכוח אויסצאהלען דורכ'ן מאגיסטראט די שטענדיגע מיטארבייטער די ווינטער-גראטיפיקאציעס.

בעפאלען און אויסגעהאקט אנ'אויג

א נעקלאגטער בעפרייט געווארען

אי קרייז-געריכט איז פארגעקומען א פראצעס קעגען ח. ווארשאווסקי, וועלכער איז אנגעקלאגט געווארען אין בעפאלען הערש בעטציג און איהם אויסגעהאקט אנ'אויג. דער פראקוראר האט געפאדערט א הארבע שטראף, דער פערטיידיגער מאקסים ליאן רובין האט צוקלאפט די בעשולדיגונג און ווארשאווסקי איז בעפרייט געווארען.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

פאטאש (פל. קאשטשעלני 10), כארעמזא (זאמארסקא 12), מילער (פיעטרק. 46), עפשטיין (פיעטרקאווער 225), גארטשיצקי (פשעיאזד 59), אנטאניע-וויטש (פאב. אניצקא 50).

סענסאציאנעלער פראיעקט פון פאבריקאנטען

א מאראטאריום אויף 3 יאהר פאר די חובות אין דער קראנקען-קאסע

(2) ווי מיר דערוויסען זיך האבען די ווירטשאפטליכע ספערען בדעה צו פארשטעלען דער רעגירונג א מעמאריאל מכוח א מאראטאריום פאר פערלעגענע חובות אין דער קראנקען-קאסע.

וועגען דעם ענין קומען איצט פאר בעראטונגען פון רעגירונגס-פאקטאר'ען מיט פארשטעהער פון די אינדוסטריעלער.

לויט ווי מ'אינפארמירט אונז, האט דער דאזיגער ענין ארויסגערופען א גרויסע בעאונרוהיגונג אין די ארבייטער-קרייזען, ווייל די אינדוסטריעלער-ארגאניזאציעס רוקען ארויס א סענסאציאנעלען פראיעקט פון אפשטעלען אויף 3 יאהר דעם אפצאהל פון די פערלעגענע חובות, און ערשט אין 3 יאהר ארום זאלען זיי אפגעדעקט ווערען אין 4 יעהרליכע ראטעס.

די ארבייטער-ארגאניזאציעס האלטען אז דאס צולאזען צ ודיסקוטירען אזא פראיעקט איז געפעהרליך, ווארים ווען דער פראיעקט וואלט אדורכגעגאנגען, וואלט ער בעדראהט דעם נארמאלען פונקציאנירען און אפילו דער עקזיסטענץ פון די געזעלשאפטליכע פערזיכערונגס-אינסטיטוציעס.

אין שייכות דערמיט דארף די טעג ערשיינען א דעקלאראציע פון ארבייטער-ארגאניזאציעס.

—=:O:=—

א בריף-טרעגער מאכט דעם אנשטעל

אז מען איז איהם בעפאלען, און מען האט איהם בערויבט

(2) דער פאסט-טרעגער טעאפיל יאנישעק פון דער מיעזשיצער פאסט-אפטיילונג איז די טעג געקומען אויף דער פאסט א צוקיילטער און צובייליטער און געמאלדען, אז באנדיטען זענען איהם בעפאלען, און אוועקגערויבט ביי איהם א זעקעל מיט בריף און 600 זל. אין מזומן.

אז מען האט געמאכט א גענויע חקירה ודרישה, אין מען האט דעם בחור גענומען פעסט אויפ'ן צימבעל, האט זיך ארויסגעוויזען, אז די גאנצע מעשה מיט'ן אנפאל האט דער פאסט-טרעגער אויסגעטראכט פון זיין אייגענעם קאפ, אז דאס געלד האט ער זיך צוגעאייגנעט, און די מעשה זאל ארויסקומען נישט אויפפאלענד, האט ער זיך אליין אביסעל צוקראצט דאס לייב.

קיין קיפ אין בעקעל וועט ער דערפאר נישט בעקומען.

טראגעדיע פון א מוטער

וואס איהר זוהן איז איהר דערטרונקען געווארען

(2) אויף די יום-טוב פעריען האט די פרוי עממא שמידט נאפיורקאווסקיעגא 106 אוועקגעשיקט איהר 11-יאהריגען זוהן אסקאר, צו דעם זיידען אין דארף לעשטשינא.

איז דאס יונגעל אוועק זיך גליטשען אויפ'ן טייכעל, און אז דער דינער אייז האט זיך אונטער איהם א דורכגעבראכען, איז ער דערטרונקען געווארען.

ווען די מוטער האט זיך דערוואוסט פון איהר גרויסען אומגליק, איז איהר בעפאלען א שגעון; זי האט אלץ צובראכען אין שטוב, און אז מען האט זי א ביסעל בערוהיגט, האט זי א כאפ געטאן א פלעשעלע זאלץ-זויער און אויסגעטרונקען.

אין א האפנונגסלאזען צושטאנד האט זי פאגאטאוויע אפגעפיהרט אין שפיטאל.

מיט ספארט האט עס נישט צו טון

קעמפערישקייט פון יודישע בחורים, וואס ווילען א בחנם'דיגען שנעפסעל

(2) אויף דער נעכטיגער ספארט-פערווילונג פון „מכבי" אין פיעטרקאוו, זענען עטליכע בחורים צוגעשטאנען צו אייבעם וואלף גאלדבערג (פון ליטעווסקא 8 אין פיעטרקאוו), ער זאל זיי „טראקטירען" מיט בראנפען.

אזוי ווי גאלדבערג האט נישט געהאט קיין חשק דאס צו טון, האט ער בעקומען מיט א מעסער אין זייט און אין א שווערען צושטאנד האט מען איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל.

עס זענען דעריבער ארעסטירט געווארען: די ברידער שלמה און מאיר זאמעל, לייב פילגיער און אהרן שטארקמאן.

פאליציי פיהרט אנ'אויספארשונג.

פאר גנב'ענען גארן

געמשפט צוויי גנבים און א גנב'טע

(2) דעם 18 סעפטעמבער פ. י. האט מען זיך אריינגעקריגען אין לאקאל פון דער פירמע „לודוויק גייער". און ארויסגעגנב'ט גארן אין דער ווערט פון אנ'ערך 2 טויזענד זלאטעס.

נאך א לאנגער חקירה ודרישה האט מען געכאפט די גנבים: אנטאני ווילטשעק, גוסטאוו רידעל און פעלאזיא שטשעפאניאק (אלע פון דער פרוסא-גאס 7), וועלכע זענען נעכטען געמשפט געווארען דורכ'ן קרייז-געריכט.

דער ערשטער האט בעקומען 3 יאהר צו זיצען, דער צווייטער – א האלב יאהר, און די „דאמע" איז פרייגעשפראכען געווארען.

יודישע געזעלשאפט פאר לאנד-קענטשאפט

היינט פרייטאג, ד. 8 ד. ח. האלב 10 אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל (וואולטשאנסקא 35) א פארלעזונג פון ה' רעד. ח. קרוי א. ד. ט. „די נאטור אין דער יודישער ליטעראטור". זונטאג, ד. 10 ד. ח. 9 אווענד א קאנצערט פון פידעל-ווירטואז ה' מישא פאזנאנסקי.

אויספלוגען: מארגען שבת 11 פרי מעכאנישע בעקעריי פון פירמע קאפטשינסקי (יוליושא 31). זונטאג, ד. 10 ד. ח. טוריסטישער אויספלוג איבער'ן מזרח-טייל פון אונזער שטאט. זאמלפונקט האלב 11 פרי נעבען סטאשיץ פארק אויף נארוטאוויטשא גאס.

דער סעקרעטאריאט נעמט אן איינשרייבונגען אויפ'ן אויספלוג אין קאלאניע און זאקאפאנע.

פון פיער מעסער-באנדיטען

איז בלויז איינער פערמשפט געווארען אויף 5 חדשים

(2) נעכטען זענען גע'משפט געווארען פיר קאלושקער איינוואוינער, וועלכע זענען שוין א סך מאל נאטיר'ט געווארען אלס באהן-גנבים, סאנדאליסטען א. א. וו.

די פיר חברה-לייט, וואס זייערע נעמען זענען: מיעטשיסלאוו לעמפקע, לעאן מאלעצקי, יאן שטשעפאניאק און יוזעף דערעדא זענען גע'משפט געווארען דערפאר, וואס דעם 4. אויגוסט פ. י. זענען זיי מיט מעסער'ס בעפאלען דעם אינקאסענט פון דער קאלושקער מיהל, יעזשי איינזעלשטיין, איהם געשטאכען און געוואלט ארויסרייסען די טעקע, וואס ער האט מיט זיך געטראגען.

איינזעלשטיין האט זיך דאן נישט כעלוירען, נאר ארויסגעכאפט א רעוואלווער און אנגעהויבען צו שיסען, נישט טרעפענדיג דערביי קיינעם.

עס איז געקומען פאליציי, וועלכע האט די באנדיטען געכאפט, און נעכטען איז איינער פון זיי, לעמפקע פער'משפט געווארען אויף 5 חדשים טורמע.

געלינטשעט א פערד-גנב

די פויערים לייגען איהם אוועק א טויטען אויפ'ן ארט

(2) עהערנעכטען ביינאכט האט מען ארויסגעגנב'עט 2 פערד אינ'ם דארף פיעלישבא, קאנינעפאוויאט, ביי דעם פויער באלעסלאוו שקודלארעק.

ווען דער פויער האט זיך געכאפט, אז מען האט איהם בעגנב'עט, האט ער געמאכט אן אלארם, און צוזאמען מיט'ן גאנצען דארף פויערים, האט ער זיך אוועקגעלאזט נאכיאגען דעם גנב.

עטליכע ווערסט פונ'ם דארף אשיעטשנא, האבען זיי געכאפט א פערשוין, וואס האט געפיהרט די גע'גנב'עטע פערד, זענען זיי איהם בעפאלען מיט דרענגער און אייזענס און איהם אזוי לאנג גע'הרג'עט ביז זיי האבען איהם דער'הרג'עט אויף טויט.

פאליציי איז שוין געקומען צו שפעט, און ביי דער אויספארשונג האט מען זיך דערוואוסט, אז דער דער'הרג'עטער איז א לאדזער, דער ארבייטסלאזער באלעסלאוו וויטשאק (49 יאהר אלט) פון דזשיאדאווע 3. קאראלעוו.

פאליציי האט ארעסטירט 2 פויערים: באלעסלאוו שקודלארעק און אנטאני קאטשמארעק, וועלכע זענען איבערגעוויזען געווארען דער געריכטס-מאכט.

קינדלערס פאבריק אין פאביאניץ הויבט אן ווידער צו ארבייטען

(2) לויט ווי מיר דערוויסען זיך, הויבט ווידער אן דעם 11. ד. ח. צו ארבייטען די פאבריק פון ר. קינדלער אין פאביאניץ, וואס בעשעפטיגט 600 ארבייטער.

פאליטישער פראצעס

(2) נעכטען איז גע'משפט געווארען אין היגען קרייז-געריכט דער 22-יאהריגער יאסעל צינק, וועלכער איז בעשולדיגט געווארען אין קאמוניסטישער טעטיגקייט.

ער האט בעקומען א פסק-דין — 2 יאהר שווערע טורמע.

LUNA

היינט גרויסע פרעמיערע!

דער שענסטער, און מייסטערנס מעלאדישער פילם פון דער וועלט. פון מייסטער פון די אייראפעאישע רעזשיסערען

MANFRED NOE

דער טריומף פון וואלץ

רייצענדע ליבעס-סימפאניע, געשאפען אויפ'ן גרונד פון לעבען פון קעניג פון וואלץ Jan Straus

אין די הויפטראלען:

Claire Pommer, Ita Rina, Jan Stüwe, Fred Lerch i Wiktor Jansen.

די סענסאציע פון פילם איז דער אנטייל פון בעקאנטען פידעל-שפילער און ציגיינער-ארקעסטער Jean Golescu

אויסערפראגראמען! אנהייב 4 נאכמ. שבת זונטאג און יום טוב 12 בייטאג.

183

לאמפען

אין א גרויסען אויסוואהל מאדערנסטע סטיל-ארטען צו רעדוצירטע פרייזען

עמפפעהלט די בעקאנטע

לאמפען-פאבריק

SZ. P. SZMALEWICZ

Południowa 8, telefon 164-39

פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט אנגעגעבענע צייכנונגען.

אַ בשורה טובה דעם לאָדזער יודישען טעאַטער-עולם!

יודיש טעאַטער
אין „פילהאַרמאָניע"
דיר.: ד. צעלמייסטער און א. בעזמאַן

אייערע ליבלינגע **רעגינאַ צוקער** און **קאַרל צימבאַליסט**

נאָך איינגע גאַסטשפּילן אין לאָדז פאַר זייער אָפּפאָהרען אויף אַ טורנע קיין אויסלאַנד.
היינט, פרייטאָג, דעם 8-טען יאַנואַר 1932, אָנהויב 9 אַ זייגער אָוונד ווערט מען אין פילהאַרמאָניע אויפגעפיהרט דעם פאַרהאַנג
און ס'וועט זיך אַנהויבען אַ גראַנדיעזע ריזיגע און קאָלאָסאַלע פּערוויילונג, לעבעדיג-צאַפּלדיגער זינגענדיג און טאַנצענדיגער

1) „בר-כוכבא" 2) חנהטשע אין אַמעריקאַ מיט רעגינאַ צוקער אַלס „חנה'טשע".
3) יאַנקעלעס חלום
גרויסער פייערליכער יובילעאום פון אַלע ניי יודיש טעאַטער. ס'ווערט געשפּילט
די הויפּט-ראָלע „יאַנקעלע"– רעגינאַ צוקער.
צום שלוס גרויסע טעאַטער-פּאַראַדע אַ קראַנץ פון אַטראַקציעס, די שענסטע, די פיינסטע און עלע-גאַנטסטע מוזיקאַל. און הומאָרפולסטע אָפּערעטען, וועלכע האָבּן בעצירט דאָס יודיש. טעאַטער אין משך פון גאַנצע 50 יאָר
אַ פאַרגרעסערטער כאָר און אָרקעסטער אונטער לייטונג פון ל. זעלמאַן. מיט'ן אָוונט פירען אָן: דיר. ד. צעלמייסטער, ק. צימבאַליסט און ש. הערשקאָוויטש.
ס'נעהמען אַנטייל (לויט א. ב.) פּרויען: אַמזעל געניאַ, בעזמאַן סאַניע, האַניבּוים לאה, טויפּמאַן מרים, יאַקובּאָוויטש לאַלאַ, רובין דאָראַ. מענער: אַמזעל וואָלף, באַלבירסקי הערש, גוטמאַן קלמן, האַמבורגער דוד, האַניבּוים פישעל, טויפּמאַן יהושע, צימבאַליסט קאַרל. רעזשי: קאַרל צימבאַליסט. טעכנישער לייטער: ק. גוטמאַן. סופלער: מ. אייזענבערג.

שבת, 11.30 פאַרמ. אַ ספּעציעלע פריהמאָרגען-פאָרשטעלונג כמעט בחנם!
איינהייטס-פּרייזען: אַלע בילעטען אין פּאַרטער נאָר 1 זל. באַלקאָן און גאַלעריע נאָר 50 גראָשען.
יעדער קען מיטנעהמען אַ קינד בחנם.–ס ווערט געשפּילט די אָריגינעלע היסטאָרישע אָפּערעטע „יוסף אין עגיפּטען"
אַכטונג, טאַטעס מאַמעס! קומט מיט אייערע קינדער און ווייזט זיי די יודישע היסטאָריע און איהרע העלדן.

זונטאָג, 11.30 פאַרמ. אַ פריהמאָרגען אויפ'ן אַלגעמיינעם פאַרלאַנג דער גרעסטער רעקאָרד-שלאַגער אין לאָדז צום 58. מאָל „אַ האַריז, וואָס בענקט"
איינהייטס-פּרייזען: אַלע בילעטען אין פּאַרטער 1 זל. באַלקאָן און גאַלעריע-נאָר 50 גראָשען
יעדער קען מיטנעהמען אַ קינד בחנם!

שבת אָוונט שפּילט די טרופּע מיט רעגינאַ צוקער און קאַרל צימבאַליסט אין פּאַביאַניץ. ס'ווערט געשפּילט „איציק'ל שיינעיך"
זונטאָג, ד. 10. ד. ח. 9 אָוונט לטובת דער געזעלש. הלפּס-פּעראיין „תומכי אורחים" די קאָמ. אָפּערעטע „ציפּקע-פייער" מיט ר. צוקער און ק. צימבאַליסט.

צום בזיון המת אויפ'ן בית עולם

צו דער רעדאַקציע
„נייער פאָלקסבלאַט"
דאָ?

השוב'ער ה' רעדאַקטאָר!

אין שייכות מיט דער ידיעה אין בעכטיגען נומער „נייער פאָלקסבלאַט" א. ק. „סקאַנדאַליעזער בזיון המת אויפ'ן לאָדזער בית החיים" בעט די קהלה-פערוואַלטונג אָפּצודרוקען פאָלגענדע ערקלערונג.

די קהלה פערוואַלטונג שטעלט פעסט, אַז די גאַנצע געשיכטע מיט דער קרקע פאַר'ן פערשטאָר-בענעם-סוחר פּרושיצקי איז דער חשוב'ער רעדאַקציע איבערגעגעבען געוואָרען אין אַ שטאַרק טענדענציעזער און צובלאָזענער פאָרם?

עס איז אמת, אַז די בעשטימטע קרקע איז געווען די עקסטע אין דער שכונה, אַבער די דאָזיגע שכונה געפינט זיך האַרט ביי דער הויפּט-אַלעע און מען איז דאָרט קובר אַנשטענדיגע מענשען און נישט קיין גבות הדגא, פאַר וועלכע עס זענען פאַרהאַן קרקעות אַזש אויפ'ן עק בית החיים, ד. ה. מיט 10 גאַסען ווייטער.

ליידער האָבען די קרובים און די מלוים, צוליב עמיצענס אַ פאַנטאַזיע, ערלויבט זיך אַ זאַך, וואָס האָט נאָך אין דער געשיכטע פון לאָדזער בית-החיים נישט פאַסירט, מחמת דער בר מנן איז אַרויסגענומען געוואָרען פון קבר שוין נאָכ'ן אַפּטוען איהם זיין רעכט און עס איז אַזוי אַרום בעגאַנגען געוואָרען אַ שרעקליכער בזיון המת מצד די מלוים און נישט מצד דער קהלה. דער דאָזיגער פאַקט האָט געבראַכט דערצו, אַז עס האָט געמוזט נעהמען אַ וואָרט דער ראַבינאַט, ווארום עס איז שוין געוואָרען אַנ'ענין פון שולחן ערוך און מען האָט געמוזט האָבען אַ פסק דין פונ'ם בית דין, צי עס קען געגעבען ווערען אַנאַנדער קרקע. פערשטעהט זיך, אַז דערמיט האָט די קהלה-פערוואַלטונג שוין קיין שום שייכות נישט.

וואָס אָנבעלאַנגט דער מעשה מיט רעוואָלווערן, איז עס מרישא ועד סיפא אויסגעטראַכט, ווייל נישט דער אינטענדענט, נישט דער גערטנער האָבען געהאַט געווער און וועמען עס איז דערמיט געדראָהט.

להיפוך, זיי האָבען זיך בעמיהט צו בערוהיגען דעם עולם און געבעטען די קרובים פון דעם בר מנן זיך צו פערשטענדיגען מיט דער קהלה וועגען אַנ'אַנדער קרקע. דערביי איז כדאי צוצוגעבען, אַז אַ טייל פון די מלוים זענען בעפאַלען איינעם פון די מתעסקים און איהם צושלאָגען. צוליב דעם, וואָס דער עולם האָט אויף אַ ווילקירליכען אופן אַליין געוואָלט אויסגראָבען אַ קבר, האָט מען געמוזט טעלעפאָניש ווענדען צו דער מאַכט, כדי די צעהיצטע געמיטער צו בערוהיגען.

די קהלה-פערוואַלטונג בעמערקט דערביי, אַז על פי טעות האָט די רעדאַקציע אין איהר ערקלערונג פון דער קהלה-קאַנצעלאַריע אָנגעוויזען, אַז אויפ'ן בית החיים האָט מען אויסגעטוישט די קרקע און דערפון זאָל זיך האָבען גענומען דער גאַנצער סקאַנדאַל.

דער אויפזעהער פון בית החיים האָט געגעבען די קרקע לויט דעם בעקומענעם קוויטעל פון דער קהלה, וואו דער ענין איז געהאַט ערלעדיגט געוואָרען אויף אַ נאָרמאַלען אופן און האָט ביי קיינעם נישט אַרויסגערופען וועלכען עס איז געדאַנק וועגען אַ מעגליכער מיספערשטענדניש.

מיט דרך ארץ
(—) י. ל. בערגער, וו. פרעזעס פון דער קהלה

חשובע רעדאַקציע!

למען האמת בעטען מיר אָפּצודרוקען אין אייער ה' ציימונג: צו דעם בעריכט „סקאַנדאַליעזער בזיון המת אויפ'ן לאָדזער בית החיים" האָט די קהלה געגעבען אַנ'אויפקלערונג, אַז נישט זיי זענען שולדיג אין דעם בזיון המת פון אונזער אונפערגעסליכען פאָטער משה פּרושיצקי.

מיר שטעלען פעסט אַז דאָס איז געווען אַ בער-וואוסטזיניגע טהאַט פון ה' בערגער, ווען די צוויי געוועזענע דאָזערס ה"ה האָפמאַן און קאַמינסקא האָבען זיך ווענען די קרקע געוואָנדען צום געהעריגען בעאַמטען און אָנגעוויזען וועלכע קרקע זיי וואָלטען געוואָלט, איז אין מיטען אָנגעקומען ה' בערגער און האָט צו זיי געזאָגט „איך וועל אייך געבען אַ גוטע קרקע צווישען אָנגעזעהענע חסידישע יודען" און נאָך די דאָזיגע ווערטער האָט ער געהייסען דעם בעאַמטען אויסשרייבען אַ צעטעל אויף אַ קרקע הינטער'ן פּאַרקאַן.

ווען עס איז אויסגעבראָכען דער סקאַנדאַל אויפ'ן בית החיים האָט דער אינטענדענט ה' ביאַלער טעלעפאָנירט צו ה' בערגער, אַז עס איז אויסגע-בראָכען אַ גרויסער סקאַנדאַל און די מלוים ווילען דעם בר מנן אַליין קובר זיין אין אַנ'אַנדערע קרקע האָט ה' בערגער צוריק טעלעפאָנירט, אַז ער וועט אין קיין פאַל נישט געבען קיין אַנדערע קרקע אויף די פאָלגען פון דעם טעלעפאָנישען געשפּרעך צווישען ה' ביאַלער מיט ה' בערגער האָט מען געזעהען רעוואָלווערן ביים ה' ביאַלער און ביים גערטנער ה' גאַלע און אין 10—15 מינוט אַרום איז שוין אָנגעקומען פּאָליציי כדי צו שטערען די מלוים אַליין צו געבען אַ קרקע, די גאַנצע צייט זענען מיר צוזאַמען מיט ה' ביאַלער געזעסען אין קאַנצעלאַריע פון בית-החיים און מיר האָבען נישט געזעהען אַז ה' ביאַלער זאָל טעלעפאָנירען נאָך פּאָליציי. זאָל די עפענטליכקייט ווענען דעם אורטיילען.

מיט אַכטונג
די משפּחה פון פערשטאָרבענעם פּרושיצקי.

פון דער לובאַוויטשער ישיבה אין לאָדז

קאָמוניקאַט

זייט 3 יאָהר עקזיסטירט ביי אונז אין שטאָט אַ ישיבה אונטערן נאָמען „ישיבת תומכי תמימים ליובאַוויטש", וועלכע שטעהט אונטער דער השפעה און השגחה פון כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מליובאַוויטש, וועלכע עס לערנען אין איהר 50 תלמידים כ"י מעהרסטענטייל אָרימע קינדער פון לאָדז און דער פּראָווינץ. ליידער, ביז איצט האָבען די תלמידים זיך געפינען אין זעהר שלעכטע בעדינגונגען.

דער ניי-געשאַפענער קאָמיטעט מיט דער צושטימונג פון כ"ק מרן אַדמו"ר שליט"א מליובאַוויטש, איינזעהענדיג ווי שלעכט עס ווירקט אויפן גייסטיגען מצב, די שלעכטע בעדינגונגען פון יונגען תלמיד חכם, האָט זי זיך געשטעלט פאַר אַ ציל צו שאַפען אויך אַנ'אינטערנאַט ביי דער ישיבה און דערמיט צו פערבעסערען די לאַגע פון די תלמידי הישיבה יחי'.

במשך אַ קורצע צייט איז ג—ט זיין דאַנק געלונגען דעם ניי-געשאַפענעם קאָמיטעט איבערצוטראָגען די ישיבה אין אַ נייעם לאָקאַל אויף פּאָמאָרסקא 41אַ, וועלכער איז דיינער צייט געשפּענדעט געוואָרען דורך דעם בעוואוסטען נדבן ה' אלחנן שטיינשניידער, אויפ'ן נאָמען פון זיין יונג-פערשטאָרבענעם זוהן שמואל משה ז"ל פאַר אַנ'אונטערנאָט, וועלכער בעשטעהט פון 6 צימערן און קיך און אַלע היגיענישע איינריכטונגען, ווי: עס-צימער און לערן-צימערן און ספּעציעלע שלאָף-צימערן, ווי אויך אַ קוך און ביוראָ-צימער און עלעקטרישע בעלייכטונג און צענטראַל-בעהייצונג א. אַז. וו.

אַלזאָ, די התחלה איז געמאַכט געוואָרען, נאָר עס פעהלט נאָך מיטלען צו קענען די זאַך פערפולקאָמען און אויסהאַלטען. דעריבער ווענדען מיר זיך צו אַלע לאָדזער יודען, מוקירי ומחזיקי תורה! צו זיין אונז בייהילפיג אין דער זעהר שווערע אָנגעהויבענער אַרבייט.

יודען, קומט צום בעוואוסטזיין, דאָס אַ ישיבה-בחור ברויכט נישט צו געהן עסען די טרויעריגע בעריהמטע טעג און שלאָפען אויף דער האַרטער באַנק אין אַ קאַלטען צימער. און ספּעציעל ווענדען מיר זיך צו די אַלע, וועלכע די טראַדיציע ליובאַוויטש איז ביי זיי נאָך בעקאַנט און טייער פון דער היים, אונז צו העלפען אויפשטעלען דעם בנין וואָס עס פאַסט פאַר די טראַדיציע.

אונזער לאָזונג איז פערפאָלקאָמען זיך אין לימוד התורה און אַ געזונדטע נשמה אין אַ געזונד-טען גוף.

די פערוואַלטונג פון ישיבת תומכי תמימים ליובאַוויטש, פּאָמאָרסקאַ 41אַ

הכחשה פון ד.א.ק. 4

ד.אַ.ק. 4 בעט אונז צו פּצולייקענען די ידיעה, וואָס איז געווען פערעפענטליכט אין די היגע ציי-טונגען, דעם 3 ד. ח. וועגען פּאַבּאַר-מיסבּרויכען אין שעראַדז.

אין דער אמת'ן איז דער פאַל מיט דעם שיערושאַנט באַגאַטש פאָרגעקומען מיט עטליכע יאָהר צוריק, און דעם 6 מאַי 1930 איז ער פער-משפּט געוואָרען אויף אַ יאָהר מיט 3 חדשים אויסבעסערונגס הויז.

געקינדיגט 600 אַרבייטער
אין די מלוכה'שע ספּאַלאַ-וועלדער

(2) די פערוואַלטונג פון מלוכה-טאַרטאַק „קאַנעוואָקאַ" אין די ספּאַלאַ-וועלדער, האָט עהער-נעכטען געקינדיגט אַלע אַרבייטער אויף 2 וואָכען.

די פערוואַלטונג האָט עס געטוי אין שייכות מיט דער געפּלאַנטער שכירות-רעדוקציע אויף 40 פּראָצענט, וואָס די דירעקציע פון די מלוכה-וועלדער וויל אַדורכפיהרען.

צו די וואַהלען צום 10-טען ציוניסטישען לאַנד-צוזאַמענפאָהר

אויף דער לעצטער זיצונג פון פּרעזידיום פון ציוניסטישען קאָמיטעט זענען אַרומגערעדט געוואָרען די פערשידענע פראַגען אין צוזאַמענהאַנג מיט די וואַהלען צו דער בעפאָרשטעהענדער לאַנדעס-קאָנפערענץ פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין פּוילען. עס איז בעשטימט געוואָרען אַ וואַהל-קאָמיסיע פון די ה"ה: א. שפּירא, מ. קארא און א.א. קאַצבערג. די קאָמיסיע טרעט שוין צו צו די הכנות אויף אַדורכצופיהרען די וואַהלען פון דעלעגאַטען צו דער דערמאָהנטער קאָנפערענץ, וואָס וועט פאָרקומען אין וואַרשאַ.

מאַרגענשטערן-אויספלוג
אין די מאַגיסטראַט-הייזער

די קולטור און טוריסטיק-סעקציע ביי דער אַרבייטער ספּאָרט-געזעלשאַפט „מאָרגענשטערן" אָר-דענט איין מאָרגען שבת 11 פריה אַנ'אויספלוג אין די מאַגיסטראַט-הייזער אויפ'ן קאָנסטאַנטינער וואַלד-באַדעי.

ערקלערונגען וועגען דעם אופן און די בע-דינגונגען, ווי אַזוי דער מאַגיסטראַט האָט אויס-געבויט די הייזער וועט געבען ראַטמ. מילמאַן. זאַמעלפונקט בושעזשינער 23 אין לאָקאַל פון „מאָרגענשטערן"

ערעפנונג דעם 11-טען יאַנואַר!
אַ בשורה טובה פאַר אַלע
אַלטשטאַטישע יודען און אומגעגענד
אַלע יודען פון דער אַלטשטאָט און אומגעגענד
געבען צו וואַשען, צו ריינגען און פוצען
נאָר אין דער ניי-ערעפענטער יודישער וועשעריי
„Kurjer"
33 וואָלבאָרסקאַ 33
בעמ.: ביז ד. 1 פעברואַר ד. י. רעקלאַמע-פּרייזען.
קומט און איבערצייגט אייך!
167

צוויי אָנפאַלען אויף דער גאַס

(2) אויף ניי מאַ שינער גאַס זענען אומבע-קאַנטע בעפאַלען דעם 28-יעהריגען סטאַניסלאַוו וואַשילעווסקי און איהם געשטאָכען אַ מעסער אין האַרץ.

אַנ'ענליכער אָנפאַל איז נעכטען אויסגעפיהרט געוואָרען אויף בזשעזשינער גאַס אויף סטאַניסלאַוו מאַטושעק. אין ביידע פאַלען האָט די פּאָגאָטאָוויע געגעבען הילף.

פאָרלעזונג פון א. דרויאַנאָוו
אין דער פאָלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע

מאָרגען, מוצאי שבת, 6 אַ זייגער וועט דער בעקאַנטער העברעאישער שריפטשטעלער און געוועזענער רעדאַקטאָר פון „העולם", ה' אלתר דרויאַנאָוו, וועלכער ווילט די לעצטע טעג אין אונזער שטאָט, האַלטען אַ פאָרלעזונג אין דער פאָלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע (שודמיעסקאַ 29) אד"ט: „דאָס פאָלקס-שאַפען" — („היצירה העממית"). די פאָרלעזונג וועט פאָרקומען אין דער העברעאישער שפּראַך און וועט געווים צוציהען די אויפמערקזאַמקייט פון די ברייטע העברעאיש-רעדענדע קרייזען. בעזונדערס צוליב דער פערזענליכקייט פון חשוב'ן גאַסט.

די באַהענטסטע פאָרלעזונג אין דער פאָלקס-אוניווערסיטעט קומט פאַר זונטאָג, דעם 10 ה"ח, ד"ר ל. זילבערשטראָם וועט האַלטען דעם צווייטען רעפעראַט פון אינטערעסאַנטען ציקל: „ווי אַזוי האָבען יודען געלעבט אין מיטעלאַלטער".

טעאַטער-פאָרשטעלונג לטובת „תומכי אורחים"

בכדי צו פיהרען ווייטער, די אונטערגענומענע קאַרטאָפעל- און קויהלען-אַקציע, וואָס ווערט געפיהרט דורך דעם פעראיין „תומכי - אורחים", אָרדענט איין „תומכי-אורחים זונטאָג, אַ פאָרשטעלונג מיט די בעטייליגונג פון די בעליבטע אַרטיסטען רעגינאַ צוקער און קאַרל צימבאַליסט אין פילהאַרמאָניע. געשפּילט וועט ווערען די זעהר אויסגעצייכנעטע אָפּערעטע „ציפּקע פייער", אויך צום שלוס ווערט געגעבען אַ דיווערטיסמענט.

Teatr „BOMBA"
היינט פּרעמיערע פון דער גרויסער קאַרנאַוואַל-רעוויע אין 2 טיילען א. נ.
„וואַהנזיניגער קאַרנאַוואַל"
מיט R. GIERASIEŃSKI
און דעם אויספיהרער פון יודישע לידלעך
TADEUSZ FALISZEWSKI
אין דער שפּיץ פון קינסטלערישען אַנסאַמבל.
היינט 2 פאָרשטעלונגען 8.15 און 10.15 אָוונד.
פּרייזן פון די בילעטען פון 1 זל. ביז 4.50
197

Dr. med. REICHER
פּאַלודניאָווא 28, טעל. 20193
ספּעציאַל-אַרצט פאַר מענער-שוועכע-בעהאַנדלונג
נעמט אָן פון 8—11 פריה און פון 5—8 אָוונט.
זונטאָג און יום-טובים פון 9—1 בייטאָג.

קלאַנג-פילם-טעאַטער
CASINO
היינט און פאָלג. טעג!
דאָס נייעסטע מייסטערווערק פון JOE MAY
„איהר עקסעלענץ די ליבע"
אין דער הויפּטראָלע: Annabella
פּאָפּולערע לידלעך פון מאָדערנסטען קאָמפּאָזיטאָר פון פּאַריז Walter Jurman
FOXTROT: „Czy znasz mój rytm"
WALC: „O tobie myślę całą noc"
TANGO: „Ty nie jesteś pierwsza"
אויסערן פּראָגראַם: קלאַנג-צוגאַבע. פּאַספּאַרטוס און הנחה-בילעטען אונגילטיג.
אָנהויב פון די סעאַנסען 4.30 נאָכמ., שבת זונטאָג און יום-טוב 12 אַזייגער בייטאָג.

פון ישיבת תומכי תמימים ליו-באוויטש, לאדז פאמארסקא 41a

זונטאג, כ״ד טבת איז פארגעקומען די קאנ-סטיטואירענדע זיצונג פון ניי-געשאפענעם קאמיטעט אויף וועלכען עס זענען אויסגעוועהלט געוואר׳ען: הרב ש״ז שניאורסאן, אלס עהרען-פרעזעס, אויך אלס יו״ר פון ועד החינוך, מ. ח. רומקאווסקי (פרע-זעס); מ. בערנשטיין (ערשטער וויצע-פרעזעס); שמעון יאסעלזאהן (צווייטער וויצע-פרעזעס); זאב סלאווען (קאסירער); יהושע יעקב שניאורסאן — (סעקרעטאר).

פערוואלטונגס-מיטגלידער: ש״ב פרימעס, י. זאבאשינ..., דוב שניאורסאן, ירחמיאל גארדאן, ז״מ גוטמאן, ח״א העבער, חיים הערשבערג.

אויך זענען געוועהלט געווארען אין געזונד-הייטס-אפטיילונג ביי דער פערוואלטונג: ד״ר מ. בערנשטיין און ד״ר פייטלא...

אגרויסער פראטעסט-מיטינג

פון דער ציוניסטישער ארבעטס-פאר-טיי „התאחדות״ שענקיעוויטשא 3/5

היינט, פרייטאג האלב 9 אין אווענד, אר-דענט איין די ציוניסטישע ארבעטס-פארטיי א גרויסען פראטעסט-מיטינג וועגען דער פאליטיק פון דער מאנדאט-רעגירונג אין ארץ-ישראל. אויף דעם דאזיגען מיטינג וועט קומען צום אויסדרוק די פערביטערונג און ענטוישונג וואס הערשט אין די ציוניסטישע חלוצישע גרופירונגען מיט דער פאליטיק פון דער ענגלישער מאנדאט-רעגירונג.

קאמף מיט שווינדזוכט

מארגען, 8 אזייגער אין אווענד קומט פאר, אין צוזאמענהאנג מיט די אנטי-שווינדזוכטס - טעג אין לאקאל פון „טאז״ א פארלעזונג פון דר. הערש-פינקעל און דר. שוואלבע א.ד.ט. „שווינדזוכט אלס געזעלשאפטליכע קראנקהייט און איהר בעקעמפונג ביי קינדער.

„מסעות בנימין השלישי״

ביי דער „יודישער טעאטער סטודיע״ אין „הזמיר״

מיט צופרידענהייט וועט בעשטימט אויפגע-נומען ווערען די ידיעה, אז שוין בקרוב וועט די „יודישע טעאטער סטודיע״ אין „הזמיר״ אויפטרע-טען מיט א נייע גרויסע פרעמיערע מיט „מסעות בנימין השלישי״.

די „יודישע טעאטער סטודיע״ גוט בעקאנט מיט איהרע אויפפיהרונגען פון שלום עליכםס „די גאלדגרעבער״ פרץ׳ס „אין פאליש אויף דער קיים״ וועט איצט נאך א לענגערען סטודיום אויפפיהרען איינס פון די גרעסטע ווערק פון אונזער גרויסען דיכטער, דער זיידע פון דער יודישער ליטעראטור, מענדעלע מוכר ספרים׳ס מסעות בנימין השלישי״ דאס ווערק איז ספעציעל אינסצעניזירט געווארען פאר דער סטודיע, איינגעשטודירט דורכ׳ן בעקאנ-טען רעזשיסאר פון דער „יודישער טעאטער סטו-דיע״ ה׳ אידעם. דעקאראציעס און קאסטיומען פראעקטירט דער בעריהמטער קונסט-מאלער יצחק ברוינער.

דער טערמין פון דער פרעמיערע וועט שוין די נאהוסטע טעג געמאלדען ווערען.

„פאלשע און פערפיהרטע משיחים״

רעפעראט פון לעאן פינקעלשטיין

היינט פרייטאג אווענד ארדענט איין די לאדזער ארג. פון דער יודישער פאלקס-פארטיי אין לאקאל פון בעקער-צעך (פילסודסקי 57) א רעפע-ראט פונ׳ם בעקאנטען שריפטשטעלער און קריטי-קער לעא פינקעלשטיין פון ווארשא א. ד. ט. „פאלשע און פערפירטע משיחים״ (ראובני, שלמה מולכו, שבתאי צבי און יעקב פראנק).

סיי די טעמא און סיי דער נאמען פונ׳ם פרעלעגענט זאגט צו, אז דער רעפעראט וועט זיין זייער אינטערעסאנט הן אין כמות און הן אין איכות.

ביי קאפשמערצען, שווינדעל, אויערן-נערוויש

געשטערטען שלאף, שלעכט נעמוט, נערוועזע שטימונג נעהמט גלייך דאס א״ם בעקאנטע ביטערוואסער

Franciszka Józefa

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקעס.

די גרינדונג פון דער דרוקער-קארפאראציע

שבת, ד. 9 יאנואר ה. י. קומט פאר די פיי-ערליכע ערעפנונג פון דער דרוקער-קארפאראציע אין זאל „ציטי״, זאוואדזקא 4, די קארפאראציע שטעלט מיט זיך פאר, א פראפעסיאנעלע ארגאני-זאציע, וועלכע וועט שיצען די עקאנאמישע אינ-טערעסען פון איהרע מיטגלידער, וועט האבען איי-גענע פערטרעטער אין די שאצונגס-קאמיסיעס ביי די פינאנץ קאמערן, און אין קאנקורענץ-אנגע-לעגענהייטען, אדורכפיהרען טעכנישע אויסבעסע-רונגען אין דעם פאך. כדי דאס אלץ צו דערגריי-כען דארף יעדער דרוקער מיט זיין גאנצער ענערגיע אונטערשטיצען די דרוקער-קארפאראציע און זיך בעטייליגען אין דער פייערליכער ערעפנונג.

פייערליכער קאנצערט פון „שיר-כאר״

דאס געשפרעך פון טאג איז דער פייערלי-כער קאנצערט פון „שיר״-כאר, וועלכער קומט פאר דינסטאג דעם 12 יאנואר 8.45 אווענד אין פיל-הארמאניע-זאל אונטער דער ליטונג פון טאלאנט-פולען דיר. פראפ. י. פייווישיס מיט דער בעטיי-ליגונג פון די סאליסטען פרל. ס. קראפיווניק (סאפ-ראן) און ה׳ ה. קארן (טענאר). ביים קלאוויר פרל. ל. לאקס, די אויפטריטען פון „שיר״ קומען שטענדיג פאר ביי אנ׳איבערפולטען זאל און דער פראכטפולער געזאנג וועט אויפגענומען דורך אלע מיט דער גרעסטער בעגייסטערונג. דאס קינסטלע-רישע און אינטערעסאנטע פראגראם, וועלכעס נעמט ארום הערליכע קלאסישע שאפונגען פון זולצער, שוּבערט מענדעלסאן און אנדערע ווי אויך יודישע פאלקס-לידער, וועט אהן ספק אויך דאסמאל פער-שאפען די צוהערער א גרויסען גייסטיגען גענוס. די הכנסה גיהט פאר די פערארימטע מיטגלידער פון מ...אל האדוו...קער-צעך.

א ליטעראריש-קינסטלערישער פאמיליען-אווענד

מיט דער בעטייליגונג פון טאלענטיר-טען שריפטשטעלער ש. בערלינסקי

היינט, פרייטאג, דעם 8. יאנואר, 8.30 אווענד קומט פאר א ליטעראריש-קינסטלערישער אווענד אין צענטראלער האנדווערקער-פעראבאנד, פאלודניאו-ווא 4. דער יונגער טאלענטירטער שריפטשטעלער ש. בערלינסקי וועט רעציטירען זיינע נאך נישט גע-דרוקטע שאפונגען, וועלכע צייכענען זיך אויס מיט זייער פארביגקייט און קערנדיגער שפראך. ש. בער-לינסקי איז אנערקענט געווארען דורך דער גאנ-צער יודישער קריטיק, און זיין ערפאלג איז א כשר פערדינטער.

אויסער דעם דיכטער טרעט אויף די „לאד-זער יודישער טעאטער סטודיע״ מיט איינאקטערס, דעקלאמאציעס, מאנאלאגען א. א. יעדער אווענד האט ארויסגערופען דעם פערדינטען אינטערעס.

א קריסט זינגט אין טעא-טער „באמבא״ יוד. לידער

דאס טעאטער „באמבא״ וואס עקזיסטירט אין לאדז זייט איינינע וואכען, ערווערבט זיך פון טאג צו טאג. וואס מעהר פאפולאריטעט.

די פרעמיערע „וואהנזיניגער קארנאוואל״ איז שוין די דריטע לויט דער רייה. אין דעם פראגראם טרעט אויף דער קעניג פון די גראמא-פאן-פליטען טאדעאוש פאלישעווסקי, וועלכער איז דער ערשטער אין פוילען קריסט, וואס זינגט אויף דער פוילישער שפראך חסידישע לידער.

אין די לידלעך איז ער אויסגעצייכענט און דערוועקט ענטוזיאזם ביי די צושויער. אויסער פא-לישעווסקי׳ן טרעט אויך אויף דער בעקאנטער פוי-לישער קאמיקער ראמואל גראשענסקי.

קאמוניקאט פון „לינת החולים״

דער-מיט ווערט מיטגעטיילט, אז זונטאג, דעם 3-טען יאנואר ה. י. האבען די דאקטוירים, וואס זע-נען בעשעפטיגט אין אמבולאטאריום פון „לינת - החולים״, צוגעשיקט צו דער פערוואלטונג א שריפט-ליכע פאדערונג צו געבען זיי א הוספה אויף דייער האנאראר פאר׳ן ערטיילען מעדיצינישע הילף די ארימע קראנקע.

נעהמענדיג אין בעטראכט די איצטיגע אזוי שווערע און קריטישע לאגע, האט די פערוואלטונג נישט איינגעפינען פאר מעגליך די דאזיגע הוספה-פאדערונג פון די דאקטוירים צו ערפיהלען.

די דאקטוירים זענען מחמת דעם מעהר נישט געקומען אין אמבולאטאריום און די ארימע קראנ-קע זענען געבליבען אהן מעדיצינישער הילף.

צוליב דער דאזיגער העכסט פיינליכער לאגע, וואס איז געשאפען געווארען, נישט צוליב אונזער שולד, האבען מיר בעשלאסען צוזאמענצורופען אן אויסערגעוועהנליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון די מיטגלידער, כדי אנצונעהמען א שטעלונג צו דער אנגעוועהטאגטער פראגע.

די פערוואלטונג פון „לינת החולים

יוסף סטרוגאטש-קאנצערט

געווידמעט דעם יודישען פאלקסליד

מאנטאג, דעם 13. יאנואר ה. י. קומט פאר אין פילהארמאניע א גראנדיעזער קאנצערט פון פאלקס- און פאלקסטימליכען ליד, אויסגעפיהרט דורך דעם בעקאנטען ארטיסט יוסף סטרוגאטש.

דער נאמען יוסף סטרוגאטש איז דעם לאדזער עולם גוט בעקאנט. ער האט זיך קונה שם געווען מיט זיינע אויפטריטען אין „אזאזעל״ און שפעטער אין „ארט״. זיין אייגענארטיגער אויסטייטש פון פאלקסליד, האט בעוויזען, אז ער בעזיצט א גרוי-סע קולטור און אינטעליגענץ.

ער איז הארציג, מוזיקאליש-ליריש — יבלל, אנ׳אויסגעצייכנטער לידער-אינטערפרעטאטאר.

זיין לעצטער גרויסטער ערפאלג אין פילהארמאניע, האט ווידער אמאל איבערצייגט, אז ער בעזיצט א רייכען רעפערטואר פון פולשטענדיג נייע נאך נישט געזונגענע פאלקס-לידער. דער עולם האט איהם אויפגענומען מיט ענטוזיאזם און ממש מיטגעריסען געווארען מיט זיין ליבלינג, פערלאנגענדיג, אז ער זאל זינגען דאס פאלקס-ליד „מנשה״, אין וועלכען ער איז קאנקורענצלאז.

צו דעם אווענד האט דער ארטיסט יוסף סטרו-גאטש צוגעגרייט אנ׳אינטערעסאנט פראגראם פון לירישע, הומאריסטישע, חסידישע און חזנישע לי-דער. ס׳בעטייליגען זיך אויך אין דעם אווענד א רעוועלערסן-קווארטעט מיט א זעהר אינטערעסאנ-טען פראגראם, אונטער דער ליטונג פון דיר. ל. זעלמאן.

ס׳איז צו האפען, אז די ליבהאבער פון נגינה און פאלקסליד וועלען נישט דורכלאזען די געלעגענ-הייט און בעזוכען דעם אינטערעסאנטען אווענד.

פארשטעלונגען אין „ארט״

שטורמישער ערפאלג פון דעם איצטיגען פראגראם

די פארשטעלונגען פון „ארט״ געהען אדורך מיט א זעלטענעם ערפאלג.

אלע טאג ווערט דאס רעוועלאציע פראגראם געשפילט ביי פול-געפאקטע הייזער, און בעת יע-דער פארשטעלונג הילכען די געלעכטערס און די אפלאדיסמענטען פון דעם גרויסען עולם, וואס דריקט זיי-ארים אויס זיין אנערקענונג און דאנק בארקייט פאר דער פרייליכער, צוזונגענער און צוגעפאסטער „ארט״-כאליאסטרע.

ווי זאגט עס דער קאנפעראנסיע:

— א לאדזער יוד איז לחלוטין נישט נעגלי-כען צו המ׳עס׳ן וואס זאגט: זיין? אדער נישט זיין?.. א לאדזער יוד ווייסט בפירוש, אז ער דארף, אז ער מוז, און אז ער וועט זיין.. אין „ארט״, אויב ער וויל אביסעל פערגעסען אין די געברענטע צרות און לייד, וואס די איצטיגע צייט טראגט איהם אונטער מיט דער פולער האנד...

היינט, פרייטאג ווערט אין „ארט״ געשפילט דאס פראגראם א. נ. „ס׳לאכט פון דער וועלט״ 2 מאל — 8 און 10 אין אווענד, און מארגען, שבת 3 מאל — 4 8 און 10 אין אווענד.

פון קינא-טעאטער „ביליקא״

מיט גרויס ערפאלג ווערט איצט דעמאנ-סטרירט אין קינא „פייקא״ דער גרויסער דאפעל-טער שלאגער-פראגראם. עס ווערט געגעבען א גרויסער פילם א.נ. „דאס הארץ פון א גאטצן-פרוי״ מיט קארין גריפיט און עדוואַרד לאוו און די הויפטראלע, אויסערדעם ווערט דעמאנסטרירט דאס זעהר אינטערעסאנטע בילד א.נ. „דאס גע-היימניש פון אינבע יהעטער מדבר״. די מוזיק איז געניי צוגעפאסט צום אינהאלט פון די בילדער.

רעגינא צוקער און קארל צימ-באליסט ווידער אין לאדז

צוליב די ווענדונגען פון איינינע לאדזער וואוילטעטיגע געזעלשאפטען איז געלונגען די די-רעקצ׳יע פון פילהארמאניע צו פערהאלטען נאך אויף איינינע פארשטעלונגען פארן אפפאהרען נאך אויסלאנד די זעהר בעליבטע רעגינע צוקער און קארל צימבאליסט, דאס לאדזער פובליקום וועט ווידער האבען די געלעגענהייט צו בעווינדערן די לוסטיגע אין א גאנץ רייהע נייע ווי אויך אלטע אפערעטען, היינט פרייטאג ווערט מיט די אויבענ-דערמאנטע ארטיסטען געגעבען א גרויסע יובילע-אום-פארשטעלונג פון אלט ניי טעאטער, שבת 11 30 פריהמארגען פאר עלטערע און קינדער די בעליב-טע אפערעטע פון גאלדפאדען „יוסף און עגיפטען״.

פערבלאנדזשעט געווארען 2 יונגלעך

2 יונגלעך אין עלטער פון 5 יאהר זענען פערבלאנדזשעט געווארען, ווער ס׳ווייסט עפיס וועגען די פערבלאנדזשעטע קינדער ווערט געבעטען מיטצוטיילען צו הערשקאוויטש, ליפאווא 38.

בעריכטיגונג

ווי מען איז אונז מודיע פון קעלבער-שעכטער פעראיין, האט דער פעראיין נישט איינגעארדענט די פארשטעלונג דינסטאג אין „פאלקס-טעאטער״.

די פארשטעלונג האבען ארגאניזירט איינינע מיטגלידער לטובת א נויטליידענדע פאמיליע.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 8 יאנואר 1932

11.58 צייט סיגנאל, 12.10 גראמאפאן, 3,25 פארלעזונג, 3,50 גראמאפאן, 4,20 סארלע זינג. 4 40 גראמאפאן, 4.55 לעקציע פראנצויזיש, 5,10 פארלעזונג, 5.35 אפערעטקע. 6,50 פער-שידענעס, 7,15 קאמוניקאט פו לאדזער האנדעלס-קאמער, 7,30 רעפערטואר, 7,45 ראדיא-פרעסע, 8.00 מוזיקאלישע געשפרעכען, 8,15 סימפאנישער קאנצערט, 11.40 קאמוניקאטען, 10.50 לייכטע און טאנץ מיזי.

שבת דעם 8 יאנואר

11,58 צייטסיגנאל, 12,10 גראמאפאן, 3,50 גראמאפאן, 4,20 פארלעזונג 4,40 גראמאפאן, 5,10 פארלעזונג, 5.35 ווינקעל פאר יונגע מוזי-קאלישע טאלאנטען, 6,05 פראגראם, 6.30 לידער פאר קינדער, 6.50 פערשידענעס. 7,15 קאמוני-קאט פון לאדזער האנדעלס-קאמער, 7,30 רעפער-טואר, 7,45 ראדיא-פרעסע, 8,15 קאנצערט פון לייכטע מוזיק, 9,55 פעליעטאן, 10 10 שאפענס-שאפונגען, 10,40 קאמוניקאטען, 10,50 קאנצערט, לויט פערלאנג פון גראמאפאן-פליטען.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9–1 פארמ.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med

W. Eychner

אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען

וואלטשאנסקא 4 צעגעלניאנא 4

(נעבען קינא „טשארי״) טעל. 134-72

נעהמט אן פון $2^1/_2$ – 4 און פון 7 – 8 אווענד.

DR. MED.

E. GUTMAN

קינדער-קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט

גדאנסקא 26, טעל. 173-00

נעמט אן פון 11 ביז 12 און פון 4 – 6.

די עלעגאנטסטע

דאמען-טאשען וואליזען

אין פערשי-דענע סארטען

צו די ביליגסטע פרייזען בעקומט מען נור ביי די בעסאנטע פירמע

L. Herszfinger

לאדז, פילסודסקיעגא 44

געדענקט די אדרעס! רעעלע בעהאנדלונג!

די ביליגסטע קוועל

פון ניקעל- און אייזען-בעטען

קינדער-בעטלעך

קינדער-וועגעלעך

פעלד-בעטע

מאטראצען / קאזעטקעס / טאפטשאנעס / קינדער-שליטענס

איז די ניי-ערעפענטע פירמע

Krajowa Centrala Łóżek

לאדז, פיעטריקאווער 66, אין הויף.

די בעסטע קוואליטעט! פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג!

בעמ.: דאס אנקוקען פערפליכטעט נישט צום קויפען.

Należycie oszczędzać?
dobrze rachować!!

Wie Pani dobrze - Szanowna Gospodyni — że nigdy nie należy kupować rzeczy bezwzględnie „najtańszej". „Tanie i złe" - to szczera prawda, gdy chodzi o mydło. A więc liczmy należycie: Cały funt prawdziwego mydła „Kollontay z pralką" kosztuje 15-20 groszy więcej, niż nieznane „tanie" mydła. Zato jednak jest ono: 1. twardsze, więc oszczędniejsze, 2. zawiera glicerynę, więc łagodniejsze, 3. perfumowane, więc przyjemniejsze, 4. nieopakowane, więc korzystniejsze. Czyż powyższe zalety nie zaoszczędzą wielokrotnie tych 15-20 groszy? W użyciu właśnie „mydło Kollontay" jest tańsze.

mydło z pralką

Kollontay

jest lepsze.......

Złoty med l na wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca S. B. REDLIC, Łódź, Południowa 86

זיכערע הילף און א רפֿואה

אהן א אפּעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פֿערגיסונג פֿאר קראנקע אויף קילעס פֿאר מענער ווייבער און קינדער. פֿערשידענע קאליקעס אין גוף פֿאר הויקערס און פֿיס

פֿערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראָך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאָפּ, אָדער אזוי ווי א וואסער-קאַן און עס פֿאַלט אַריין אין דעם בוים און דער קראַנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פֿערדרייען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטערבליך. ספּעציעל געטענע חמל-באַנדאַזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פּראָפֿעסאָרן מיט מיינע בע-האַנדלונג און פֿון דייטשן פּראָפֿעסאָר

דאָקטאָר בראַכו רעקוננג בעוואָגונגען ווכער דעם שוואָרטמן און געפֿעהרליכסטן ברוך. אויך פֿאר הויקערס דאַמענגען מיט הייל-גאָרטעלן און אפּאַראַטן פֿאר פֿערקרומטע פֿיס און פּלאַט-פֿיס ספּעציעלע אַנגלאָגען אין די שיך. קונסטליכע גוטענע פֿיס און הענט, גוטענע זאָקען פֿאר די גרעסטע קראַנקע אַדרעסן שטאַפּעלונג פֿון 9 ביז 1 בײַטאָג און פֿון 3 ביז 7 אין אָווענט

ארטאָפּעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT, Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאָס פֿערזענליכע ערשיינען פֿון די קראַנקע איז אומבעדינגט נויטיג. דיפּלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פֿאלגענדע אוניווערזיטעטס-פּראָפֿעסאָרן: פּראָפֿ. ד"ר באַראַנטש, פּראָפֿ. דר. י. מאַן רישלער, פּראָפֿ. ד"ר בר. קיפּלאַנאָווסקי און אויך אַנדערע.
מיר נעהמען אויך אָן טערוזיכערטע פֿון דער קראַנקען-קאַסע.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריק איך אויס מיין הערצליכען דאנק דעם גרויסען ספּעציאַליסט ה' ד"ר. ראַפּאַפּאָרט, וואוינהאַפֿט אין לאָדז, וואָלטשאַנסקא 10 פֿאר לאַקאַליזירען מיר דעם ברוך, אויף וואָס כ'האָב געליטען א סך יאַהרען.

באַנדע עליאַש, פּיעטריקאָווער 50.

ראַדיא-אפּאַראַטען

אויף עלעקטרישען שטראָם

וואָס עלימינירען אויסגעצייכנעט לאָדז און ראַשין

PHILIPS פֿערזעהען מיט 4 לאמפּען

פֿאר **350** זל. מיט א גלאָשניק **425** זל.

צו בעקומען נור אין דער פֿירמע

„RADIO-SWIAT"

wł.: Józef Pines
ŁODZ, PIOTRKOWSKA 40, TEL. 211-99.

Dr. med. J. BETTE

ספּעציאַל-ארצט פֿאר אינערליכע אין קינדער-קראַנקה.
פּיעטריקאָווער 6, טעל. 144-95
נעמט אָן פֿון 8—11 פֿריה און פֿון 4—6 נאָכמ.

Samochody

i motocykle używane.
Kupno, sprzedaż, komis, zamiana.
Auto-Agencja
Gdańska 82 tel. 189-28

יעדער איינציגער מעבעל

האָט זיך אי-בערצייגט, אַז פֿאַר דיוואַנעס, פֿעלצען, נייה-מאַשינען, גאַרדעראָבען או"וו צאָהלט די העכסטע פּרייזען

א. ווײַצמאַן שענקעוויטש 23

טעלעפֿאָן 191-00.
ביי מיר איז שטענדיג פֿערשידען גענוצטע מעבעל אין גוטען צושטאַנד צו פֿערקויפֿען.

פֿערשרייבט אייער קינד וואָס לערנט אין א פּוילישער שולע אין דעם איינ-ציגען מוסטערהאַפֿטען רעליגיעזען בית ספֿר פֿאר קינדער, וואָס לערנען אין פּוילישע שולען

„תורה=ודת"

פּל. וואָלנאָשטשי (נייע שטאָט) **6**

פֿאר קינדער פֿון 5—14 יאָהר.

דאָס לעהר-פּראָגראַם פֿון „תורה ודת" נעמט אַרום א קורס פֿון אַלערליי למודי קודש (עברי, חומש, רש"י, נ"ך, דינים, משניות, גמרא), העברעאישע שפּראַך, יודישע געשיכטע א.ז.וו. און אַלעס וואָס א יודיש קינד דאַרף צו וויסען. דאָס לעהר-פּערזאָנאַל בעשטעהט פֿון די בעסטע פּעדאַגאָגישע קרעפֿטען.
צוליב'ן קריזיס — הנחה=פּרייזען.
קינדער פֿון 4—8 יאָהר ווערען אהיימגעפֿיהרט דורך א ספּעציעלען מענש.

רעטשניצע

פֿון דאקטוירים - ספּעציאַליסטען

11 בזשעזשינער 11
טעלעפֿאָן 137-63

ס'נעהמען אָן דאָקטוירים פֿון אַלע ספּעציאַליטעטען ווי אויך וויזיטען אין שטאָט.
עלעקטריזאַציע, אנאליזען, דענטיסטישער קאַבינעט.
פֿון 10. ד. ח. וועט ווייטער בענייען זיינע אויפֿנאַהמען ד"ר וואָלינסקי ספּעציאַליסט פֿאר נאָז-, האַלז- און אויערן-קראַנקהייטען פֿון 4 ביז 5 א זייגער נאָכמיטאָג.

44 וויכטיג פֿאר מחותּנים! 44

קויפֿט נישט קיין **מעבעל** בעפֿאָר איהר איבערצייגט אייך נישט אין מיין מעבעל-געשעפֿט

Ch. ŁAZNIK

44 גדאַנסקא (דלוגא) 44
טעל. 162-56

נאָר ביי מיר קענט איהר בעקומען פֿערש. מעבעל שעהן, גוט און ביליג.
בעמ.: בקויף אויך גענוצטע מעבעל, דיוואַנעס א. ז. וו.
קומט און איבערצייגט אייך!

„SANATO"

כירורגיש-וועכנעריז-אנשטאלט

אגראַדאָוואַ 10, טעל. 213-57

1-טע און 2-טע קלאַס

גינעקאלאגיש-וועכנעריז-אבטיילונג

ד"ר מעד. ש. איינער, ד"ר מעד. י. בוים, ד"ר מעד רייטלער-סוריאַנסקא ד"ר מעד. וו. אייכנער

פֿרייז פֿון א געבורט

אין 2-טען קלאַס צוזאַמען מיט פֿערהיטונגס-מיטלען

200 זל.

אויפֿזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פּלאַצקי
כירורגישע אָפּטיילונג פֿון ד"ר מעד. מ. סאַנטאַר

DR. MED. J. LUBICZ

כירורג-ארטאָפּעד

פּאָלודניאָווא 9, טעל. 183-17

קראַנקהייטען פֿון די ביינער, געלענקען, פֿערקרימונגען פֿון די פּלייצעס און גלידער
אייגענע פּראַצאָווניע פֿון זעמפּליכע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען ווי: קאָרסעטען אויף פּלאַטפֿוסען, קונסטליכע הענד און פֿיס, גאָרטעלען א. ז. וו.
נעהמט אָן פֿון 2.30 ביז 4.30 נאָכמיטאָג.

DOKTOR

H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 216-90

ספּעציאַל-ארצט פֿאר הויט- און וועניערישע קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע, אַלע ארט אנאַליזען, עלקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.
נעמט אָן פֿון 8—2 און פֿון 5—9 אָוונד.
בעזונדער וואַרטע-צימער פֿאר פֿרויען.

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער

ZACHĘTA

26 זגערזשער 26

היינט און פֿאלגענדע טעג!

גרעסטער סוקצעס פֿון דער פּוילישער קלאַנג-פֿילם-פּראָדוקציע!

דראַמע פֿון ליבע און אָפּפֿערונג לויט דער ערצעהלונג פֿון **Wacław Sieroszewski** אונטער'ן נאָמען:

„נאָך סיביר"

אין די הויפּט-ראָלען: **Jadwiga Smosarska**
Adam Brodzisz, Bogusław Samborski.
קירצליך: „איז דער נעץ פֿון שקר".

דער זאַל איז גוט בעהייצט.
אָנהויב אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג 12 בייטאָג.

וויכטיג פֿאר חתנים!

דאָס גרעסטע געשעפֿט פֿון

יודישע לאנגע מלבושים

ח. מענדראָווסקי

לאָדז, אגראַדאָווא 8, טעל. 202-28

וואָס האָט זיך צוליב בעריהמט געמאַכט מיט איהרע אויסאַרבייטונגען אין אַלע עקען פֿון פּוילען, בעווייזט אויף לאַגער א גרויסען אויסוואַהל פֿון אַלע אַרט חתונה-אויסשטייערס, ווי אויך אַלערליי סאָר-טען פֿון קלענסטען נומער אויז בילגסטען ביז'ן גרעסטען און טייערסטען.

צוליב'ן קריזיס אויסערסט נידריגע פּרייזן!

אויך א ספּעציעלע אָפּטיילונג פֿון די בעסטע בעשטעלטע ארבייט מיט די בעסטע דיפּלאָמירטע פֿאַכמענער. איך בעזיץ אויף לאַגער א גרויסען אויסוואַהל פֿון די בעסטע סחורות טאַמאַשאָווער און ביליצער, אויך די בעסטע אויסלענדישע זיידען-שטאָפֿען ספּעציעל אויף בעשטעלונגען. אַלע אַרט בעשטעלונגען קענען אויך אויסגעפֿיהרט ווערען דורך דער פּאָסט צושיקענדיג א פּאָסט-קאַרטעל מיט דער מאָס.
בעמערקונג: א ספּעציעלען ראַבאַט פֿאר מיטגליעדער פֿון „אגודת ישראל".

די פֿרייזסט קומען און

דעריבער פֿערזאָרגט אייך מיט א גוטען

שאַמאַט-אויוועז

און אזעלכען קענט איהר בעקומען נאָר אין דער בעקאַנטער פֿאבריק פֿון שאַמאַט-אייוועז און קוכען פֿון

מ. נירענבערג

פּילסודסקיעגא 50 (ענגסט זגערזשער 13)

ס'ווערען אויך אָנגענומען אַלערלייט ארבייט און רע-פּעראַציעס פֿון פֿערשידענע קוכען און קאַפֿעל-אייוועז.
מיט אַכטונג
מ. נירענבערג, ווסכאַדניא 50.

80% ביליגער, ווי איבעראַל!

מעבעל

פֿון דער פֿיינסטער און בעסטער אויספֿיהרונג בעקומט איהר נור אין דעם ערשטקלאַסיגען מעבעל-לאַגער פֿון

Ch. Glikszta jn

45 פּיעטריקאָווער 45 (עק ושעלנאַ)

אויף לאַגער עס-צימערן, שלאַפֿצימערן און גאַבינעטען ווי אויך ענצעלנע מעבעל-געגענשטענדע.
סענסאַציע! א שלאַפֿצימער בעקומט איהר נור פֿאר **950** זל. א גאַרדעראָבע, א גרויסער שפּיגעל, צוויי בעטען מיט מאַטראַצען, 2 נאַכט-שענקלעך, 1 טואַלעטע, 2 שטיהלען, 1 פּאָטעל, 1 טישעל, 1 קאָזעטקע. קומט און איבערצייגט אייך! געדענקט די אדרעס!

נור אין דער בעוואוסטער פֿירמע פֿון א אייזען-מעבעל-פֿאַבריק

I. B. WOŁKOWYSKI, ŁÓDŹ

פֿאבריק-לאַגער:
באַרוטאָוויטשאַ (דזיעלנאַ) 11, טעל. 137-70

איז: א ביליגסטען, א בעסטען, א בעקוועמסטען
און דער גרעסטער אויסוואַהל פֿון מעטאַל-בעטען, מאַטראַצען פֿערשידענע סאָרטען, קינדערוועגעלעך, פֿעלד-בעטען מעטאַלענע, Perfekt-Patent, ווי אויך וואַש-געשירען. סערוויזען. ווינשימאַשקעס. אייז-קאַסטענס, וואַנעס. קינדער-בענקעלעך, ראָווערען א. ד. גל
עקזיסטירט פֿון 1896 יאָהר.
בעדייטענד נידריגע רייזען!
בעמ.: בעטלעך מיט שאַפֿקעס און דראָט-מאַטראַצען פֿון 40 זל. אָן

מעבעל=אויסשטעלונג

אויף פיעטריקאווער 67

וואו עס וועלען אויסגעשטעלט ווערן די נייעסטע מאדעלען פון דער

מעבעל=פאבריק M. GELERMAN

59 NAPIORKOWSKIEGO 59

TELEFON 186-71

לוקסוסאווע שלאפצימער פון די פריערדיגע מאדעלען צום פרייז נידריגער פון איינענע קאסטן לאנגיעריגע גאראנטיע דאס אנקוקען די מעבעל פארפליכט נישט צום קויף

607

WODEWIL! — קלאנג=קינא=טעאטערס — ODEON!

פרייטאג, — שבת, — זונטאג | אויפ'ן פערלאנג פון ג' פובליקום נאך 3 טעג | פרייטאג, — שבת, — זונטאג

„די 10 פון פאוויאק"

אכטונג: די פרייזען פון די פלעצער! אין „אדעאן" 1-טער סעאנס 50 גר. און 1 זל. ביז 6 אזייגער 3-ער פל. 75 גר. 2-ער פל. 1 זל. 1-ער פל. 1.50. נאך 6 אזייגער, 3-ער פל. 1 זל. 2-ער פל. 1.25 זל., 1-ער פל. 1.75 זל.—אין „וואדעוויל": 1-ער סעאנס צו 50 גר. און 75 גר. נעקסטע סעאנסען 3-ער פל. 75 גר., 2-ער פל. 1. זל. 1-ער פל. 1.50.

RAKIETA

שעבקעוויטשא 40 טעל. 141-22

אנהויב 4 א זייגער נאכמ. שבת זונטאג 2 א זייגער

אויפ'ן ערשטען סעאנס אלע פלעצער צו 50 גר.

הייט און פאלגענדע טעג! ▲▲▲▲ גרויסע ליבעס=דראמע צווישען גערויש. געלעכטער. טאנץ און מוזיק א. נ.

שטיפערישע סטודענטקעס

אין די הויפט-ראלען: BESSIE LOVE i CLIFF EDWARDS :אין די הויפט-ראלען

אויסערן פראגראם: FLIP i FLAP אלס ארכיטעקטארען ∴ קלאנג=רעווי זאווי אינ= און אויסלענדישע אקטואליטעטען

קינא-טעאטער LIRA

לימאנאווסקיעגא 37.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער פילם, וואס שילדערט די נאך=מלחמה'דיגע בעציהונגען א. נ.

„דער קרבן פון א פאטער"

אין די הויפט-ראלען: Paweł Richter, Fritz Kortner, A. Egde Nissen

אויסער'ן פראגראם: א פארס אין 2 אקטען. אנהויב אין געוו. טעג 4 נאכמ., שבת, זונטאג און יום-טובים — 12 א זייגער בייטאג.

פארגרעסערטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון פראפ. נירססי. אכטונג! קירצליך: „פאליצמייסטער טאגיעיעוו".

הייבט פרעמיערע! עפאכע-מייסטערווערק פון בעריהמטען WALLACE BEERY אין קלאנג מייסטערווערק רעזשי GEORGE HILL א.נ.

„דאס גרויע הויז"

גרויע געזיכטער. דאס גרויע לעבען, גרויע שאטענס פון מענשליכע נשמות.

אין די הויפט-ראלען: LEWIS STONE, ROBERT MONTGOMERY, LEILA HYAMS

אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע פראד. „Paramont" און לאנד-אקטואליטעטען.

פאפולערע פרייזען פון די פלעצער. אנהויב 4.30 נאכמיטאג, שבת און זונטאג — 12.30 בייטאג. דער זאל איז גוט בעהייצט.

GORSO

היינט און פאלגענדע טעג! ערשטער 100% קלאנג=פילם מיט'ן נישט דערשראקענעם העלד פון דער סענסאציע

„פייער" 2 סעריעס

צוזאמען 24 אקטען

Tim Mc. Coy

ווי אויך די שעהנע MARION SHOCLEY

אויסער'ן פראגראם: פרעהליכער קלאנג-פארס א. נ. „פיעטרעק אלס דיריגענט" אנהויב 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג — 12 בייטאג.

קינא-טעאטער BAJKA

רוג בושעווינער, פראנטשישקאנער 31, צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.

אנהויב טעגליך 4.30 נאכמ. שבת זונטאג און יום טוב פון 12—3 נ"מ זענען אלע פלעצער צו 50 און 40 גר. מיט'ן אנטייל פון פארגרעסערטער ארקעסטער, וואס איז בעגלייט צוגעפאסט צום בילד אונטער לייטונג פון ה' לידויער.

הייבט אוז פאלג. טעג! גרויסער דאפעלטער שלאגער=פראגראם!

1) „דאס הארץ פון אגאסען=פרוי"

שרעקליכע דראמע, וואס שילדערט דאס לעבען פון א פערוואורפענער פרוי. אין די הויפט-ראלען: Corinne Griffith i Edward Love

2) דאס געהיימניש פון אונבעריריטער מדבר

פערשטארקטער ארקעסטער — דער זאל איז גוט בעהייצט — פערשטארקטער ארקעסטער

קלאנג=קינא-טעאטער PRZEDWIOŚNIE

זשעראמסקיעגא 74/76 (ווינקל קאפערניקא)

צופאהר מיט די טראמוואיען 5, 6, 8, 9, 1.

אנהויב טעגליך 4 נ"מ. שבת און זונטאג 2 בייטאג. לעצטער סעאנס 10 אוו.

היינט און פאלגענדע טעג! Jeanette Mac Donald, Jack Buchanan אין פילם פון גרויסער ליבע רעזשי אונטער'ן נאמען: Ernest Lubicz

„מאנטע קארלא"

אויסער'ן פראגראם: אינטערעסאנטע פילם-אקטואליטעטען און א פרעהליכע קאמעדיע. נעקסטער פראגראם: „צו יק צום לעבען" מיט Janette Gaynor און Charles Farrell אין די הויפטראלען. הנחה-בילעטען צו 75 גר. אויף אלע פלעצער זענען גילטיג אלע טעג א חוץ שבת און זונטאג. אכטונג: פאספארטוס און פרייקארטען זונטאג אונגילטיג.

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

לאקאלען

אנ'ארט צום שלאפען פאר איין אדער צוויי אנשטענדיגע פריילייבס, ערפאהרען שרודמיעסקא 52 ביי די מאניקארזשיסטקע. 156

א געוועלב צו פערמיטען פון זאפארט. צו ערפאהרען שרודמיעסקא 4 פראנט, 3-טען שטאק ביי צעדערבוים. 160

אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט אויף שרודמיעסקא 8 וו. 22 3-טער שטאק ערשטער איינגאנג רעכטס. 155

צו פערקויפען א גוט פראספערירענדע צוקערניע ביי עק-סטאציע פון די שטאטישע טראמוואיען און צופאהר-טראמוואיען פון לאדז—זגערזש—אזארקאוו—אליקסאנדער גרויסער לאקאל. די סבה פון פערקויף אויפ'ן ארט צו ערפאהרען: צוקערניע זגערזשער 29 רוג פון באלוטער מארק. 165

בילינ צו פערמיטען א פראנטאווע זוניגע וואוינונג פון 4 צימער און קוך מיט בעקוועמליכקייטען, עווענטועל 2 צימער און קוך, 1 צימער און קוך, צו ערפאהרען ביים זשאנדצע אל. 1-טער מאי 19. 171

א ווילע אין גלאוונא נאווא זאקאפאנע, בעשטעהענד פון 13 צימערן, פלאץ 1600 מעטער וואלד. אפערטען אונטער „ווילע". 170

עטליכע סאלידע יונגעלייט קענען בעקומען לאזשי ביי אנ'אינטעליגענטער פאמיליע געגען קליינער מאנאטליכען פערגיטיגונג, פאמארסקא 14, פראנט, 2-טען שטאק וו. 4. 199

צו פערדינגען א שטוב מיט א סוך אויף באזארנא 1 אדעלא ראזענצווייג. 187

א וואוינונג בעשטעהענד פון 3 צימער און קוך איז איבערצוגעבען פאר א ביליגען פרייז קאמיענגא 16 2-טער איינגאנג 1. שטאק. 193

זאפארט צו פערמיטען צוויי צימער און קוך מיט בעקוועמליכקייטען קילינסקיעגא 116. צו ערפאהרען ביים וועכטער. 192

א געוועלב מיט א גרויס שוי-פענסטער אין בעסטען צענטרום פון שטאט איז פון זאפארט איבערצוגעבען. צו ערפאהרען אין פריזיר געשעפט גרויזאם, זשעלאזנא 3. 203

אנ'ארט צו שלאפען פאר 1 אדער 2 יונגעלייט פאר א ביליגען פרייז צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע. 202

1 גרויס און 1 קליין געוועלב אהן אפטרעטגעלד פון זאפארט שוין איבערצוגעבען. ערפאהרען קאשטשעלנא 3, ביים ווירט פון 10 א זייגער פריה.

עס איז נויטיג

עס ווערען געזוכט רייזענדערס ווי אויך שפיליטערס וועלכע זענען בעקאנט אין קאנגרעס פוילען פוזנער געגענד פאמערן גאליציען ווי אויך אין אויבערשלעזיען צו א זעהר פערשפרייט און גאנגבאר ארטיקעל די אדרעס צו ערפאהרען אין אדמ. 154

א קוואליפיצירטער קראוואטען-בייהער ווערט פון זאפארט געזוכט, אפערטען אונטער „ל. ק." אין אדמינ. פון דער צייטונג. 161

א יונגע פון 16—17 יאהר קען זיך מעלדען אין דער גארבעריי געבר. מאזעלשא פישער גאס 14 (זובארדז). 169

צו פערקויפען זינגערס אבערלאק-בייה-מאשין אויף קראפט מיט א מאטאר פונק ניי, פיעטריקאווער 132 וו. 1. 200

אנ'ארענטליכער יוד זוכט א פאסטען ביי וואס עס זאל נישט זיין. פאר א קליינעם לוין. אפערטען אין אדמ. פון דער צייטונג פאר „יוד". 177

Potrzebna uczenica do pracowni kapeluszy damskich. Wiadomość Piotrk. 61 176

פערשידענעס

וויכטיג פאר פריילידיגע יונגעלייט פון בעסערע הערקונפט! מיט 1200 ביז 2000 דאלאר צו אנ'ערשטקלאסיג געזיכערט געשעפט מיט זעהר גוטע פערדינסטען אהן ריזיקא קען מען צוטרעטען אלס שותף. אפערטען אונטער „גוט געשעפט" אין אדמינ. פון דער צייטונג. 149

העל בלאנדע פאלקעס מיט פאריזער שריינדען געבען מיר אויף אבנוץ אויף חתונות און א גרויסען אויספערקויף קאנסטאנטינער 15 פרוי צוקער. 186

א שותף מיט געלד איך בעזיץ אנ'איינגעפיהרט געוועלב פראנט נאוואמיעסקא זוך איך א פאסטענדען שותף צו ערפאהרען ס. ראדזינער פאמארסקא 11. 198

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 8[illegible]